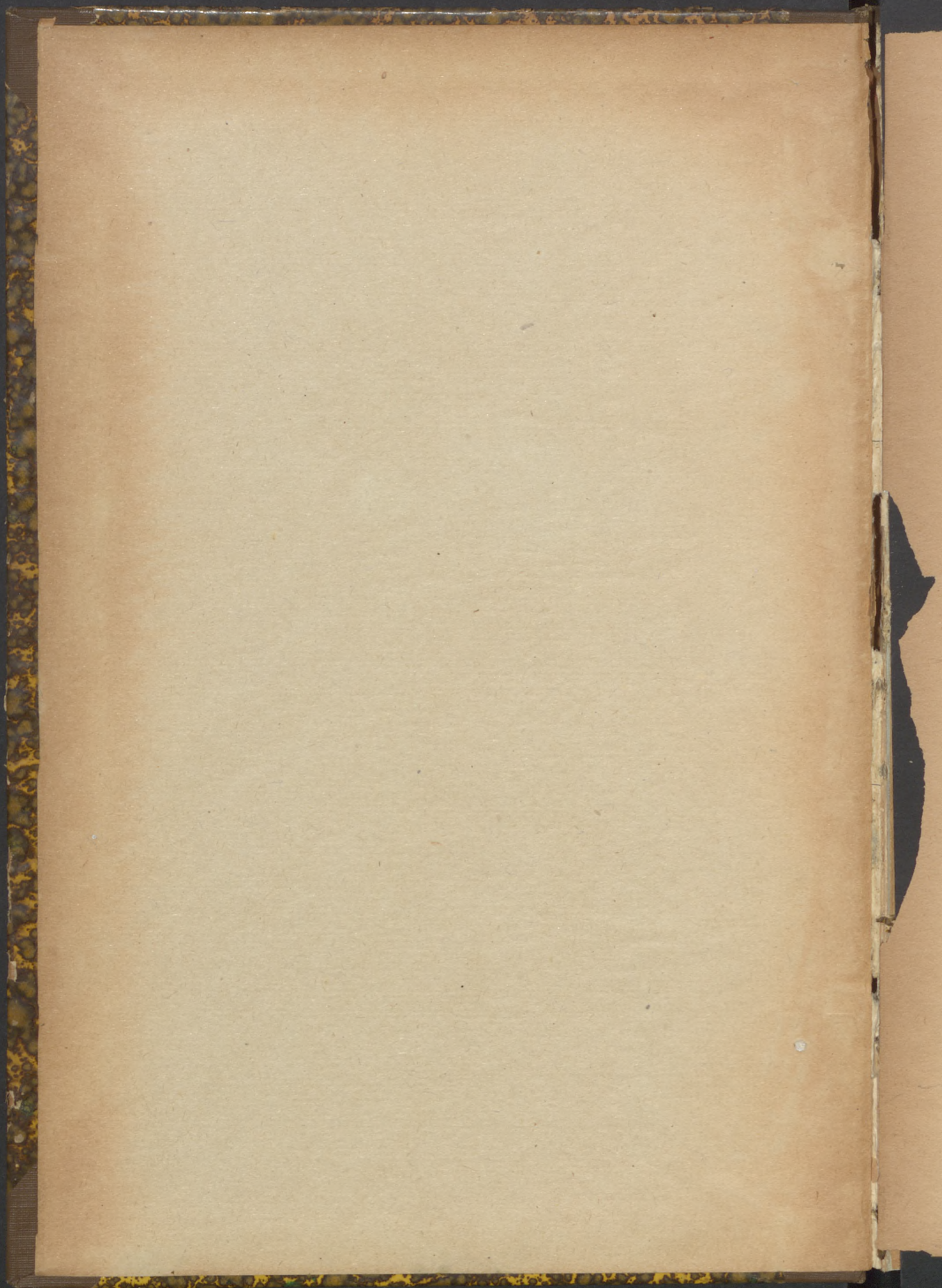

282703

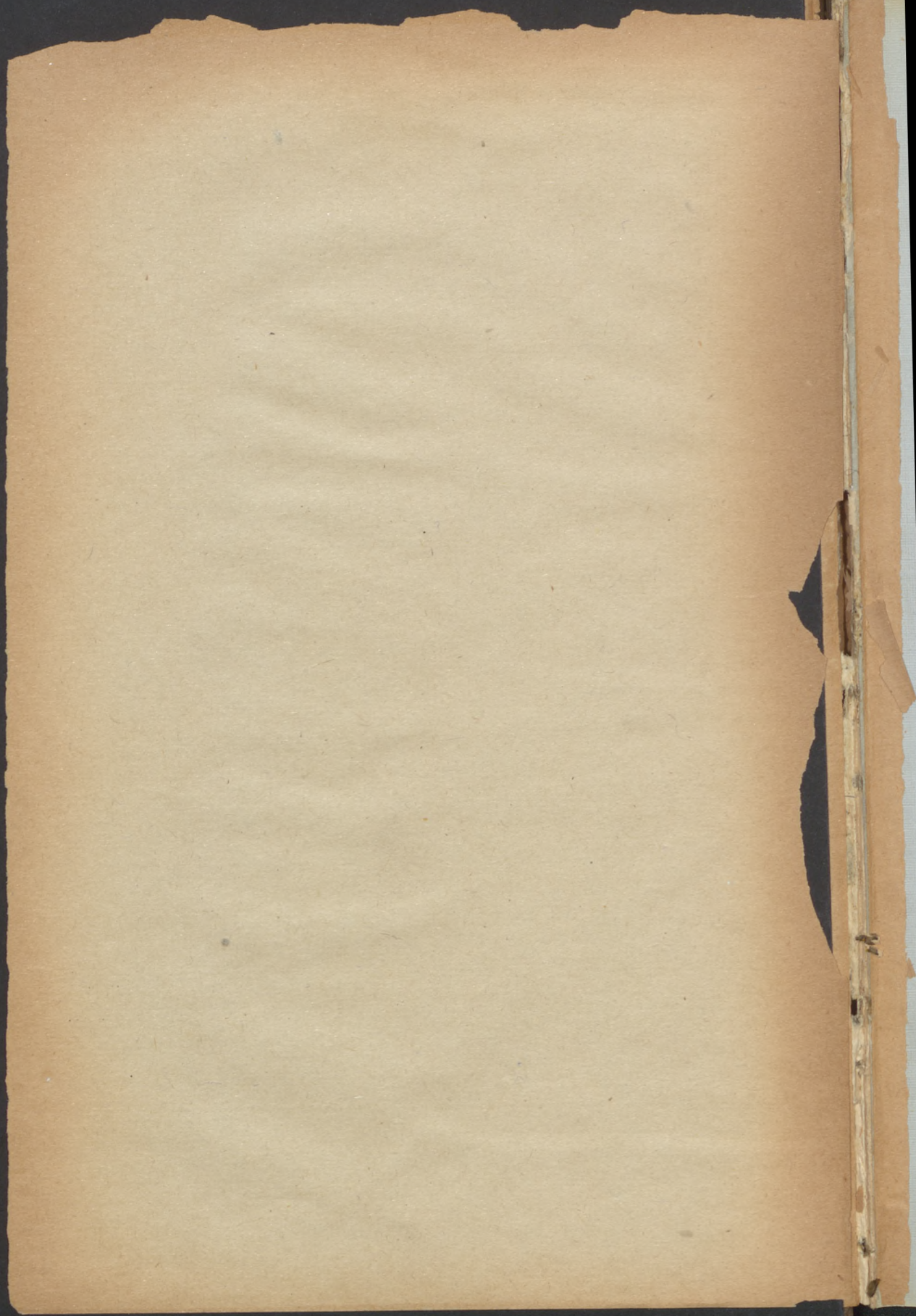

88.

HETVEN ÉVES KÜZDELEM AZ AUTONOMIÁÉRT

IRTA

HANUY FERENC dr.

EGYETEMI TANÁR

Két függelékkel: az 1897—1902.
évi kongresszus által megalkotott szer-
vezeti szabályzat és az 1917. dec. 21-iki
Apponyi-féle autonómiai törvényjavas-
lat szövegével.

BUDAPEST

A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA

1918.

Ára 6 korona.

103

HETVEN ÉVES KÜZDELEM AZ AUTONOMIÁÉRT

IRTA

HANUY FERENC dr.

EGYETEMI TANÁR

Két függelékkel: az 1897—1902.
évi kongresszus által megalkotott szer-
vezeti szabályzat és az 1917. dec. 21-iki
Apponyi-féle autonómiai törvényjavas-
lat szövegével.

BUDAPEST

A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA

1918.

*Thurg. e.
761*

Nihil obstat.

Dr. Ladislaus Babura,
censor dioecesanus.

Nr. 2342.

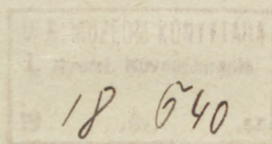
Imprimatur.

Strigonii, die 14. Maii 1918.

Julius Machovich,
vicarius generalis subst.

282703

STEPHANEUM NYOMDA R. T.
Budapest, VIII. ker., Szentkirályi-utca 28.

ELŐSZÓ.

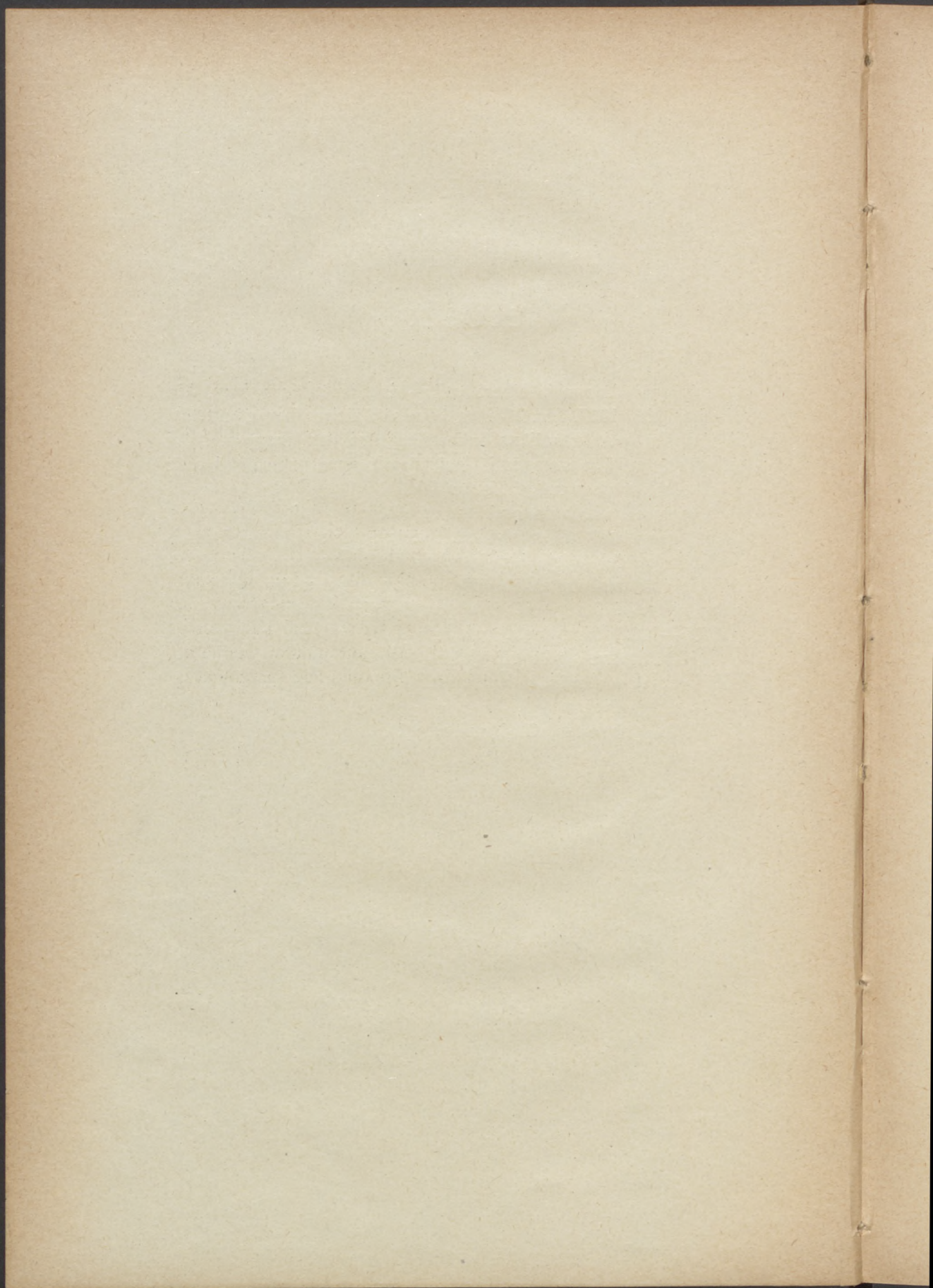
A gróf Apponyi Albert vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter által 1917. dec. 21-én a képviselőházban benyújtott törvényjavaslat («A katolikus önkormányzatról») a magyarországi katolikus egyház autonómiájának ügyét ismét aktuálissá tette és közelebb vitte a megvalósulás felé.

Ezért a kath. autonómia szervezésének eddigi hetvenéves, viszontagságokkal teljes történetét célszerűnek láttam rövid és áttekinthető, de a fejlődés összes főbb mozzanatait mégis felölelő feldolgozásban előbb folyóiratban, most pedig így külön is az olvasóközönség elé tárni, a függelékben kiegészítve azt az 1897—1902. róm. kath. autonómiai II. szervező kongresszus által 1902. márc. 10-én elfogadott kath. autonómiai szervezeti szabályzatnak, valamint a fentemlített Apponyi-féle törvényjavaslatnak szövegeivel.

Kelt Budapesten, 1918. március 31.

A szerző.

I.

A katolikus autonomia ügye történelmi fordulat elé jutott. Gróf *Apponyi* Albert kultuszminiszter 1917. december 21-én a képviselőház elé terjesztette az autonomia becikkelyezését tartalmazó törvényjavaslatot.¹

A történelmi pillanat komolyságát, jelentőségét és magára az autonomiára nézve is felidézett kockázatát szinte eschatologikus vonásokkal domborítják ki a világháború okozta nemzetközi perspektíva és az ugyanezen a napon benyújtott általános választójogi törvényjavaslat folytán a magyar nemzet életében beálló fordulat.

A magyar katolikus autonomia eszméjének megszületése is ily történelmi korszak közepére esett, az 1848. évi magyar alkotmány kivívásának idejére. Miként az emberi üdv történetében, Sina hegyén és a Golgothán, kozmikus katasztrófák kísérték az Úrral kötött szövetségek létesülését, úgy látszik, a magyar katholicizmus történetében is nagy eszmék és elhatározások megfogalmazása és megvalósulása világrendítő és nemzet-átalakító események idejére esik.

Anno 1848, Szent-György-hava (április) 6-ik napján, Pozsonyban, az épen akkor utolsó ülészakában álló 1848. évi országgyűlés felső- és alsótáblai tagjainak, püspököknek, főuraknak és vármegyei követeknek *Scitovszky* János pécsi püspök lakásán megtartott fényes gyülekezetében látott először napvilágot a magyarországi katolikusok önkormányzatának, autonomiájának eszméje.

¹ Törvényjavaslat a katolikus önkormányzatról. (Egyetemi nyomda 1917.) 1—10. §§. (1—4. l.) Általános indokolás a kath. önkormányzatról szóló törvényjavaslatához. (5—20. l.) Részletes indokolás. (21—31. l.)

Ebben a gyülekezetben az egybegyűlt püspökök, katolikus világi országnagyok és követek az országgyűléshez benyújtandó petitióban állapodtak meg, amely így szólt:¹

«A törvényesen kimondott s általunk is üdvezlett lelkiismeret-szabadság s vallások közti egyenlőség tekintetéből, de a kath. egyház biztosításául is kívánjuk, hogy:

1-ször: Valamint minden bevett vallások egyházának polgári hatalom irányábani viszonyaik egyedül törvény által vannak meghatározotatva: úgy a kath. egyháznak polgári hatalom irányábani viszonya is *a szabadság s vallásos függetlenség* alapján hasonlóan *törvény által* rendeztessék, és minden ellenkező gyakorlat s rendelet megszüntessék (sic!).

2-ször: A törvény által sem tiltott, sőt az 1559:41. s több törvények által engedélyezett zsinatok s egyházi gyülekezetek szabad tartása ne akadályoztassék.

3-ször: Az egyéb vallásfelekezetűek vallási ügyeire nézve is főnálló felsőbb fölügyelés mellett, a katolicusoknak saját iskoláik alapítása, célszerű elrendezése s igazgatása iránti joguk biztosíttassék.

4-szer: Miként az evangelikusok s nem egyesült görögök egyházi és iskolai alapítványait önmaguk függetlenül kezelik, úgy a kath. közalapítványokat, ideértvén azokat is, melyek eddig a kir. helytartótanács alatt álltak, kivéve a magyar kir. egyetemet, *egy csupán egyházi s világi katolicusokból álló bizottmány kezelje.*²

¹ *Emlékirat* az 1847—48. országgyűlés alatt Pozsonyban tartott püspöki tanácskozmányokról. Egy részvevőtől. (Pesten, 1848. Trattner—Károlyi betűível.) 62—63. l. Alább e művet állandóan «Emlékirat (1848.)» címmel fogjuk idézni.

² Hogy az autonomikus szervezetet a petitio beadói nemcsak az alapítványok kezelésével kívánták megbízni, hanem általában is a katolikus egyház érdekeinek képviselésével, arra a fent idézett 1848. évi «Emlékirat» szerzője, ki maga is résztvett a főpapok, kath. főrendek és rendek április 6-iki gyülekeztén, a petitio taglalása közben ily szavakkal utal: «Ha tehát a katolikusok most, midőn a *kormányhatalmat* Ő felsége egy oly *ministeriumra* bízta, mely eljárásáért nem az apostoli királynak, s nem is a kath. egyháznak, hanem egyedül csak a *törvényhozásnak* tartozik felelősséggel: a királyi pártfogás gondoskodásán túl magok is gondoskodni kívánnak tulajdonukról; ha egy oly időszakban, midőn bármily kisebb testület a gyámság alól felszabadult vagy szabadulni iparkodik, midőn népek, nemzetek és társulatok magukat eléggé éretteknek tartják arra, hogy ne más gondolkozzék helyettük, hanem saját ügyeiket maguk intézhessék el, azt követelik, hogy a *kath. egyház érdekeinek képviselése bizassék egy egyházi és világi katolicusokból alakítandó*

Ezeknek törvény általi biztosítását úgy a lelkesmeret szabadságának érdeke, s a vallások közti egyenlőség méltánylata, mint a kath. egyház szabadságának biztosítása, s így az azt képező számos híveknek megnyugtatója egyaránt igényelvén, ebbeli kérelmünket teljes bizodalommal az országos rendek figyelmébe s pártfogásába ajánljuk.

Kelt Pozsonyban, Sz.-György-hava 6-ik napján, 1848.»

Ennek a petitionak benyújtására a kath. főrendeket és rendeket közvetlenül az épen akkor (ápr. 2—8.) tárgyalás alatt álló: «A vallás dolgában» című törvényjavaslatnak (1848:XX. t.-c.) 3. §-a¹ indította, amelynek a későbbi XX. t.-cikkbe is változtatlanul felvett szövege a kath. főrendek felfogása szerint, arra az értelmezésre² adhatott alkalmat, mintha e törvényszakasz által «oly rendszabálynak alapja van megvetve, melynek végrehajtása az egyházak szabadságát s önállóságát veszélyeztetné, a katolikusokat pedig talán még vallási és iskolai saját alapítványaiktól is megfosztaná, hogy aztán a státus (értsd: állam) kegyelemkenyerére szorulni kényteleníttessenek».³

De a petitio első pontja szoros összefüggésben állott az 1848:III. t.-cikk 6. és 7. §-ai körül a főrendiházban március 31-én *Lonovics* csanádi és *Ocskay* nyitrai püspökök által tett észrevételekkel,⁴ amelyeknek visszhangjuk volt *Fogarassy* Mihály

külön testületre, ők is csak a dolog természetéből folyó s a fönnebb említett t.-cikk (1790—91: XXIII. t.-c. és a XXVI. t.-c. 12. §.) értelmében befoglalt jogukkal kívánnak ezentúl élni s azon ténnyel, melyen e jogukból eredő kötelességüket teljesíthessék.» (Id. m. 77—78. l.)

¹ 3. §.: «Minden bevett vallásfelekezetek egyházi és iskolai szükségai közálladalmi költségek által fedeztessenek s ez elvnek részletes alkalmazásával a ministerium, az illető hitfelekezetek meghallgatásával, a közelebbi törvényhozás elibe kimerítő törvényjavaslatot fog előterjeszteni.»

² Ez értelmezés kizárása végett a katolikus főrendek a «szükségei» szó után e közbeszúrást javasolták: «amennyiben azok a vallásfelekezetek mostani javaikból s alapítványaikból ki nem telnék»; de azt a záradékot a főrendiház *Vay* Miklós báró koronaőr felszólalására, mellőzte. *Vay* Miklós kijelentette, hogy a debreceni superintendenciának a 3. §. törvénybe iktatása iránt való kérése nem célozta az alapítványok elvételét: «mivel a protestánsok is saját alapítványaikat megtartani kívánják». «Emlékirat (1848).» 62. l.

³ «Emlékirat (1848).» 61. l.

⁴ *Linder* Gy.: A magyar egyházpolitika 1847. évtől 1894. évig. I. köt. (Budapest, 1894.) 81—3. l. (*Linder* Gy. művének teljes, a II. kötetrel is kiegészített kiadását *Zeller* Árpád tette közzé 1895-ben.)

szkodári v. püspöknek a XX. t.-c. 2. §-ához¹ április 2-án utólagosan tett felszólalásában is.²

Ezek a püspökök ugyanis reámutattak arra, hogy, mivel a III. t.-cikk 6., 7. és 21. §-ai³ folytán a kath. egyház körül, az apostoli király főkegyúr megbízásából, a végrehajtóhatalom gyakorlatában eljáró és az egyházi státusból vett referensekkel (az udvari kancelláriánál egy, a helytartótanácsnál két püspök) bíró addigi dikaszteriumoknak, valamint a helytartótanácsi egyházi bizottmánynak ügyköre az e törvénycikk által felállított felelős ministeriumra szállott át, ezáltal a kath. egyház legfontosabb ügyeinek elintézése (püspökök kinevezése és a kath. alapítványok kezelése) idővel, esetleg a kath. egyházon kívül álló kormányférfiú kezébe kerülhet.⁴

¹ 1848: XX. t.-c. 2. §.: «E hazában törvényesen bevett minden vallásfelekezetekre nézve különbség nélkül tökéletes egyenlőség és viszonyosság állapíttatik meg.»

² U. o. 90—1. l. *Fogarassy* e beszédében kijelentette, hogy ő a 2. §-ban csakis «az egyházak *autonomiáját* és szabadságát látja kimondva», de e célra közbeszúrandónak véli e záradékot: «saját hitelveik s egyházi szervezetük ép-ségben tartása mellett».

³ 1848: III. t.-c. 6—8. és 21. §.: «6. §. Mindazon tárgyakban, mellyek eddig a m. kir. udvari kancelláriának, a kir. helytartótanácsnak s a kincstárnak, ide értvén a bányászatot is, köréhez tartoztak, vagy azokhoz tartozniok kellett volna, s általában minden polgári, *egyházi*, kincstári, katonai, és általában minden honvédelmi tárgyakban *Ő Felsége a végrehajtó hatalmat ezentúl kizárólag csak a magyar ministerium által fogja gyakorolni*».

«7. §. Az érsekek, püspökök, prépostok s apátoknak és az ország zászlósainak *kinevezése*, a kegyelmezés jogának gyakorlata, és a nemességnek, címeknek s rendeknek osztása, *mindig az illető felelős magyar minister ellenjegyzése mellett, egyenesen Ő Felségét illeti*».

«21. §. A 7. §-ban említett s egyenesen Ő Felségének fentartott tárgyakat, a személye mellé rendelt felelős minister fogja a mellette levő álladalmi tanácsnokokkal és személyzettel kezelni.»

⁴ Jellemző, noha a célon némileg túllő, *Fogarassy* Mihálynak különben úgy tartalmilag, mint formailag tökéletes felszólalásában az a *radikális következettség*, amellyel az 1848: XX. t.-c. 2. §-ában kimondott viszonyosságból a *főkegyúri jogoknak a katolikus egyházra való visszaháramlását* vezette le, kifejezetten is felemlítve a *püspöki székek betöltését*, amelyek, ő szerinte a teljes viszonyosság kimondása esetére káptalani választás útján lesznek betöltendőek, valamint az *alapítványok kezelését*, amelyeket a katolikusok «maguk kezelhessenek, miként ezt hazánkban a protestánsok teszik». *Linder* i. m. 90. l. — Valamivel mérsékeltebben, de találón mutatót rá a katolikus autonomia bevezetése és az 1848: XX. t.-c. 2. §-a közt fennálló kapcsolatra az 1848. évi «Emlékirat» szerzője a fent idézett szövegrészletre következő fejtege-

A katolikus főrendek és rendek által 1848. április 6 án az országgyűléshez intézett, fent közölt petitio, az említett törvényszakaszok folytán a katolikusokra nézve beálló helyzet következtében, a katolikusoknak az autonomiához, a «polgári hatalom irányában a szabadsághoz és függetlenséghez» való jussát bejelenti és a katolikusoknak ehhez való jogát országos törvénybe becikkelyeztetni kéri és, bár egyelőre csak az alapítványok autonom kezelése céljából, meg is jelöli az autonom jogok gyakorlására hivatott közeget «egy csupán egyházi és világi katolikusokból álló bizottmányban».

A petitiot Rónay János csanádmegyei követ egy, az autonomia becikkelyezését tartalmazó törvényjavaslat-tervezet kíséretében¹ április 7-én nyújtotta be a rendi táblán, azzal a kijelentéssel, hogy «a petitiot benyújtó katolikusok azon önállást és szabadságot kívánják maguknak, mely más hitűeknek már megadatott», és abbeli reményének kijelentésével, hogy «a petitio a ház meleg pártolására fog találni».²

A petitio tárgyalását az alsó ház, Deák Ferenc javaslatára, április 7-ére tűzte ki, de április 6. délutánján kimondatván, a király küszöbön álló leérkezése miatt, az országgyűlési tárgyalások sürgős befejezése, a katolikusok petitioja este 10 órakor került tárgyalásra, amikor is a rendi tábla azt, mint elkésett, mellőzte³

téseiben: «De ha a régiebb törvényekben nem is volna támaszuk (t. i. a katolikusoknak), az újabb politikai fejleményekben s a vallás dolgában hozott legújabb törvénycikkben mindent feltalálnak, mi e lépésüket tökéletesen igazolja, a törvényhozást pedig kérelmük teljesítésére erkölcsileg kényszeríti. A bevett vallások egyenlősége, a vallásfelekezeteknek egyházálladalmi kérdésekben tökéletes viszonyossága a XX. t.-c. 2. §-ában ki van mondva: valjon tehát nem maga a törvényhozás hívta föl a katolikusokat, hogy azon vallásszabadságot s egyházkormányzati joghelyzetet követeljék maguknak is, mellyel az evangélikusok ezen törvény alkotása előtt is birtak». (Id. m. 78. l.)

¹ A petícióhoz mellékelt törvényjavaslat-tervezetnek («Törvényjavaslat a katolika egyház viszonyai iránt») szövege megfelel a petíció pontjainak (1–4.), bár annál jóval rövidebb. Lásd e szöveget: Linder i. m. 165. l.

² Linder i. m. 166. l.

³ Az 1848. évi petíciót benyújtó főpapok, világi főrendek és rendek a petíció mellőzése után 1848. április 8 án tartott gyűlekezetükön kimondották, hogy a katolikus önkormányzat ügyét nem mint politikai, hanem mint vallási és egyházi ügyet állandóan napirenden tartják, abban a reményben, hogy azt, mihelyt róla értesülnek, a katolikusok országszerte magukévé fogják tenni; amely célra azonban, tekintettel a világi katolikusoknak egyházuk ügyei iránt eddig mutatkozó közönyösségére, szükségesnek tartotta az értekezlet annak a

és az így lezárt vallásügyi törvényjavaslatot V. Ferdinánd királyhoz másnap felterjesztette.¹

II.

1848. év óta *Apponyi* Albert 1917. dec. 21. törvényjavaslatáig nem került a képviselőház asztalára autonómiai törvényjavaslat, bár *Apponyi* első kultuszministersége alatt (1906—10.) egy ily törvényjavaslat-tervezet már szintén készen állt, de a közbejött politikai események miatt annak beterjesztésére nem került sor.²

A katolikus autonomia eszméje 1848. évben megszületvén, az azóta több-kevesebb erővel és élénkséggel a mai napig életben maradt, bár élete bizony igen sokszor a lethargiához, a halál előtti agonia-álomhoz volt hasonló.

megállapítását, hogy «ezentúl adassék a világiaknak is befolyás az egyház külvizonyainak elintézésébe s ami nem szorosan religiói vagy papi ügy, *mi a lelki hatalom körén kívül áll, azok tárgyalassanak ezentúl vegyes egyházi gyűlekezetekben, hol a katolikus nép is választottai által képviselve legyen*». Ily vegyes gyűlekezetekül az 1848. ápr. 8-iki értekezlet azt javasolta, hogy a *plébániák* mellé «*egyházi gondnokságok*», egyházvagyoni és iskolai hatáskörrel, a *székesegyházak* mellé pedig a püspök elnöklete alatt álló «*központi bizottmányok*» alakítandók, «mindenütt *legalább kétannyi világi tagokból* állók, *hányan oda a clerus részéről fognának alkalmaztatni*». *Emlékirat* (1848) 65—66. l.; *Keményfy* K. Dániel, Ötven év alkotm. egyházpolitikája (Esztergom, 1898.) 52—8. l. — *Keményfy* leírja a petíció további sorsát is, t. i., hogy a püspöki kar a petíció érdekében íveket köröztetett a hívek közt aláírás végett, amit azonban a helyi hatóságok, állítólag felsőbb utasításra, megakadályozni törekedtek, sőt — *Keményfy* szerint — Eötvös kultuszminiszter *Hám* János hercegprímáshoz intézett levelében rosszalta is a püspöki kar eljárását.

¹ «*Emlékirat* (1848.)» 63. l. *Linder* i. m. 166. l. — Említést érdemel még, hogy a görög-keletiek vallási autonómiáját (*Kossuth* L. pótjavaslatára) kimondó §-nak (1848:XX. t.-c. 8. §.) szövegét a rendek április 7-én este 9 órakor tartott ülésben véglegesítették (*Linder* i. m. 158. l.); bár másrészt az is tény, hogy ezt a 8. §-t a főrendek április 6-án késő estig behatóan tárgyalták és erre nézve a főrendek és rendek április 6. és 7-én egymással két ízben izenetet is váltottak. (U. o. 122—159. l.) A katolikus autonómiai törvényjavaslat beható tárgyalására, úgy látszik, valóban nem volt már idő. Kár, hogy az 1848. évi katolikus rendek és főrendek, kik a törvényjavaslat 2. és 3. §-ainak szövegét március 31. óta ismerték, már a vallásügyi törvény március 31-iki alsóházi és az április 2—6. felsőházi tárgyalása alatt nem terjesztették be autonómiai törvényjavaslatukat, mint tették a görög-keletiek, kiknek szintén később, április 2. után benyújtott, külön törvényjavaslatából és *Kossuth* L. külön pót-kérvényjavaslatából keletkezett a XX. t.-c. 6., 7. és 8. §-a.

² *Religio* 1910. évf. 133. l.

Az autonomia eszméjének élete a hosszú hatvan év alatt az autonomia megvalósítására irányuló mozgalmakban nyilvánult meg. E mozgalmak történetében biztató fordulatokul kínálkoztak báró Eötvös József kultuszminiszter 1867. július 20-iki levele Simor János hercegprímáshoz, valamint az autonomiai szervező *I. kongresszus* (1870. okt. 26. — 1871. márc. 30.) és a *II. kongresszus* (1897. nov. 11. — 1902. márc. 10.)

Az 1849. évi események¹ és a magyar alkotmány felfüggesztésének egész következő korszaka nem volt az az idő, melyben új intézmények szervezését munkába venni lehetett volna.

De hiányzott reá az azt azelőtt sürgető ok is, mert az 1855. évi osztrák konkordátum az államhatalommal szemben addig több pontban lenyügöző békók alól² szabadította fel az egyházat és általában a kánonjogot az egyház külső jogviszonyaiban többféle alkalmas pápai engedmény útján³ érvényre emelte.

És mikor az *októberi diploma* után (1860. okt. 20.) Magyarország alkotmánya ismét helyreállott, azóta a konkordátum jogrendszere ugyan Magyarországon mindinkább háttérbe szorult, de viszont épen 1860 óta visszaállítatván ismét a magyar kir. udvari kancellária és a királyi helytartótanács,⁴ a végrehajtó hatalom gyakorlása ismét az 1848 előtti vágányokra tért vissza és ez által a felelős magyar miniszterium visszaállításáig (1867) a kath. egyház kiváltságos, 1848 előtti helyzetét sértetlenül hagyta.

De azért az 1867. évi nemzeti restaurációt megelőző évek-

¹ Keményfy említi azt is (i. m. 61—2. l.), hogy Horváth Mihály kinevezett csanádi püspök az 1849-iki kormány kultuszminisztere és «a nemzeti egyház híve» 1849. jún. 15-én kelt rendeletével, az autonómia szervezése céljából, 1849. aug. 20-ára Pestre hívta össze a katolikus hivek által a kormány utasításai szerint választott képviselőket autonómiai közgyűlésre, mely gyűlés azonban a szabadságharc eseményei miatt abba maradt. Az 1849. jún. 15. rendelet szövegét közli: Szemnecz Emil katolikus autonómia (Budapest, 1897.) I. rész 21—22. l. V. ö. Melichár K., A katolikus autonómia Magyarországon (Budapest, 1907.) 106. l.

² Ilyen, a konkordátum által megszüntetett és azóta sem visszaállított békók voltak a magyar kath. egyházon: az ú. n. *«ius placeti»* (megszüntette a konkord. 2. cikke) és az ú. n. *holtkézi törvények* (megszüntette a konkord. 29. cikke). V. ö. Vinc. Nussi, Conventiones (Mogunt. 1870.) 510—18. l.

³ A konkordátumban IX. Pápa Magyarországra nézve egyházjogi engedményeket tett: a konkordátum 13—14. cikkében a papok *«privilegium fori»*-ja és 31. cikkében a *katholikus vallás- és tanulmányi alapok* kezelési módja tekintetében, fentartva ez alapok jövedelmének katolikus célokra való fordítását. Nussi i. h.

⁴ Kiss István, Magyar Közjog, IV. kiad. (1888.), 387, 390. l.

ben a magyar püspöki kar nem mulasztotta el az 1848. évben felvett fonálnak további szövését, amennyiben 1865. évben *Scitovszky* János hercegprímás vezetése alatt, a püspöki kar felirattal fordult az uralkodóhoz, hogy a *kath. közszellem emelésére* és a *kath. természetű egyházi alapoknak, a vallási és tanulmányi alap javainak az állami kezelesből való visszavételének lehetővé tétele végett bízza reá* a *kath. vallási és tanulmányi alapok kezelését egyházi és világi tagokból álló vegyes bizottságra*.¹

Mikor pedig erre a felíratra válasz nem érkezett, a püspöki kar, a primási szék üresedése alatt *Bartakovics* Béla egri érsek útján újból tárgyalás alá vevén a *kath. egyház törvényes állásának és autonómiájának ügyét* és ez iránti kívánságait felíratba foglalva 1866. jan. 8-án a királyhoz juttatta, felemlítve azt is, hogy «a *kath. alapítványok és iskolák ügyének a legfelsőbb királyi felügyelet alatti célszerűbb kezelése* iránt a jelen országgyűlés némely katolikus s a kir. trón ebbeli jogainak sértetlen fentartásáért épületesen buzgólkodó tagjaival együtt külön alázatos felíratban szándékozik Ő Felsége kegyelmes színe elé járulni».²

Ezek után az államkormányzatnak addigi, az autonomia ügyével szemben tanúsított elzárkozó magatartására visszatekintve, valóságos Noe galambjának nevezhető az 1867. évi felelős miniszterium kultuszministerének, *Báró Eötvös Józsefnek*, 1867. július hó 20-án, a koronázás után pár hétre, *Simor* János hercegprímáshoz intézett levele.³

Báró Eötvös József e levélben *először* is közölte a primással, hogy az erdélyi róm. *kath. státusgyűlésnek* 1866. jan. 10-ikén az apostoli királyhoz, az erdélyrészi katolikus országgyűlési tagoknak és minden rendű *kath. híveknek* az erdélyi *kath. egyház ősi önkormányzatának visszaállítása végett* és a *Mária Terézia által 1767-ben az erdélyi helytartótanács kebelében felállított és a státusgyűlés teendőit végző «catholica commissio»*⁴ megszünte-

¹ A főmélt. Hercegprímás három irata stb. (Pest, 1867.), 17—22. l.

² U. o. 22—23. l.

³ Eötvös báró július 20-iki levele, — mely «1867. július hava» dátummal a sajtóban nyílt levél alakjában is megjelent — és a hercegprímás válasza nyomtatásban még 1867-ben megjelent a Szent-István-Társulat kiadásában, ily című munkában: A főmélt. Hercegprímásnak három irata és függelékül br. Eötvös József vk. min. levele a Hercegprímáshoz (Pest, 1867.), 37—46. l.

⁴ *Veszely* Károly: Az erdélyi rk. püspöki megye autonómiája (Gyulafehérvár, 1843.) I. rész 119—122. l., II. rész 8.,* 18.,* 22*—24.* l.

tése, valamint e helyébe egy a kath. státus kebeléből kiküldendő bizottság állítása céljából intézett feliratát pártolni fogja.¹

¹ Báró Eötvös miniszter ki is eszközölte a királynál (1867. aug. 19. legf. elhatározás) az erdélyi 1866. jan. 10-iki feliratban foglalt kérések teljesítését, miről Fogarassy Mihály erdélyi püspököt 1867. szept. 22-én értesítette azzal, hogy a «catholica commissio» helyébe állítandó, a státus kebeléből választandó bizottság hatásköréről és az erdélyi autonomia egész szervezetéről a r. kath. státus által, a magyar kormánnyal egyetértőleg, «Ő Felsége legfőbb kegyúri és főfelügyelői jogainak csorbítása nélkül», szabályzat lesz készítendő és legfelsőbb elhatározás alá terjesztendő. (Veszely i. m. 22*—25* l.) Az 1868. február 9-ére a püspök által egybehívott r. kath. státusgyűlés a szervezeti szabályzatot megállapította. (Közölve: Veszely i. m. 42*—59.* l.) De ez a szabályzat, amely ellen a státus kisebbsége külön véleményt nyújtott be (Veszely 59*—63* l.), királyi jóváhagyást nem nyert, valószínűleg a Fogarassy erdélyi püspök által a szabályzat egyes pozitív rendelkezései (világiak kétharmad többsége a státusgyűlésben, a tagok túlnagy száma) és hiányai (a hitelvi dolgok kikapcsolásának mellőzése, a püspök önálló törvényhozói és kormányzói jogának nem kellő kidomborítása, a magyarországi autonomia ügye eldőltenek be nem várása, a főkegyúri jognak nem kellő érvényre juttatása, felelősségi fórum hiánya, stb.) miatt Eötvös miniszterhez 1868. április 5-én intézett felterjesztésében foglalt óvástétel miatt. (Veszely i. m. 63*—85.* l.) Mikor 1869-ben az erdélyi helytartótanács és vele a «catholica commissio» megszűnt, Eötvös miniszter 1869. május 1-én ez utóbbinak hatáskörét egy, a volt helytartótanács katolikus tagjaiból a státus által alakított ideiglenes bizottságra ruházta (lásd: Apponyi 1917. dec. 21-iki törvényjavaslatának indokolását 26. l.), mely 1873-ig működött, mikor is ennek ügykörét a státus az 1873. május 12-iki státusgyűlésen megválasztott 24 tagú (8 egyházi, 16 világi) igazgató-tanácsra bízta végérvényesen és az igazgató-tanács szervezetét és hatáskörét egy 1873. május 13-án elfogadott «Utasítás»-ba foglalta össze (lásd: Veszely i. m. 93*—97.* l.), amelyet és az igazgató-tanács megválasztását és hivatalba lépését Trefort kultuszminiszter 1873. június 16-án tudomásul is vett, de a státus által kért alapítványi vagyon átadását nem teljesítette azzal az indokolással, mivel «nincs azon helyzetben, hogy Magyarország katolikus önkormányzási ügyének eldöntése előtt különösen és kivételesen intézkedjék.» (Apponyi-féle 1917. évi törvényjavaslat indokolása 26. l.) Ez az erdélyi r. kath. autonomia szervezetének mai állása is. Főkegyúrilag jóváhagyott szervezeti szabályzata nincs; az 1873. évben hozott igazgató-tanácsi szervezetnek sincs királyi jóváhagyása. De az erdélyi r. kath. státus az ősi jogon, a maga alkotta szabályok és szervezet szerint 1873. év óta intézi az erdélyi r. kath. egyház önkormányzatát. Egyházvagyon tekintetben (az id. 1917. évi törv.-jav. indokolása 26. l. szerint) a státus kezeli jelenleg a státus tulajdonát tevő kolozsmonostori és a később vett nagyalmasi, nagybajomi és radnóti uradalmakat, székküresedés idején a püspöki uradalmat is, továbbá a státus rendelkezik az erdélyi vallásalap, tanulmányi alap és egyéb katolikus alapítványok jövedelmei felett, de ezeknek az alapoknak és alapítványoknak kezelését a kolozsvári állami főpénztár kezeli, e kezelés pedig a vallási és közoktatás felügyelete alatt áll, ami kifejezésre jut az

Eötvös minister az erdélyi autonomia általa pártolt visszaállításával kapcsolatban és utalással a világi katolikusoknak a szabad királyi városokban az egyház körül gyakorolt jogaira és az 1848. évi pozsonyi püspöki (fent ismertetett) értekezletekben elfogadott határozatokra, felhívta a hercegprímás figyelmét arra, hogy Magyarországon is, már az erdélyi katolikusokkal való jogegység céljából, szükséges volna a katolikus világiaknak egyházi és iskolai ügyek elintézése végett autonomiába való tömörítése, amiből remélhető volna a kath. világiak közt eddig egyházuk ügyei iránt jelentkező közönyösség megtörése, kath. közszellem megteremtése és az országban régebben népnevelési, sőt politikai tekintetben is bírt elsőségnek visszavívása. Utal a minister az 1848:XX. t.-cikkre is, amely (2. §.) minden vallásfelekezetet egyenlőségét kimondja; szerinte az egyháznak, hogy befolyását visszaszerezze, csak szabadságra van szüksége; az 1848:XX. t.-cikknek hazánkban — úgymond — más értelme nem lehet, mint az, hogy a kath. egyház az autonomiának azon mértékével ruháztassék fel, melyet az ország evangélikus egyházai élveznek.

«*Én — úgymond — a törvényt (1848:XX. t.-c.), mint előbb mondtam, a kath. egyház érdekeire nézve nemcsak nem tartom veszélyesnek, sőt az egyedüli kedvezésnek tartom azt, melyet az egyház az államtól igényelhet.* De hogy ezen szabadság, melynek biztosítása Franciaországban s Európa minden alkotmányos államaiban a buzgóbb katolikusoknak főtörekvéseit képezi, egyházunkra gyümölcsözővé váljék, hogy az ne pusztá szó és írott malaszt maradjon, hanem az egyháznak érdekeit valóban biztosítsa, szükség, hogy maga ezen szabadság minden megtámadások ellen biztosíttassék, és ez csak úgy lehetséges, ha az nem az egyházi rendnek adott kiváltságnak, hanem az ország kath. polgárai közös jogának tekintetik.»¹

Reámutat *Eötvös* minister a világiaknak épen csak a kath. egyházban egyházi ügyek iránt táplált közönyössége² okaira,

által, hogy ez alapok és alapítványok költségvetéseit és zárószámadásait a vallás- és közokt. ministerium számvevősége készíti el és terjeszti fel, a státussal esetleges észrevételeinek megtétele céljából való közlés után, jóváhagyás végett a vallás- és közokt. ministerhez.

¹ A főmált. Hercegprímás három irata, stb. 40. l.

² Szinte látnoki ihletre vallanak és a mi korunkra is igen jól ráillenek a szavak, amelyekkel *Eötvös* a világi katolikusoknak a közönyösségből való

amelyek szerinte ott találhatók, hogy a világiak áldozatkészségére az egyház minálunk kevésbé szorul, továbbá, hogy a világiak az egyház vagyonának kezelésére befolyást nem gyakorolhatnak, az iskola nem közös ügynek, hanem a klerus dolgának tekintetik, melyre «még a leginkább érdekelt szüléknek sincs legkisebb befolyásuk sem».¹

«Hercegséged és egyházunk főnökei — így zárja be levelét Eötvös minster — *fogják meghatározni azon formákat és szervezetet, mely által a kath. világiaknak befolyása a püspökök egyházi hatóságának veszélyeztetése nélkül kivihető*; de meggyőződésem az, hogy ezen befolyás, melyet a hazának épen legbuzgóbb katolikusai és az alsóbb klerus nagy része óhajt, sőt követel, többé nem zárthatik ki, sőt, hogy ennek elismerése már el sem is halasztható és azért azon kéréssel fejezem be leveletemet, hogy hercegséged, értekezve egyházunk többi főnökeivel, engem e részbeni határozatairól tudósítani méltóztassék».²

Simor János hercegprímás az ő 1867. szept. 8-án Eötvös minsterhez intézett monumentális válasziratában rokonérzelmének adván kifejezést az erdélyi katolikusokra kedvező fordulat felett és reámutatván a magyar püspöki karnak az autonomia ügyében a királyhoz 1865. és 1866. évben intézett felirataira, nagy köszönettel és elismeréssel fogadta, a magyarországi összes katolikusainak nevében is, a miniszter kezdeményező felhívását és közölte a miniszterrel, hogy az egyházi részről már különben is tervbe vett tanácskozást, az országgyűlés közelebbi felvétele alkalmával egybegyűlendő érdekelték körében, annál komolyabb elhatározással

felrázásának jelentőségét és előnyeit ecseteli: «Minthogy semmi politikai mozgalom az egyházat érintetlenül nem hagyhatja, főkép oly országban, hol ezen egyház politikai befolyással és nagy birtokkal bír, *hazánkban is a kath. egyházra később vagy előbb küzdelmek várnak, melyek között állását csak úgy tarthatja fenn, ha minden híveinek lelkesült támogatására számíthat és ezek egyházuk függetlenségében saját szabadságukat, birtokában saját vagyonukat, befolyásában saját befolyásukat látják.*» (Id. m. 43. l.)

¹ Az iskolaszékeket minálunk községi népiskolák mellé először Eötvös alkotása: az 1868: XXXVIII. t.-cikk (116—122. §§.), katolikus népiskolák mellé pedig az 1876. püspökkari rendszabály szervezte. — Simor hercegprímás a minsterhez írt válaszában utal arra, hogy a püspöki kar hajlandó, a városi iskolák módjára, minden katolikus népiskola mellé «világiakkal vegyes bizottmányok» (a későbbi kath. iskolaszékek) alakítására, de ezt a szervezést is csak a kormány engedélyével valósíthatják meg. U. o. 16. l.

² A főmált. Hercegprímás három levele, stb. 46. l.

igyekezik ismét megindítani s végmegállapodáshoz juttatni, mert a miniszter felszólításában a kérdés kedvező megoldásának zálogát látja.¹

E levél tartalmának refrénjét halljuk még visszhangzani *Simor* hercegprímás beszédében, amellyel 1867. szept. 24-én a Szent László Társulat közgyűlését megnyitotta.

«Az átalakulás — úgymond — melyet ősi alkotmányunk legújabbban nyert, a parlamentarizmus, kivetkőztette a kormányt minden vallásbeli szolidaritásból, s minthogy egyszersmind a keresztény hitfelekezetek egyenjogúsága is kimondatott, *hazánkban a kath. egyház nemcsak jogosítva, de önfentartása érdekében kényszerítve is van a vallásszabadság és egyházi függetlenség minden törvényes eszközeit igénybe venni és felhasználni avégre, hogy autonómiájának teljes gyakorlatába lépjen s azt megvédhesse.* Ezen cél kitűzése önként sorakozásra, az egyházi és világi elemek szoros egyesülésére vezet. S az idő sürget, hogy ez alapon az egyház autonómiáját mielőbb rendezzük.»²

¹ Id. m. 5., 7., 24—25. l. — *Simor* prímás az ő levelében elhárítja a katolikus egyháztól azt a miniszter által is magáévá tett (u. o. 41. l.) kifogást, mintha a világi katolikusoknak saját egyházuik dolgai iránt való közönysége az egyház szervezetéből, amelyből a világiak ki vannak zárva, volna lezármaztatható, holott a vallási közönységnek (a hercegprímás itt másféle, az ú. n. hitelvi közönység ellen védekezik) okai a katolicizmuson kívül vannak, és a magyar katolikus egyház szervezete bizonyos mértékben mindig igénybe is vette világi hiveinek közreműködését az egyházi ügyek vitelénél, mint például a gondnoki és egyházatyai intézménynél, valamint a patronátusnál és a királyi városokban más dolgoknál is. Ellenkezőleg, úgymond a prímás, a magyar klerusnak a magyar alkotmány védelmében szerzett, a miniszter által is elismert, hazafias érdemei dacára, a papság a katolikus iskoláknak vezetésében, az egyházi vagyonnak kezelésében teljesen az állam gyám-sága és ellenőrzése alá került, már a dikasztériális kormányzások keretében is, és így nem is állott módjában az egyházi ügyek intézésébe a világi kath. hiveket, régóta táplált kívánsága dacára sem, belevonni. A hercegprímás elhárítja a miniszternek azt a megállapítását is, mintha a népmívelés tekintetében a katolikusok általában hátrább állnának, mint a protestánsok, és reá mutat a kath. tanintézeteknek nagy számára és az egyetlen kath. egyetemre, amelyek épen a kath. egyház és klérus áldozatkészségének köszönik eredetüket és a hazának minden időben, napjainkban is, nagy számban neveltek olyan férfiakat, kik «hazai műveltség és tudomány, erkölcsi jellem s államférfiúi bölcsesség által kitüntek s a magyar nemzet nevét és politikai értékét európai hírűvé tették.» U. o. 9., 14. l. V. ö. még: *Forster* Gyula: A katolikusok autonómiájáról (Budapest, 1897.) 115—140. l. (*Forster* az itt id. helyen némi animozitással látszik kommentálni S. prímás levelét.)

² U. o. 30—31. l.

III.

A kath. autonomia tervezetének, főbb körvonalainak megállapítása volt tárgya a magyar püspöki kar 1867. évi október hóban *Simor* János hercegprímás elnöklete alatt Budán, a primási palotában megtartott konferenciájának.

E *püspöki tervezet* három szervet kontemplált az autonómiában: *egyházközségi tanácsot*, *egyházmegyei tanácsot* és *országos főegyháztanácsot*, mely utóbbi 72 egyházi és 72 világi tagot számolt volna.¹ A püspöki tervezet a főpapi székek betöltésére nézve változatlanul kívánta hagyni a fennálló gyakorlatot, az autonomia minden részesedésének kizárásával.

Ezt a püspöki tervezetet a püspöki kar több világi kath. államférfival írásban közölte vélemény-nyilvánítás végett és az ő kívánságai szerint azután újból átdolgozta a tervezetet. Így került belé a püspöki tervezetbe, *Eötvös* József javaslatára, az *esperességi tanács* szervezése, valamint az országos főegyháztanács összetételében a feles arányszámnak $1/3 : 2/3$ arányszámra való átváltoztatása úgy, hogy az összes (a latin és görög szert. püspököket is beleértve) 267 tagból álló főegyháztanács 82 egyházi főtanácsosból és 185 világi főtanácsosból állott volna.² A főpapi székek betöltésére nézve a világi megbízottak sem követeltek még ekkor jogot az autonómiának.³

Az így módosított püspöki tervezetet *Simor* primás az 1868. év őszén a vallásügyi 1868-iki törvénycikk tárgyalásai alatt (1868: LIII. t.-c.) Pesten időző kiválóbb kath. főrendek és képviselőknek (összesen: 82 világi katolikus) 1868. okt. 1-én a pesti központi szeminárium könyvtártermében egybegyűlt értekezlete elé terjesztette, amely értekezlet azonban *Deák* Ferenc javaslatára,⁴ a

¹ *Szemnecz* Emil: Kath. autonomia, I. r. 48. és 54. l.

² U. o.

³ *Linder* i. m. I. r. 986. l.

⁴ *Deák* ez indítványa előterjesztésének bevezető mondataiban találóan jellemezte, az ő nemes liberálizmusa álláspontjáról, a kath. egyháznak jogát az autonómiához e szavakkal: «Mi, hazánk r. kath. vallású polgárai, egyháziak úgy, mint világiak, nem akarhatjuk, hogy egyházunk más egyházak felett hatalmat gyakoroljon; mi másokat elnyomni nem akarunk, *nem akarjuk, hogy az állam minket más egyházak fölé emeljen, de azt sem akarjuk, hogy gyámkodjék egyházi ügyeink felett, azokat saját hatalmával intézze s minket gyámkodása mellett azok törvényszerű rendezésében hatalmával gátoljon. Mi az államtól csak az oltalmat kívánjuk, melyet az államban létező min-*

püspöki kar hozzájárulása mellett, abban egyezett meg, hogy az autonomia szervezetének megállapítását az összes katolikusok által megválasztandó és így őket joggal képviselő kongresszus állapítsa meg, miért is a püspöki kar egyelőre csak egy ideiglenes és királyi megerősítésre szoruló választási szabályzatot állapítson meg, amely szerint választassanak meg a tagjai egy előkészítő kongresszusnak, amelynek csakis az lesz a feladata, hogy az autonomiai szervező kongresszus tagjainak számát, kerületeit és megválasztási módját megállapítsa, hogy azután az octroy mindenféle látszatának elkerülésével, az ez alapon megválasztandó szervező kongresszus dolgozza ki a magyarországi kath. önkormányzat szervezeti szabályzatát, *«kivéve azonban — úgymond Deák — vallásunk dogmáit, az isteni szolgálatot, az egyházi személyek fegyelmét s a papság nevelését, melyek az egyház világi tagjainak hatásköréhez nem fognak tartozni.»*¹

A püspöki kar által elkészített ideiglenes választási szabályzat 1869. január 28-án királyi megerősítést kapván, kiirattak az előkészítő kongresszusi választások. A királyi rendelettel életbe léptetett ideiglenes választási szabályzat szerint a 24 (latin és görög szert.) püspökön és a pannonhalmi főapáton kívül egyházmegyéenként, választás útján 24 papi (egyházmegyéenként 1) és 103 világi képviselő volt az előkészítő kongresszusba kiküldendő; választó volt minden nagykorú, önálló és tisztességes keresetmódú

den hitfelekezet joggal kívánhat, tiszteletben tartjuk az állam törvényes hatalmát, de *«egyházunk ügyeinek szervezésére és vezetésére nézve szabadságot s egyenjogúságot kívánunk s független önállást. Ebből áll a katolika egyház autonómiaja, melyhez jogunk van s melyet elnyerni törekszünk.»* (Szemnecz E., i. m. 52. l.) Deáknak e hitvallói szavai messze elűtnek az 1871. évi kongresszusi kisebbség tagjainak érületétől, kik pedig (Bartal György, Perczel Miklós stb.) szintén jelen voltak már ezen az előkészítő (1868. okt. 1.) értekezleten; sőt jelen volt azon a különben sok tekintetben kiváló Ghyczy Kálmán is, ki azonban a szervező kongresszusba nem lőn beválasztva, de a képviselőházban 1870. év óta éveken át annál hevesebben támadta a kath. egyház hierarchikus szervezetének megfelelő autonomia engedélyezését és a kath. alapok átadását az autonomia kezére. (V. ö. Keményfy D.: Ötven év alk. egyház politikája, 146., 156., 186., 189. l.) Mutatja ez mily fontos a kath. gondolkodás és érület számbavétele a kath. közélet minden indításánál!

¹ Szemnecz i. m. 51—54. l. — Deák Ferencnek e hitelvilleg korrekt fentartásai ellen már ezen az előkészítő értekezleten felszólalt Perczel Miklós, azt követelve, hogy a dogmatikus, belső egyházfegyelmi és liturgikus ügyek is az autonomia elé tartozzanak, amire az elnöklő prímás kijelentette, hogy a püspöki kar e kérdéseket vita alá vonni sem engedi. (U. o. 54. l.)

ker. kath. férfiú, ki egyházi és iskolai tartozásait teljesítette; választható pedig csak az a kath. férfiú, aki 30. évét betöltötte és írni s olvasni tud.¹

Az így megválasztott előkészítő kongresszus 1869. június 24-én gyült egybe,² és az általa kidolgozott autonómiai szervező kongresszusi, még ma is érvényben álló³ választási szabályzatot a király 1869. okt. 25-én hagyta jóvá, amely szabályzat⁴ szerint a szervező kongresszusnak 204 tagja van és pedig a 25 főpapon kívül egyházmegyénként választandó 34 papi képviselő, 4 káptalani kiküldött, 5 tanítórendi képviselő (összesen: 68 egyházi tag), valamint külön megállapított választókerületenként választandó 132 világi képviselő, 4 kegyúri képviselő (összesen: 136 világi tag). Választó minden 24. életévét betöltött kath. férfiú, ki nem elmebeteg és nincs bűnvádi kereset vagy ítélet alatt; választható minden írni és olvasni tudó kath. férfiú, ki 30. évét betöltötte. A világi képviselők választása nyilvános szavazás útján (a közfelkiáltás kizárásával), az egyházi és kegyúri képviselők választása pedig titkos szavazás útján történik.⁵

Az 1869. okt. 25-én a király által jóváhagyott autonómiai szervező-kongresszusi választási szabályzat alapján a szervező-kongresszusra szóló választások 1870. év nyarán folytak le.⁶

Az így megválasztott autonómiai első (I.) szervező-kongressz-

¹ U. o. 37. l.; *Linder* i. m. I. r. 989—90. l.

² Az előkészítő kongresszuson a magyarországi görög kath. román egyház képviseletében csak a nagyváradi és a lugosi püspök, továbbá két papi (nagyváradi g. sz. és lugosi g. sz. egyházmegyei) és egy világi képviselő jelent meg. Lásd: *Gyárfás* E.: A román gör. katolikusok autonómiaja (Budapest, 1905.) 36. l.

³ Mihelyt a jövőben a szervező kongresszus megállapítandja a végleges szervezeti szabályzatot és az apostoli királyi megerősítést nyert, akkor az 1869. évi okt. 25-én jóváhagyott vál. szabályzat hatályát fogja veszteni, mert a szervezeti szabályzat magában foglalja a kongresszus (tetemesen felemelt számú) tagjainak végleges választási szabályait is.

⁴ Lásd e szabályzat teljes szövegét a II. aut. kongresszus (1897—1902.) iratainak hiteles kiadásában: *Antalik* K.: A magyarországi latin és görög sz. róm. katolikusok önkormányzatát szervező gyűlés naplója, jegyzőkönyvei és irományai, 1903. II. köt. 137—146. l. — A szabályzat két részből áll: 1. A magyarországi kath. egyház autonómiáját szervező gyűlés tagjainak *választási módozata*. (Id. m. 137—140. l.) — 2. *Utasítás* a választókerületek alakításáról. (U. o. 140—146. l.)

⁵ *Szemnecz* i. m. 59—60. l.

⁶ *Szemnecz* E. i. m. I. 60.

szust¹ *Simor* János hercegprímás 1870. okt. 26-án nyitotta meg.² A kongresszus november 3-án az önkormányzati szervezeti szabályzat kidolgozására 27 tagból álló bizottságot (9 egyházi, 18 világi) küldött ki.³ E bizottság 1871. február végén készült el 132. §-ból álló javaslatával,⁴ amellyel szemben a Bartal György vezetése alatt álló bizottsági kisebbség 134. §-ból álló ellenjavaslatot⁵ nyújtott be.

A többségi javaslat felett az általános tárgyalás 1871. márc. 11-től 21-ig (9.—17. ülés), a részletes tárgyalás pedig 21-től 29-ig (17.—25. ülés) tartott, amelynek folyamán, némely módosítások mellett, a többségi javaslat került elfogadásra. Az I. szervező kongresszust *Simor* hercegprímás 1871. márc. 30-án (25. ülés) zárta be.⁶

¹ Az I. szervező kongresszus iratainak hiteles kiadása 1871-ben jelent meg ily címmel: A m. o. latin és gör. sz. kath. egyház önkormányzatát szervező gyűlés naplója, jegyzőkönyvei és irományai. Szerkeszti: Dr. *Günther* Antal. Hiteles kiadás. I—II. köt. Pest, 1871.

² I. Kongr. Napló (Hit. kiad.) I. 1. l.

³ U. o. II. 42.

⁴ U. o. II. 70—86.

⁵ U. o. II. 87—101.

⁶ Az aut. I. szervező kongresszuson a *görög-katholikus ruthének* képviseletében megjelentek: *Gaganez* József eperjesi püspök és *Pankovics* István munkácsi püspök, valamint az eperjesi és munkácsi egyházmegyék papi (1—1) és világi (2, illetőleg 7) képviselői. (Eperjesnek 3, Munkácsnak 7 világi képviselő küldésére van az 1869. é. vál. szabályzat szerint joga.) A *görög-katholikus románok* képviseletében pedig megjelentek: *Pap-Szilágyi* Ferenc nagyváradi g. sz. és (a 14. üléstől kezdve) *Olteanu* János lugosi püspök, valamint a 6. és 7. ülésen (csakis ezeken) *Pappfy* (Pappfiu) Jusztin nagyváradi g. sz. egyházmegyei papi képviselő. A görög-katholikus *ruthének* nevében *Molcsányi* Mihály eperjesi e. m. papi képviselő a 4. ülésen «kérvényt» nyújtott be a szabad püspökválasztó jognak, az 1649. é. ruthén unio-okmányában a ruthéneknek adott autonómia folytán való visszaállítása iránt (I. Kongr. Napló I., 12—3. l.); az 5. ülésben pedig *Popovits* Jenő munkácsi e. m. világi képviselő egy, *Dobránszky* Adolf eperjesi e. m., *Popovits* és más 4 (munkácsi, 2 eperjesi) világi képviselő, valamint *Molcsányi* Mihály aláírásával ellátott «határozati javaslatot» nyújtott be, amelyben, szintén az unio-ra és a közös országos autonómia folytán az unio tárgyainak előreláthatóan szükségessé való kiterjesztésére való hivatkozással, kéri annak kieszközlését, hogy a munkácsi és eperjesi gör. kath. püspökök egyetemes egyházi gyűlést hívhassanak össze, amely a latin katolikusokkal közös autonómia ügyét előkészítse és az orsz. aut. kongresszusba ily ügyek tárgyalására felhatalmazott képviselőket küldjön ki, vagy a már az országos aut. kongr. vál. szabályzat szerint megválasztottakat erre felhatalmazza. (I. Kongr. Napló I. 19—23., II. 65. l.) — A *görög-katholikus románok* nevében pedig

A végleg megállapított szervezeti szabályzatot¹ a kongresszus küldöttsége, élén *Simor* János hercegprímással, 1871. június

Pappfy Jusztin nagyváradi g. sz. papi képviselő egy általa és *Romanu* József és *Vulcanu* nagyváradi g. sz. világi képviselők által aláírt, a 7. ülésen beadott «Nyilatkozat»-ban, a gyulafehérvári román metropoliának az 1854. febr. 22. pápai felállító-bullában az esztergomi érsek metropoliai és minden egyéb (primási!) joghatósága alól adott függetlenségre való hivatkozással azt kéri, hogy a kongresszus és a hercegprímás eszközölje ki egy gör. kath. román kongresszus megtartása ellen eddig fennálló akadályok elhárítását és egy ily metropoliai kongresszus egybehívását azon célból, hogy azon az autonómiai szervezeti szabályzat rendelkezéseit egyházuk részére átídomíthassák. (I. Kongr. Napló II. 38—41., II. 66—8. l.) Említést érdemel, hogy *Pankovics* István munkácsi (25. ülés), *Gaganez* József eperjesi (24. ülés) és *Olteanu* János lugosi (14. ülés) az ő felszólalásaikban hozzájárultak a latin szert. katolikusokkal közös autonómiához, sőt a 8. ülésben röviden felszólaló *Pap-Szilágyi* is ily felfogást fejezett ki. Az 1870—1 évi kongresszus a három beadványt (*Molcsányi*, *Popovics*, *Pappfy*) a 27-es bizottságnak adta ki és az utolsó (25.) ülésen határozattá emelte e bizottság határozati javaslatát, mely: 1. *fentartja a g. szert. katolikusoknak különállását «szertartás, egyházfegyelem, belső szervezet és saját alapítványaik tekintetében»*, 2. *sajnálattal veszi tudomásul a gör. sz. katolikusok egy részének a kongresszustól való távolmaradását és kíváncsának mondja csatlakozásukat*, 3. *külön gör. kath. kongresszust szükségesnek nem tart «és ennek engedélyezésére vagy szorgalmazására magát hivatva nem találja»*, 4. *kijelenti készségét arra, hogy a gör. sz. katolikusok által, az aut. közös szervezeti szabályzat keretén belül, az ő egybegyűlendő egyházmegyei gyűléseiből a fenforgó speciális állapotok szempontjából felterjesztendő módosítványok és előterjesztések tekintetében nekik szabadabb kezet engedjen.* (I. Kongr. Napló II. 122. l.) *Molcsányi* a maga kérvényére nézve, *Farkas* György pedig a *Popovics*-féle hat. javaslatra nézve a 25. ülésben előre kijelentették, hogy leszavaztatás esetére a kongresszus által hozott szervezeti szabályzatot magukra nézve érvényesnek és kötelezőnek el nem ismerik. *Pappfy* Jusztin és társai pedig azt jelentették ki előre «Nyilatkozat»-ukban, hogy, mivel a gör. kath. románok nem külön metropoliaként, hanem külön-külön egyházmegyenként hívtak meg «az azok felett sem jurisdictionalis, sem administrationalis joggal nem bíró esztergomi érsekség és primátus által», azért az aut. kongresszuson, saját gör. kath. egyháztartományuk autonómiájának sérelme nélkül, részt nem vehetnek. (I. Kongr. Napló 68. l.) Az autonómiai kongresszus után pár hétre, 1871. ápr. 13-án *Gyulafehérvárt 50 gör. kath. román pap és 85 világi értekezletet* tartott és a kath. autonómiai kongresszus minden határozatát a gör. kath. román egyháztartomány katolikusaira «*semmisnek és nem létezőnek*» jelentették ki. (*Gyárfás* E., i. m. 39. l.) Az 1872., 1882. és 1900. é. balázsfalvi zsinatok is hangsúlyozták a román metropolia függetlenségét, bár az 1900. évi kijelenti készségét a magyar kath. egyház közérdekében a latin püspökökkel való közreműködésre. (Lásd: Conc. Provinc. III. Prov. Eccl. Gr. C. Alba. Jul. et Fogarasiensis cel. a. 1903., Balázsfalva, 1906. 75—9. V. ö. az 1872. zsinat határozatainak hasonló kiadványát: 32—4. l.)

¹ I. Kongr. Napló hit. kiad. II. k. 107—21. l. — Az 1870—1. kongressz-

12-én nyújtotta át az apostoli királynak, kérve, a kongresszus márc. 29. ülésében kapott megbízás szerint, a királytól, mint főkegyúrtól, a «szervezetnek megerősítését és ennek folytán törvényes szentesítését.»¹

Az autonomiai I. szervező kongresszus által 1871. márc. 29-én elfogadott szervezet főbb körvonalai ezek voltak: A szabályzat címe: «A m. országi lat. és gör. sz. kath. egyház önkormányzatának szervezete.» A szabályzat tehát a görög-katholikuskokra is kiterjed. Önkormányzati szervek lesznek a hercegprímás elnöklete alatt évenként egyszer egybegyűlő országos kath. gyűlés, az előbbi által választott 9 tagú (3 pap) *igazgatótanács*, továbbá minden egyházmegyében az *egyházmegyei tanács* (4 pap, 8 világi), *esperes-kerületi tanácsok*, *egyházközségi gyűlések* és *egyházközségi tanácsok*. (7—129. §.) Az önkormányzat hatásköre a kath. egyház világi vonatkozású ügyeire terjed ki (ide számítja azonban az 1871-iki szabályzat az iskolai és egyházvagyoni ügyeken kívül az egész «köznevelést» és a «személyi kinevezési ügyeket»); de nem terjed ki «a szoros értelemben vett hittani, egyházkormányzasi, liturgiai és egyházfegyelmi dolgokra.» (2. §.) A szabályzat

szus szervezeti szabályzatát, de a kongresszus egész lefolyását is részletesen bírálja Aschenbrier ily című munkájában: A kath. egyház autonómiájáról Magyarországon (1893).

¹ I. Szerv. Kongr. *Naplója* (hit. kiad.) II. k. 106. l. Ezt a megbízást, illetőleg utasítást, a kongresszus egy márc. 29-én (24. ülés) elfogadott határozati javaslat (Sennyey I. br. javaslata) kíséretében adta meg a 12 tagú küldöttségnek, illetőleg (a kongresszus felfogása szerint) bizottságnak. Ebben a határozati javaslatban sokkal több foglaltatik és pedig: a kongresszus 12 tagú «bizottságot» küld ki azzal az utasítással, hogy 1. a szervezetet «megerősítés és törvényes szentesítés végett» terjessze a király, mint a m. o. kath. egyház főkegyura elé és *tegye meg a kormánynál a szükséges lépéseket a törvényes szentesítés* (t. i. becikkelyezés) kieszközlésére; 2. gondoskodjék «az önkormányzati közegek megalakítása végett» a választások kiírásáról és választási határnapok kitűzéséről; 3. tegyen lépéseket arra nézve, hogy a vallásalap, tanulmányi alap és egyéb, jelenleg a kormány által kezelt alapok «a szervezetnek Ő Felsége által leendő szentesítése után az illetékes önkormányzati közegek rendelkezése és kezelése alá átadassanak»; 4. akadályok felmerülése esetére gondoskodjék a kongresszusnak elnökiileg való egybehívásáról. (U. o.) — A főkegyúr elé terjesztés és a törvényes szentesítés közti alkotmányjogi különbségnek kidomborítását és ez utóbbi célból a kormánynál teendő lépés prioritását illetőleg Bartal Györgynek kell igazat adnunk, ki a törvényes szentesítés kieszközlését a kormány hatáskörébe tartozónak találván, azt indítványozta, hogy ezt nem a királynál, hanem a kormánynál kell kérni. (I. Kong. *Napló* I. 364—7. l.)

szerint az összes egyházi javak (javadalmak vagyona, vallásalap, tanulmányi alap és egyéb kath. alapok) a «magyarországi kath. egyház tulajdonát képezik.» (4. §.) A püspöki és szerzet-praelatusi székek betöltésénél, az aut. igazgatótanács, a püspöki karnak és az illető egyházmegyei tanácsnak meghallgatásával, hármas jelölést terjeszt az apostoli király elé, a szerzet-praelaturáknál mégis alapul véve a konvent hármas jelölését; míg a kanonokságoknál az igazgató-tanács a püspökkel (széküresedés idején a káptalannal) egyetértőleg eszközli a hármas jelölést, az egyházmegyei tanács meghallgatásával. (35. §.)¹

Az erdélyi katolikus státusról és autonómiájáról az 1871. évi szervezeti szabályzat egy szóval sem tesz említést; azt a szót is, ami erre a szabályzat 1. §-ában emlékeztetett volna («A magyarországi s erdélyi katolikusok egyházi és iskolai ügyeik intézésében stb.») a kongresszus a 17. ülésben a 27-es bizottság javaslatának részletes tárgyalása kezdetén, tekintettel az Erdélylyel meglevő unióra, törölte. Ennek az a magyarázata, hogy Erdély, Eötvös miniszter 1867. évi kezdeményezése és az 1868. évben megtartott, szervezeti szabályzatot is megállapító státusgyűlés dacára is, még mindig autonomiai ex-lex állapotban volt (lásd a fent, Eötvös 1867. júliusi levelével kapcsolatban vonal alatt közölt adatokat!) és így 1871. évben a magyarországi közös autonomia szervezetének jóváhagyásával együtt remélhette a maga külön szervezeti szabályzatának, mint egy különleges egyházmegyei alakulatnak, jóváhagyását is.²

Az 1870—1. évi szervező-kongresszus által tartott szabályzatot a király nem hagyta jóvá, hanem további «alkotmányos

¹ I. Szerv. Kongr. Naplója. II. k. 107., 111. l.

² Az 1871. március 21-iki (17.) ülésen a fent említett szövegmódosítás kapcsán felszólalt Fogarassy Mihály erdélyi püspök is és Jósika Lajos bárónak az 1869. évi erdélyi kongresszusi szabályzatra vonatkozó észrevételeire reflektálva, közölte a kongresszussal, hogy ő az 1868. évi erdélyi kongresszusi szabályzat ellen a miniszterhez küldött óvástételével nem akarta az erdélyi autonómiát meghiúsítani, hanem egyrészt érvényt akart szerezni a magyar püspöki kar által 1867. október hóban megszerkesztett autonomiai «püspöki tervezet»-nek (ott még $\frac{1}{2} : \frac{1}{2}$ volt az arány a papok és világiak közt stb.), de másrészt ki is fejezte Eötvös miniszterhez (1868. ápr. 5-én) írt felterjesztésében azt az óhaját: «hogy az autonomikus szervezet ne specifice és különösen Erdélyre nézve, hanem, mivel az erdélyi egyházmegye a magyarországi hierarchiához tartozik és annak kiegészítő része, majd a magyarországi autonomia rendezésével együttesen határozottassék el.» (I. Szerv. Kongr. Napló, I. köt. 223—224. l.)

tárgyalás végett leküldötte a kultuszministerhez.»¹ *Eötvös* utóda előbb *Pauler* Tivadar, majd 1872-től *Trefort* Ágoston lett. *Pauler* miniszterhez (mint alul a jegyzetben olvasható) 1871. ápr. 22-éig nem érkezett le a szervezeti szabályzat.

A kultuszminiszterek a szervezeti szabályzat királyi jóváhagyása, az autonomia becikkelyezése és végrehajtása és a kath. alapok átadása iránt lépéseket nem tettek; bár mint alul a jegyzetben olvasható, ezek az alapok, épen az autonomia miatt, sok gondot okoztak nekik a képviselőházban, főleg *Trefort* Ágostonnak.²

Az autonomia 1871. és 1895. év közt megállapítható e stagnálásának *közvetlen, külső* okait vagy okozóit későbbi idők történeti kutatói lesznek hivatva a kultuszministeriumi, a primási

¹ *Szemnecz* i. m. I. 152.

² A képviselőházban *Ghyczy* Kálmán 1870. február 16-án tette először szóvá és maliciózus bírálat tárgyává is a kath. autonomia szervezését, amelyet az államra nézve veszélyesnek mondott és támadta *Eötvös* minisztert, mintha ő t. i. a kath. alapokat, a képviselőház tudta nélkül akarná a megszervezendő autonomiának átadni. *Eötvös* min. védelmére kelt a katolikusok autonomiai törekvéseinek, az alapokra nézve pedig kijelentette, hogy ha az autonomia megalakulna és az alapok átadását szorgalmazná, ő (a miniszter) előbb a képviselőháznak jelentést fog tenni, hogy ezeknek az alapoknak jogi természetét tisztáztassék, hogy azután azok e vizsgálat eredményéhez képest átadassanak vagy visszatartassanak. E vita folyamán küldött ki a képviselőház *Hoffmann* Pál indítványára, első ízben, egy 12 tagú bizottságot a kath. vallásalap és tanulmányi alap jogi természetének megállapítása végett és mellőzte *Ghyczy* indítványát, mely szerint ez alapok költségvetése még a jogvita eldölte előtt illesztessék be az állami költségvetésbe. (*Linder* i. m. 601—809. I.; *Keményfy* D. i. m. 147—154. I.) — *Ghyczy* 1871. április 3-án *Pauler* minisztert is meginterpellálta a kath. autonomia ügyében, követelve azt, hogy az 1871. évi autonomiai szervezeti szabályzat még foganatosítás előtt terjesztessék be az országgyűlés elé jóváhagyás végett, mert azt törvényváltoztatás nélkül nem lehet életbe léptetni. Erre, nemkülönben az ugyanakkor *Zichy* Nándor által beterjesztett, a katolikusok 1848:XX. t.-c.-en alapuló jogának elismerését és a katolikusoknak megnyugtatót sürgető elleninterpellációjára *Pauler* min. 1871. ápr. 22-én azt felelte, hogy a katolikusoknak az 1848:XX. t.-c.-ben foglalt vallásegységség alapján joguk van megszervezni autonomiájukat az ország törvényeinek határain belül és az állami főfelügyeleti jog épségben tartása mellett (sic! a főkegyúri jogot *Pauler* elfelejtette felemlíteni!), és mihelyt a kongresszus munkálatai elébe fognak terjesztetni, a kormány azokat megfontolás és vizsgálat alá fogja venni és ha az autonomiai szervezés által a fennálló törvényeken vagy törvényes joggyakorlatokon alapuló viszonyok megváltoztatása céloztatnék, a szervezet foganatosítása előtt a törvényhozás jóváhagyását fogja kikérni. *Linder* i. m. 833., 848—851. I., *Keményfy* D. i. m. 164—165. I.

és a bécsi udvari és egyéb levéltárak aktáiból megállapítani, felkutatni.

Ami azonban az említett fennakadás *távolabbi, belső* okait illeti, azok *semmi esetre sem* kereshetők abban, mintha a magyar püspöki kar magától az autonomia eszméjétől idegenedett volna el, melyet éppen a püspöki kar vetett fel 1848-ban és ápolt azóta is kitartással és lelkesedéssel. A püspöki kar részéről az autonomia ügye iránt 1871-től 1895-ig tapasztalható némi elhidegülésnek okát nem magának az autonomia eszméjében, hanem más, aggodalmat keltő külső körülményekben és nehézségekben kell keresni.

Aligha tévedünk, ha alaposnak találjuk azt a feltevést, hogy főleg az autonomiai kongresszuson és ennek visszhangjaként az 1870—73. évi képviselőházi tárgyalásokon — ahol, mint láttuk, az autonomia ügye ismételten szóba került — elhangzott *antiklerikális, antikuriális, sőt antikatholikus* felszólalások és támadások kedvetlenítették el a püspöki kart, mert itt mintegy előjátékát láthatták annak a hangzavarnak, amely az akkori kath. közszellem mellett a kongresszusi nyitány után az évenként tartandó országos kath. gyűlésekre már eleve ígérkezett.

Gondolkodóba ejthették a magyar püspöki kart egyéb külső jelenségek is, minő a görög-katholikus románok passzív resistenciája és külön autonomiára való törekvése, a kath. vallásalap és tanulmányi alap ügyének eldöntetlensége is.

De azt hisszük, a szervezeti szabályzat fent már ismertetett 4. §-a egymagában is elég volt ahhoz, hogy ennek a szabályzatnak életbeléptetését a püspököktől várni ne lehessen. A mostani egyházi jogszemélyektől az egyházvagyont így *brevi manu* az összes katolikusokra átiratni akarni kissé mégis túlsok volt az antiszekulárizációs érzületből. Még szerencse, hogy azt a 4. §-t semmiféle országos törvénnyel sem lehetett volna a jogos tulajdonosokkal szemben végrehajtani.¹

Ami pedig a kormányt illeti, kétségen kívül áll, legalább is a Trefort ministersége (1872) utáni időre, hogy a kormány éppen a kath. vallási és tanulmányi alapokra való tekintettel nem szorgalmazta a maga részéről a főkegyúrnál az autonomiai szervezet jóváhagyását és az országgyűlésnél a becikkelyezést, mert egyrészt az alapoknak az autonomia kézelésébe adásától idegenkedett, másrészt a főkegyúri jóváhagyást hiába is szorgalmazta

¹ Lásd a 4. §. beható birálatát: *Aschenbrier* i. m. 112—117.

volna, mikor az országgyűlésen, bár egyelőre még csak a kisebbség részéről, de mind fokozottabban megnyilatkozott ellenséges mentálitás mellett a becikkelyezés kedvező esélyei igen sötéteknek mutatkoztak, nem is szólva arról, hogy e becikkelyezés az országgyűléstől is csak úgy volt akkoriban remélhető, ha előbb az országgyűlés a vallás- és tanulmányi alapok állami jellegét szakvéleménnyel megerősítve látván, biztos lehetett arról, hogy ez alapok a megszervezett autonómiának nem lesznek átadandók.¹

¹ A képviselőház a vallás- és közokt. miniszter felügyelete és kezelése alatt álló alapok és alapítványok jogi természetének megállapítása céljából első ízben *Hoffmann* Pál indítványára 1870. febr. 23-án küldött ki 12 tagú bizottságot, amely azonban egyöntetű véleményben megállapodni nem tudott. (A bizottságban *Ghyczy* K. az alapok állami, gróf *Apponyi* Albert azoknak katolikus jellege mellett szállt síkra.) Ezért a képviselőház 1873. febr. 24-én *Hoffmann* Pál és más 22 képviselő határozati javaslatára ugyanarra a célra 15 tagú bizottságot küldött ki. (*Zeller* Á. II. 54–55. l.; *Apponyi* A. és *Apáthy* I. jelentései, 1883. 9–10. l.; *Kérészy* J.: A kath. autonómia közreműködése a főkegyúri jog gyakorlatában, 72. l.) Ez a bizottság abban állapodott meg, hogy a vallásalapnak kath. jellege van, míg a tanulmányi alap országos jelleggel bír, amely utóbbi határozat ellen gróf *Apponyi* Albert külön véleményt nyújtott be, amelyben a tanulmányi alap kath. jellege mellett hozott fel döntő érveket. Ez eredménytelen kísérletezések után a kultuszminister két szakembert kért fel a kérdés tisztázására: *Hamar* Pál közalapítv. ügyigazgató a vallásalapra és a tanulmányi alapra nézve azoknak kath. jellegét állapította meg, míg *Szepessy* Mihály, a kincstári j. ü. igazgatója, a vallásalapra nézve állapította meg csak a kath. jellegét, a tanulmányi alapra nézve annak állami jellege mellett foglalt állást. (*Apponyi* A. és *Apáthy* J. jel., 1883. 10–11. l.) Mikor *Trefort* A. miniszter ellen mind sűrűbben megújultak a támadások a két alapnak általa nem eléggé ellenőrzött kezelése miatt, a király, *Trefort* előterjesztésére, 1877. jan. 11-én *Majláth* Gy. országbíró elnöklete alatt kilenc főrendből és képviselőből álló bizottságot küldött ki a két alap 10 évi kezelési eredményeinek betekintése végett, amely bizottságnak *Ipolyi* és *Schlauch* püspökök által kidolgozott 1878. jan. 23-iki jelentése egyrésztől beszámolt a két alap illeténél csekélyebb jövedelmezőségéről és független egyházi és világi kath. férfiakból álló ellenőrző bizottság felállítását javasolta a királynak, amely javaslatnak eredménye volt előbb egy 1878. nov. 3-iki, majd egy 1880. május 21-iki királyi elhatározással «egy időleges felügyelő- és ellenőrző-bizottság» szervezésének jelzett célra való elrendelése, amely mint 15 tagú, 3 évenként megújítandó bizottság még ma is fennáll. (*Apponyi* A. és *Apáthy* I. jel., 11–12. l., *M. Jogi Lexikon* I. 169. l.) Az 1878. nov. 3-iki királyi elhatározás ellen a parlament 1880. ápr. 12-én, *Molnár* Aladár határozati javaslatának elfogadásával, a maga részéről ez alapok természetének megvizsgálására és a két alap jövő kezelése és ellenőrzése iránt véleményes jelentéstételre 15 tagú bizottságot küldött ki. (*Zeller* i. m. II. 722–723.) E bizottság a vallásalapra nézve *Apponyi* Albert képviselőt, a tanulmányi alapra nézve pedig

Ha ebben valaki netán 1880. évig kételkedhetett volna is, fel kellett hagynia minden szkepszisével akkor, mikor *Trefort* Ágoston 1880. nov. 24-én az *Irányi Dániel* által e napon hozzá intézett abbeli interpellációra, hogy miért nem terjesztette fel a kath. kongresszus által kilenc év előtt kidolgozott önkormányzati szervezetet jóváhagyás végett a királyhoz és miért nem közölte a kongresszussal esetleges kifogásait, sem pedig a képviselőházzal? így felelt:

«Ha a t. képviselő úr emlékezik a *kath. kongresszus* által az önkormányzati ügyben kidolgozott *javaslatokra*, úgy tudnia kell, hogy *ezen javaslatok az apostoli király és a törvényhozás jogait mélyen érintik*; hogy nagyrészt forognak az alapok és alapítványok rendeltetése és kezelése körül, *a kath. kongresszus ezen alapokat és alapítványokat birtokba venni igényt formálván és az azok feletti rendelkezési jogot magának vindikálván.*»

«A t. képviselő úr tudja másrészt, hogy az alapok és alapítványok, különösen pedig a *vallás- és tanulmányi alapok jogi természetének* kérdése egy bizottsághoz van utasítva, amely, én reményilem, még ezen ülészak vége előtt jelentését meg fogja tenni, minthogy, valamint *a kormánynak, úgy a képviselőháznak*, azt hiszem, egyiránt *komoly szándéka, ezen kérdést egyszer tisz-*

Apáthy István képviselő, egyetemi jogtanárt bizta meg előterjesztés tételével, kik (1882. dec., illetőleg nov. 8-án kelt) külön jelentéseikben mind a két alap kétségtelen kath. jellegét állapították meg. (*Apponyi* A. és *Apáthy* I. jelentései, 63., 129. l.) Az országgyűlés részéről minden további akció ezután abba maradt, hihetőleg azért, mert ennyi instancia igénybevétele és a főkegyúr állásfoglalása (1880. máj. 21.) után a két alap jogi természetének kérdése a kath. egyház javára jogerőssé lett. — Itt felemlítjük még, hogy a kath. vallásalap javait 1733-tól 1782-ig egy, a hercegprimás elnöklete alatt álló bizottság, majd a tulajdonképeni vallásalap felállításától kezdve (II. József, 1782. szept. 10.) egy, a helytartótanács kebelében csakis kath. tagokból álló és némi autonómiával rendelkező «*commissio ecclesiastica*» kezelte, 1849-től 1866-ig a birodalmi pénzügyminiszterium joghatósága alatt az udv. kamara kezelte, majd ettől 1866. jan. 29-én a helytartótanács vette át, amelytől a felelős magyar kormány kultuszminisztere vette át a kezelést. A *tanulmányi* alap vagyionát 1773-tól 1780-ig (a tulajdonképeni «*fundus studiorum*» megalapításáig) a kincstár kezelte, az 1780. márc. 15. (M. Terézia) erectio alapján az ú. n. «*commissio studiorum*», 1781-től ismét a kincstár, 1793-tól a helytartótanács, 1848 óta a két alap kezelése közös. A magyar püspöki kar 1850. aug. hóban kérelmezte úgy a vallási, mint a tanulmányi alap kezelésének a helytartótanács kebelében visszaállítandó «*commissio ecclesiastica*» által való kezelését. *M. Jogi Lexikon* I. 167., 172 l.; *Archiv* f. k. Kirchenrecht 81. köt. (*Günther* A. cikksorozatának a vallásalapra vonatkozó része) 496—514.; *Kérészy* i. m. 91—101. l.

tába hozni, felfogásom szerint tehát addig, míg ezen kérdés tisztázva nincsen, a kath. kongresszus dolgozatára választ adni nem lehet; mert javaslatait elfogadni nem lehet, ha nem akarunk a korona és a törvényhozás lényeges jogainak prejudikálni; elutasítani pediglen addig, míg ezen kérdés tisztázva nincsen, ezen javaslatokat szintén nem volna helyes, nem volna indokolható.»¹

IV.

A mult század 80-as éveiben a kath. autonomia ügye már csak szórványosan került felszínre a kultusz-budget évenkénti tárgyalásainál.²

Volt volna pedig épen ekkor elég oka reá a katolicizmusnak, hogy az autonomia hiányára, a maga hiányzó egyházi és főleg iskolai országos szervezetének hátrányaira felelősködjön. Már a *népiskolára* vonatkozó 1868: LIII. t.-c. és 1876: XXVIII. t.-c. valósággal kirívóvá tette a disparitást, amely az autonom felekezetek és a kath. egyház közti iskolai tekintetben fennállott. Még inkább fokozta azonban a jogegyenlőségnek és viszonyosságnak ezt a paródiáját a *középiszkolai törvény* (1883: XXX. t.-c.), amely a kath. tanulmányi alapból fentartott (kir. kath.) gimnáziumokat az államiakkal egy kategóriába sorozta (*«az állam rendelkezése és közvetlen vezetése alatt álló középiszkolák»*), a kath. szerzetesi és a más iskolafentartóval bíró kath. középiszkolákat pedig az *«állam vezetése alatt álló középiszkolák»* közé sorozta, ellentétben az erdélyi r. kath. státusnak és az összes többi autonom felekezeteknek (reformátusok, ágostaiak, görög-keletiek és unitáriusok) középiszkoláival, amelyek e törvény óta tételiesen is csakis *állami felügyelet* alatt állanak. Így a 37 szerzetesi és 6 püspöki (érseki) főgimnásium (illetőleg gimnásium) az országos kath. autonomia

¹ Zeller Á.: Magyar egyházpolitika, II. köt. 119. l. — Így állván a dolog, nem lehet igazat adni azoknak (Szemnecz E., i. m. 152—153 l.), akik a püspöki kart az 1871. évi szabályzat életbeléptetése körül mulasztással vádolják és azt vélik, hogy «a püspöki karnak nem volt joga bizalmatlankodni az autonomia iránt, melynek szervezete az ő direkt hozzájárulásával állapított meg.» (U. o. 153. l.) Ellenkezőleg, a püspöki karnak erre, a fent előadottak után, bőséges oka volt.

² Részletesebb adatokat lásd: Melichár K.: A kath. autonomia Magyarországon (1907.) 84—85 l. — Melichár K. művét mindinkább becsessé teszi az autonomia kérdésére vonatkozó országgyűlési adatoknak forrásszerű és kimerítő összefoglalása.

hiányzása miatt a közokt. minister vezetése alá került, míg az autonom felekezetekéi (szerencsére az erdélyi státuséi is) továbbra is csak a «res litteraria» szempontja által követelt állami felügyelet alatt maradtak.

A középiskolai törvény körül a képviselőházban (1883. március 5. — ápril 14.) és a főrendiházban (1883. ápril. 30. — május 3.) lefolyt vita alatt kath. részről a kath. iskolaügyek e törvényből származó joghátrányaira a felszólalók (*Bende Imre, Apponyi Albert* képviselők, *Haynald, Samassa* érsekek, *Schlauch, Ipolyi* püspökök, *Kruesz* főapát) reá mutattak.

A minister rendelkezése és közvetlen vezetése alatt álló kir. kath. középiskolák ügyére nézve csakis a 71. §. nyújtott némi biztosítékot, mely kimondotta, hogy a ministeri igazgatás ténye nem prejudikál az ily középiskolák jogi természetének és jellegének.¹ És e világos jogfentartás dacára, az 1897—1902. évi autonomiai kongresszus által a tanulmányi alapra és az abból fentartott kir. kath. főgimnáziumokra bejelentett igény ellen a kormány részéről folyton azt hozták fel, hogy az autonomia az 1883: XXX. t.-c. sérelme nélkül, tehát törvényváltoztatás nélkül, nem lesz végrehajtható, ami más szóval annyit tesz, hogy a jogfentartó 71. §. dacára is a «közvetlen rendelkezés és vezetés» tényében és ideiglenes jogában az ily főgimnázium állami jellegét látták törvény által örök időkre biztosítva.

Az ezután következő évek a vegyes házasságból származó gyermekek vallása és megkeresztelése körül keletkezett parlamenti viták és társadalmi mozgalmak kora volt, amelynek mértőföldjelzői voltak a *Trefort* minister 1884. júl. 11-iki és utódjának, *Csáky* Albinnak 1890. febr. 26-iki («elkeresztelési») rendeletei. Ezek a viták az eddigi publico-ecclesiastica területeiről az egyház és állam viszonyának más, inkább magánjogi természetű vidékeire (gyermekek vallása, polgári házasság) terelték a figyelmet és ily irányban szültek egyházpolitikai reformokat az ismert 1894. és 1895. évi egyházpolitikai törvényekben.

Ezekben a törvényekben az egyház és állam bizonyos mérvű elválasztásának (házasság, anyakönyvek párhuzama) eszméje bukkan fel, ami ismét aktuálissá tette a «szabad egyház» eszméjét is, amelynek egyik érdekes válfaja az autonom egyház, mint valami petrefaktum az államegyház és a separatio rendszerek határmes-

¹ *Keményfy D.*, i. m. 213—226. l.

gyéjén, de mindenesetre mint a történeti egyházaknak leghatásosabb előkészülete és berendezkedése a teljes separatio korára.¹

Az 1884 óta (a zsidó-keresztény házasságról szóló törvényjavaslat bukása), de főleg 1890. év óta (*Szivák*-féle 1890. nov. 18. egyházpolitikai határozati javaslat elfogadása)² állandóan hangoztatott egyházpolitikai reform mind aktuálisabbá lett; és ettől fogva a kath. autonomia, mint a katolikusoknak kilátásba helyezett kompenzáció jelentkezik a *Tisza* Kálmánt 1890. év óta felváltó kormányok programjában. De talán azért is fordult ez így, mert a mind öntudatosabbá váló kath. közszellem hatása alatt az országgyűlésen kath. részről pártkülönbség nélkül mind sűrűbben, a törvényhozó testület egyhangú helyeslése mellett sürgették meg a kath. autonomia megszervezését (id. *Ugron* G., *Sághy* Gy., *Polónyi* G., *Hock* J., *Gyórfy* Gy., *Horánszky* N., *Fenyvessy* F. stb.), sőt 1893. március 17-én a képviselőház elfogadtatta *Fenyvessy* Ferenc által az akkori *Wekerle*-kormány előzetes hozzájárulásával benyújtott határozati javaslatot, amely a kormányt utasította, hogy tegyen előterjesztést a királynál a szervező kongresszus mielőbbi összehívásának engedélyezése végett.³

E képviselőházi határozat folytán még 1893. évben *Csáky* Albin kultuszminister *Vaszary* Kolos hercegprímás hozzájárulásával engedélyt eszközölt ki a főkegyúrnál egy előkészítő bizottság összehívására, a szervező kongresszus egybehívása módozatainak megállapítása céljából. Ez a bizottság, kiegészítve a püspöki kar által delegált három püspökkel (*Schlauch* bíboros, *Hornig* K. és *Steiner* F. püspökök)⁴ *Vaszary* bíboros hercegprímás elnöklete alatt 1894. febr. 24-én úgy határozott, hogy a szervező kongresszust az 1869. okt. 25-én jóváhagyott választási szabályzat szerint tartandó új választás alapján kell egybehívni, aziránt azonban nem kívánt nyilatkozni, vajjon az 1870/1. é. kongresszusi elabórátum vétessék-e alapul az új szervezet kidolgozásánál.⁵

A Bánffy-kormánynak 1895. évtől fogva kultuszministere,

¹ Lásd e gondolat részletesebb kifejtését egy 1910. é. cikkemben: *Religio*, 1910. évf. 137—139. l.

² *Keményfy* D., i. m. 255. l.

³ *Melichár* K., i. m. 86—7. l.

⁴ A három tagú püspök-delegáció azzal volt a püspöki kar részéről megbízva, hogy a püspöki karnak főkérvánalmait, negatív irányban (t. i. mi nem tartozhatik az autonómia körébe) közöljék a bizottsággal.

⁵ *Melichár*, 122. l.

Wlassics Gyula kieszközölte az 1895. nov. 29-én kelt királyi engedélyt az új szervező kongresszus egybehívásához;¹ egy újabb (1897. máj. 14.) legfelsőbb elhatározás pedig 6 hónapi határidő alatt kívánta egybehívását, aminek eszközését *Vaszary* bíb. hercegprímásra bízta.²

Az új (II.) szervező kongresszusra kiírt választások 1897. nyarán ejtessenek meg; és azt 1897. nov. 11-én nyitotta meg *Vaszary* b. hercegprímás a főrendiház üléstermében.³

Az 1897. évi kongresszus 1897. nov. 13-án 27 tagú bizottságot (előadó: *Hoványi* Gyula) küldött ki kebeléből; az ez által kidolgozott szervezet-javaslatot (140. §§.)⁴ a kongresszus 1900 febr. 10-én *Horánszky* Nándor indítványára elfogadta a részletes tárgyalás alapjául, de azzal, hogy a részletes tárgyalás megkezdése előtt a szervezeti javaslat adassék vissza a 27-es bizottságnak avégett, hogy a bizottság lépjen érintkezésbe az «illetékes tényezőkkel» a szervezeti szabályzatban foglalt elvekre nézve, nevezetesen: «a kath. alapok és alapítványok kezelését és ellenőrzését érintő kérdésekre, továbbá az oktatás és nevelésügyre, végül a javadalmak betöltésére vonatkozó hatáskörnek sikeres megállapíthatása céljából» és ebből folyó újabb javaslatait a szervező gyűlésnek mielőbb mutassa be.⁵ De ugyanakkor *Sághy* Gyula indítványára⁶ ugyanabból a célból kiadta a bizottságnak a bizottsági kisebbség (*Ugron, Hortoványi, Győrffy, Sághy*) által kidolgozott javaslatot is.⁷

A 27-es bizottság által a maga kebeléből kiküldött 12 tagú bizottság, majd a még szűkebb 3 tagú bizottság (*Szapáry* Gy.,

¹ Az 1895. nov. 29. legf. elhatározásban a király, a kongresszus később meghatározandó időpontban való egybehívásának engedélyezésén kívül, egyúttal elrendelte, hogy az 1870—1. é. *elaborátum* küldessék az egybehívandó kongresszushoz «azzal, hogy azt a változott viszonyokra való tekintettel, valamint a Felséget megillető legfőbb kegyuri és felügyeleti jogok és a róm. kath. egyház szervezetének szigorú szem előtt tartásával újabb megfontolás alá vegye és kellő módosítás után, jóváhagyás végett terjessze fel». Lásd: *Apponyi* A. min. 1917. dec. 21. aut. törvényjavaslatának indokolásában. 12. l.

² *Melichár*, 122—3. l.

³ U. o. 124. l.

⁴ II. *Szerv. Kongr. Napló*. Hiteles kiadás. (Szerkeszti: *Antalik* Károly.) Budapest, 1903. II. köt. 158—172. l.

⁵ II. *Szerv. Kongr. Napló*. II. köt. 19. l.

⁶ U. o. II. köt. 26. l.

⁷ U. o. 172—197. l.

Apponyi A., Rajner L.) érintkezésbe lépett egyrészt a püspöki kar képviselőivel (*Schlauch* bíboros, *Hornig* K. és *Szmrecsányi* P. püspökök) és a kultuskormány képviselőivel.¹ E két bizottságnak fokozatos jelentései alapján a 27-es bizottság átdolgozta szervezeti javaslatát, amelynek tárgyalását az újból egybehívott (II.) szervező kongresszus 1902 január 9-én kezdte meg; az újra megkezdett általános tárgyalás január 25-éig tartott, a részletes tárgyalás pedig 1902. febr. 28-án ért véget,² amely napon a kongresszus a szabályzatnak a részletes tárgyalás alatt (jan. 27.—február 28.) elfogadott módosítások szerint való átdolgozására 6 tagú szövegező bizottságot (*Szapáry* Gy. elnök, *Szmrecsányi* P. püspök, *Hoványi* Gy. előadó, *Rajner* L., *Giesswein* S. és *Rabár* E.) küldött ki és ezt megbízta a királyhoz intézendő felirati javaslat szerkesztésével is. A végleges szervezeti javaslatnak³ szövegét a kongresszus a március 10-iki záró ülésében fogadta el és egyben a felirat, a szervezeti javaslat és jogfentartó nyilatkozat átnyújtására 15 tagú küldöttséget választott.⁴

A kongresszus még a febr. 28. ülésén fogadta el az imént említett, a 27-es bizottság által javasolt jogfentartó nyilatkozat szövegét, amelyben a kongresszus a kath. alapokra: a vallásalap, tanulm., egyetemi és egyéb oktatási, nevelési és jótékonyági alapok és alapítványokra és az azokból fenntartott intézetekre vonatkozó jogát fenntartja és fenntartását részletesen indokolja.⁵

Szükség volt erre a jogfentartásra azért, mert az elfogadott szervezeti javaslat (164—171. §§.) szerint ez alapok felett csakis az ellenőrzés (164—171. §§.) és a kezelésre vonatkozó némely rendelkezés (167., 169. §§.) joga illeti meg az autonómiai igazgatótanácsot, míg a kezelés joga (11. §.) továbbra is a minis-ternél marad.

Az 1902. évi (II.) kongresszusi szervezet kiterjed a görög szertartású katolikusokra is; a g. kath. *ruthén*⁶ és román egyház-

¹ *Melichár* i. m. 129. l.

² II. Szerv. Kongr. Naplója. (Hit. kiad.) I. köt. 192—745. l.

³ U. o. II. k. 242—266. l.

⁴ U. o. I. k. 746—52. l.

⁵ U. o. II. k. 127—130. l.

⁶ A gör. kath. *ruthén* egyházmegyék képviselői — miként 1870—1-ben — az 1897—1902. (II.) szervező kongresszuson is megjelentek és ezáltal az ő részükről semmiféle szeparatizmus nem mutatkozott; sőt a felszólaló görög-katolikus képviselők közül *Szabó* Jenő és *Rabár* György sajnálattal emlékez-

megyék papi és világi képviselte a szervezetben (75—6. §§.) szabályozva van, sőt a *gyulafehérvári* gör. kath. metropolia is, a metropoliánként választandó káptalani képviselet (2—2 kanonok) szabályozásánál (75. §. b.). kifejezetten fel van említve a három latin szert. metropolia mellett.¹

Az 1902. é. kongr. szervezet szerint nem tartoznak az önkormányzat hatáskörébe «a hitelvi, hittanítási, liturgiai, egyház-kormányzati és egyházfegyelmi ügyek.» (3. §.) Az ily tárgyban az orsz. kath. gyűlés vagy az ig. tanács által mégis hozott határozat érvénytelen; más természetű, az egyház érdekeit sértő országos gyűlési vagy igazgatótanácsi határozat ellen a püspöki kar óvást

tek meg egyes ruthén képviselők által az 1871. é. kongresszuson tanúsított nemzetiségi szeparatizmusról. (*Rabár* meg is nevezi az egész akciónak értelmi szerzőjét: *Dobránszky* Adolfban.) Mindketten azt kérték a kongresszustól, hogy a két ruthén egyházmegye az igazgatótanácsban egy papi és két világi taggal legyen képviselve. *Szabó* Jenő még némely más méltányos kívánságokat is tolmácsolt. (II. Kongr. Napló. I. k. 70—5. l.)

¹ A görög-katolikus románok az 1897—1902. é. (II.) szervező kongresszus ellen is megmaradtak passzív rezisztenciájukban. Mikor 1897 nyarán megindultak az autonomiai kongresszusi képviselői választások, 1897. június 23-án, a gör. kath. román püspökök *Balázsfalván* tartott értekezletükön elhatározták, hogy sem a választókat össze nem íratják, sem a választást el nem rendelik, sem ők maguk a kongresszuson részt nem vesznek. Ebbeli álláspontjuk indító okait a királyhoz és a hercegprimáshoz intézett feliratukban részletesen kifejtették, hivatkozva abban népiük ellenállására, egyházuk függetlenségének veszélyére és a gör. keleti románok nemzetiségi autonómiájának csábító hatására és ebből az unióra *előálló veszélyekre*. Hat nappal ezután (jún. 29.) a *Kolozsvárt* 57 g. kath. román pap és 131 világi részvételével tartott értekezlet újból tiltakozott a latin katolikusokkal közös autonómiába való beolvasztás ellen és követelte a gör. kath. román egyház függetlenségét azzal, hogy ezek a követelések egyáltalában nem foglalnak magukban még csak hallgatolagos lemondást sem a m. o. kath. egyház közös alapítványaiiban való részesedésről. (*Gyárfás* i. m. 40—1. l.) Közeledvén a II. kongresszusnak második ülészsaka (1900. jan. 31. — febr. 10.), az 1899. é. nov. havában *Balázsfalván tartott egyházmegyei zsinat* résztvevői 1899. nov. 22-én kelt, a hercegprimáshoz intézett átiratában újból tiltakoznak a beolvasztási kísérlet ellen és kifogásolják a 27-es bizottság javaslatát, amely «súlyosan sérti a katolicizmus érdekeit a románok közt, kik hajlandóbbak volnának *az unióról lemondani*, mint egyházuk függetlenségét feláldozni». (*Gyárfás* i. m. 41. l.) Tiltakozó iratot küldött továbbá a hercegprimáshoz *Mihályi* gyulafehérvári g. kath. érsek is. A kongresszus 1900. febr. 10-én mindkét átiratot kiadta véleményadás végett a 27-es bizottságnak, majd 1902. márc. 10. ülésében a kongresszus úgy határozott, hogy mivel az átiratok nem a kongresszushoz voltak intézve, a kongresszus azokat választadás végett visszaküldi a hercegprimáshoz. (II. Kongr. Napló. Hit. kiad. I. k. 184., 746., II. k. 25., 126. l.)

tehet és ennek eldőltségéig a határozat végre nem hajtható (6. §.); a püspöki jogkört érintő általános érvényű határozatok pedig a püspöki-kar jóváhagyására szorulnak, miért is általános érvényű határozat a püspöki karral közlendő. (6., 157. §§.) «Az önkormányzat hatásköre az apostoli királynak főkegyúri és törvényeinkben meghatározott legfőbb felügyeleti jogának sérthetetlenségét sem érinti.» (2. §.)

Az 1902. évi kongr. szervezet hatásköre nem érinti az erdélyi róm. kath. státusnak törvényes jogalapon nyugvó önkormányzati jogát, de «az erdélyi r. k. státusnak szabadságában áll vagy egészen vagy ügyeinek csak egy részével ezen önkormányzatba az orsz. kath. gyűlés beleegyezésével bármikor beleolvadni.» (7. §.) Az erdélyi egyházmegyére eső egyházi és világi képviselőket a státusgyűlés választja. (200. §.)

Az 1902. é. szervezet nem érinti a püspököknek és a káptalanoknak az általuk gondozott alapokra és alapítványokra vonatkozó törvényes jogát. Testületek és jogszemélyek törvényes jogai szintén fentartatnak. (9. §.) A magán kegyurak jogai, azok egyöntetű szabályozásáig, fentartatnak. (10. §.) A jelenleg vk. minister által kezelt kath. alapokra vonatkozó jogfentartásról már volt említés. (11. §.)

Az 1902. évi kongresszus által elfogadott szervezet a következő önkormányzati szerveket kontemplálta: Az egész autonom kath. egyház élén az évenként egyszer összehívandó *országos kath. gyűlés* és az ennek nevében a végrehajtó hatalmat gyakorló *igazgató-tanács*, mindkettő a hercegprímás, mint egyházi elnök és helyettese egy választott világi elnök, elnöklete alatt áll. (73., 93. §§.) Az egyes egyházmegyék élén az *egyházmegyei tanács*; az egyházközségek élén az *egyházközségi gyűlés* és az ennek kebeléből választott *egyházközségi képviselőtestület* és *egyházközségi tanács áll.* (Egyházmegyei gyűlést a kisebbségi javaslat vette tervbe, de a kongresszus ezt nem szervezte.)

Az *országos kath. gyűlés hatáskörébe* tartozik minden fokozatú kath. új iskolák alapítása (146., 150. §§.), országos egyházi adó kivetése (151. §.), a kath. tanárok és tanítók fegyelmi és nyugdíjszabályzatának kibocsátása (154. §., kevésbé fontos szabályzatokat az ig. tanács bocsáthat ki: 177., 180. §§.), a világi képviselői kerületeknek megállapítása. (156. §.)

A negyedévenként ülésező *igazgató-tanács hatáskörébe* tartozik az orsz. kath. gyűlés nevében a végrehajtó hatalmat gyakorolni. (147. §.) Nevezetesen joga van egy évenként alakítandó öttagú bizott-

ság útján (hercegprímás és az ig. tanács püspök tagjai által saját kebelükből választott 2 püspök és a teljes ig. t. által választott 2 világi ig. tan. tag) véleményt nyilvánítani a tartományi püspökök által eszközlendő és az üresedésben levő püspöki székre a főkegyúr elé kinevezés céljából felterjesztendő, a hercegprímás által pedig az ig. tanáccsal közlendő hármás jelölésben foglalt személyekre nézve; érseki szék üresedésekor a hármás jelölést a tartományi püspökökkel együtt a kormányzó érsekek eszközlik. (160. §.) Kifejezetten említi a szervezeti javaslat, hogy a *gyulafehérvári* gör. szert. érseki szék betöltésénél a hármás jelölés joga (metropoliai zsinat útján),¹ valamint a szerzetesrendi konventek ilyen joga érintetlen marad. (161—2. §§.) A főkegyúr adományozási joga alá tartozó (nem szerzetesi) javadalmas apátságok és prépostságok betöltésénél az igazgatótanácsnak fent említett módon alakítandó öttagú bizottsága hármás jelölési joggal bír; a hármás jelölés azonban a királyhoz való felterjesztés előtt közlendő a kinevezendőnek püspökével és az illető javadalom területén illetékes püspökkel. (163. §.) A kath. alapok ellenőrzése körül az ig. tanácsot megillető jogokról már volt említés. (164., 171. §§.) Megüresedett püspökségek javainak átvételére vagy átadására megbízottat küld ki és a székküresedés ideje alatt a vagyonkezelésre, megbízottja útján, felügyeleti joga van. (172—3. §§.) A püspöki javak állagának épségben tartását, székküresedés idején kívül is, ellenőrzi. (174. §.)

Úgy az *orsz. kath. gyűlés*, mint az *igazgató-tanács* az apostoli király főkegyúrral mindig csak a vallás és közoktatásügyi minister közvetítésével közlekedik (5., 157. §§.); a két testület minden jegyzőkönyve a királyhoz a vk. minister útján felterjesztendő. (5. §.)

A havonként egyszer ülésező *egyházmegyei tanácsnak* az 1902. é. szervezet csakis iskolai, alapítványi, egyházközségi stb. ügyekben ad ellenőrzési, véleményezési és egyházmegyei tanhatósági jogot, de ebben a hatáskörben is határozatai csak úgy érvényesek, ha a püspök azokat tudomásul veszi, vagy (a fontosabbakat) jóváhagyja; jogvélelem szól a jóváhagyás mellett, ha a püspök 20 nap alatt nem nyilatkozik. (123. §.)

A II. szervező kongresszus által 1902. márc. 10-én választott küldöttség a feliratot, a szervezeti javaslatot és jogfentartó nyilatkozatot 1902. március 13-án nyújtotta át az apostoli királynak, ki ezeket az iratokat ugyanazon a napon kelt elhatározásával, véle-

¹ Gyárfás i. m. 40. l.

ményezés végett *Wlassics* Gyula ministerhez küldötte le véleményezés védett. A minister a király által a kongresszushoz intézendő választervezet szövegét Ó Felségének bemutatta, aki ezt a püspöki karnak adta ki véleményezésre (együttesen a görög-kath. román metropolia püspökeinek beadványával az autonomia dolgában). Ezt a véleményt *Apponyi* Albert kultuszminister 1906. július 1-én sürgette meg a hercegprímásnál.¹ A püspöki-kar 1906. szept. 2-án kelt felíratában nyilvánította véleményét a kongresszus munkálatáról; ezt a püspöki feliratot a király 1906. szept. 27-én adta ki a vk. ministerhez véleményezés végett.²

1906. év végétől fogva megszakadnak a további adatközlések. Ettől fogva az 1917. dec. 21. gróf *Apponyi*-féle törvényjavaslat benyújtásáig eltelt 11 év alatt kulisszák mögött végbemenő, bürokratikus tárgyalásokról csak ellenőrizhetetlen hírek jutottak a szorosán vett «illetékes tényezőkön» kívül állók tudomására.³

Az *Apponyi* A. minister által 1917. dec. 21-én a képviselőházban benyújtott törvényjavaslat érdemleges tartalma így összegezhető: A törvény a kath. önkormányzatot becikkelyezi (nem megadja), hivatkozással az 1848. XX:t-c. 2. §-ára. (1. bekezdés.) A törvény kijelenti, hogy a kath. egyház a főkegyúri jog és az állami jogok sérelme nélkül maga intézkedik egyházi, vagyoni és iskolai ügyeiben, maga rendelkezik alapjaival és alapítványai-val, maga állíttat fel elemi, közép- és — kir. jóváhagyással — főiskolákat, vagyont gyűjthet és közigazgatási úton érvényesíthető adót vethet ki. (1. §.) Az önkormányzati jog gyakorlására jogosítva csak az a szervezet van, amelyet a főkegyúr által egybehívott egyházi és világi papokból álló, szervező gyűlés fog létesíteni és szabályokkal ellátni, a főkegyúri jog- és a hierarchikus jogok szem előtt tartása mellett és a becikkelyező törvény és más fennálló törvények korlátaiban belül. (2. §.) «Az erdélyi r. kath. státus az orsz. kath. önkormányzatnak kiegészítő részét alkotja, akkép, hogy az erdélyi r. k. státus, szerzett jogainak sérelme nélkül és célszerűnek talált helyi szervezetének megőrzésével lesz az orsz. önkormányzat szervezetébe beillesztendő, amire nézve az

¹ Melichár i. m. 134. l.

² *Apponyi* 1917 dec 21. aut. törvényjavaslatának indokolása, 12—13. l.

³ Annyi, mint már említettük, köztudomásúvá lett, hogy *Apponyi* A. első kultuszministersége (1906—1910.) elején a ministeriumban egy, a jelenlegihez sokban hasonló törvényjavaslat-tervezet elkészült, de ennek a képviselőházban való benyújtására a parlamenti események és pártviszontagságok miatt nem került a sor.

orsz. önkormányzat és az erdélyi r. k. státus közt külön megállapodásnak van helye, amely Ő Felsége által jóváhagyatván, a szervezeti szabályzat kiegészítéseül fog szolgálni.» (3. §.) A kath. vallásalap és kath. tanulmányi alap vagyona és az azokból fenntartott vagy segélyezett, valamint a minister rendelkezése alatt álló kath. közép- és főiskolák átadatnak a kath. önkormányzatnak és az említett iskolák felett az önkormányzat ezentúl oly jogokhoz jut, amilyennel az autonom felekezetek birtak eddig is az ő iskoláikban. (4. §.) A budapesti tudományegyetemi alapot a törvényjavaslat (indokolásában) szintén kath. eredetűnek és jellegűnek ismeri el, míg magát az egyetemet az 1848:XIX. t.-c. folytán állami jellegűnek. Az egyetemi alapnak a jövőben való mikénti felhasználására egyezség kötendő a vk. minister és az önkormányzat közt; az egyezség az országgyűlésen bejelentendő és a főkegyúr által jóváhagyandó lesz; addig megmarad a statusquo. (5. §.) Ugyanez áll a vk. minister által kezelt egyéb kath. alapokról, alapítványokról és bármiféle intézetekről. (6. §.)

A vk. minister köteles a törvény kihirdetése után az önk. szervező gyűlés egybehívását legfelsőbb helyen kérelmezni és az ezen a gyűlés által alkotandó «új önkormányzati szabályzat» legf. jóváhagyásától számított egy éven belül a vallás- és tanulmányi alapot az önkormányzat kezelésébe átadni és fokozatosan a többi alapokat is. (7. §.) Addig a mostani állapot tartandó fenn, de a kezelés ellenőrzésére 15 tagot választ az alapokat ellenőrző bizottságba. (8. §.) A jelen törvény hatálya csak Magyarország területére terjed ki, a társországok kivételével. (9. §.) Tehát a pécsi egyházmegye horvátországi plébániáira nem terjed ki.

Visszatekintve az 1897—1902. évi (II.) autonómiai szervező kongresszusnak az 1870/71-ikénél sokkal fáradtságosabb és mégis meddő munkájára, ismét felmerül a kérdés az autonómiai rég probléma megoldhatatlanságának okairól.

Ezúttal a kongresszus tagjainak érzülete és nyilatkozatai tekintetében lényeges kifogásra ok nem merült fel.

Markáns szavakkal, a kongresszusi tagok élénk helyesléstől kísérve, mutatott reá az 1897—1902. évi szervező-kongresszus tagjainak hithű katolikus érzelmeire a görög-katolikus ruthének lelkes szónoka, *Rabár* Endre dr. 1902. febr. 5. felszólalásában, arra kérve a püspöki kart, hogy igyekezzék ezzel a kongresszussal megegyezni: «mert kétségeim vannak — ugymond — hogy ha ez a megegyezés most létre nem jön és még egyszer egy

*kath. autonomiai kongresszus valaha össze fog hivatni, vajjon annak az aut. kongresszusnak ilyen 13 próbás, hithű katolikus, világi elemei lesznek-e?*¹

Másrészt a szervező-kongresszus által 1902. márc. 10-én elfogadott autonomiai szervezeti szabályzat tartalma sem látszik alapot szolgáltatni arra a feltevésre, mintha abban akár a főkegyúr, akár a püspöki kar, akár a kormány lényeges kivetni valót találhatott volna. Az 1902. évi szabályzat ugyanis többször újból megkísérelt, sokszorosan megfontolt tárgyalásoknak és kompromisszumoknak volt — az autonomia áldozatok árán is mielőbbi megvalósítása végett — lehetőleg mindenkit kielégíteni törekvő eredménye.

Az autonomiai II. szervező-kongresszus munkája meddőségének főoka az volt, hogy 1906. évig a kormányok nemcsak a stricte *főkegyúri* és *állami főfelügyeleti* jogokból semmit sem akartak átengedni az autonomiának, mert (véleményünk szerint is) a törvényhozás hozzájárulása nélkül ily jogokat át sem engedhettek; hanem nem akartak kezökből kibocsátani olyan *államkormányzati* jogokat sem a kath. egyház vagyona és iskolái körül, amely jogokat az autonomiával már bíró egyházak maguk gyakorolnak, míg a kath. egyház (Erdélytől eltekintve) csakis azért nem gyakorolhatta eddig azokat (kath. alapok kezelése, kath. főiskolák és középiskolák felett való rendelkezései és közvetlen vezetés), mert autonomiája nem lévén, ily kormányzati szervei hiányoztak.

A kormányok ez ellenállásának oka pedig nem egyedül abban a megrögzött kamerális felfogásban keresendő, amely az egyszer rendelkezése és kezelése alá került egyházi dolgokat kiadni többé nem hajlandó, hanem abban is, hogy soha sem lehettek biztosak a törvényhozó testület állásfoglalását illetőleg, amely a kormány engedményét még akkor is meghiúsíthatta, ha ahhoz az apostoli király, mint főkegyúr, már beleegyezését adta.

Most végre ez az akadály elhárult, mert a kormány, mindenesetre támaszkodva a főkegyúri és az egyház körül gyakorolt államkormányzati jogoknak a szakirodalomban történt tisztázására,² tör-

¹ II. *Szervező Kongr. Napló*, I. köt. 75. l.

² Az autonomia közt és a főkegyúr, állami főfelügyelet és államkormányzat közt fennálló, illetőleg köztük szervezendő jogviszonyokba élesen bevilágítottak az autonomia irodalmi művelői közül: *Forster* Gyula: A katolikusok, autonomiájáról (Bpest, 1897.), főleg a mű végén: 199—206. l.); *Günther* Antal: Die kath. Autonomie in Ungarn, Archiv f. kath. Kirchenrecht, 80—82. kötet több füzetében; *Melichár* Kálmán, A kath. autonomia Magyarországon (Bpest, 1907.)

vényjavaslatba foglalta a főkegyúr, a törvényhozás és a kormány posztulátumait és egyúttal az országos törvénytárba való becikkelyezésével kívánta megadni most egyelőre az összehívandó új kongresszus munkájának az államjogi hatályt, másrészt pedig közjogunkba, magyar alkotmányunkba szervesen, örökre beleilleszteni a magyar kath. egyház önkormányzatát, mint az egyéb magyar politikai autonómiák mellett, a magyar közszabadságnak újabb biztosítékát. A két emberöltő óta tartó autonómiai kongresszusi válság szanálására és a magyar alkotmánynak szerves kiépítésére báró

főleg 188—200. l.; *Túri Béla*: A főkegyúri jog és az autonomia (Bpest, 1907.), főleg a végső összefoglalásban: 60—67. l., ahol *Túri* a becikkelyező törvény főtartalmára nézve is közöl tervezetet; végre *Kérészy Zoltán*: A kath. autonomia közreműködése a főkegyúri jog gyakorlásában (Bpest, 1912.), főleg 7—41. l. — *Forster Gyula* könyvében (199. l.) figyelemre méltó, hogy ő itt, 1897-ben, már lándzsát tört a püspöki kar püspök-jelölő joga mellett. (Az 1902. évi szabályzat is — a comprovinciális püspökökre korlátozva, — magáévá tette ezt, de ebbe belevonta az aut. ig. tanácsot is.) Ő volt továbbá az első, aki a protestánsoknak adandó «javadalmazás» mellett foglalt állást. (I. m. 205. l.) — *Túri* a főkegyúri jogról azt vallja (i. m. 64. l.), hogy ez a királynak személyes jellegű s egyházi természetű joga, amely azonban idővel közjogi jelleget nyert és alkotmányos ellenőrzés alá került, de gyakorlás módjának meghatározása fenn van tartva a főkegyúrnak, ki e jogot 1848-ban (1848: III. t.-c. és az 1848. márc. 29. és 31-iki kir. leiratok) magának egyenesen fentartotta, amiből folyólag, *Túri* szerint, a főkegyúr a főkegyúri jog gyakorlását, az abban való közreműködést rábízhatja az autonomiára, mint — külön mandátummal, nem országos törvénnyel — reá bízta 1848. év előtt a helytartótanácsra és 1848. óta a felelős kormányra, de — szerinte — nem a III. t.-c. 6. §. alapján (ő szerinte itt csakis a főfelügyeleti jog címén való végrehajtó hatalmat ruházta át a király a felelős ministeriumra). Megvallom, engem ezek az igen értékes fejtegetések nem tudtak meggyőzni, mert meggyőződésem szerint a főkegyúri jog nem a Habsburg-dinasztiát, hanem a magyar királyt, a magyar királyi hatalom és korona (nem épen koronázás!) címén, a magyar alkotmány alapján (természetesen és elsődlegesen pápai kiváltság alapján) illeti meg és így a főkegyúri jog körül, mint az 1848: III. t.-c. 21. §. szerint, de az 1848. márc. 29. és 31-iki kir. leiratok szerint is Ő Felsége személyének fentartott jog (sui generis «felségjog») körül a végrehajtó hatalom az 1848: III. t.-c. 6. §-a alapján a magyar nemzet felelős kormányát illeti meg, úgy hogy míg az egyház az államtól elválasztva nem leend, vagy a pápa a kiváltságot meg nem vonja (ez is separatio esetére gondolható csak!), a főkegyúri jog körüli végrehajtó hatalmat a király más közegre, a kath. autonomiára sem, soha át nem ruházhatja, mert így megteremtene egy rezervált felségjogot, amelynek gyakorlásából a nemzet ki volna zárva. A kath. autonomia, ha még oly nagy tekintélyű lesz is, nem képviseli az egész nemzetet. Ezért én teljesen kilátástalannak látom azt a törekvést, hogy a főkegyúri jog gyakorlásánál a kormány (kulturuszminister) eddigi egész jogköre az autonomiára ruháztassék át. *Túri* felfogásában osztozik *Günther A.* is (id. tanulm., Archiv. 81. köt. 64—69. l.),

Eötvös József óta gróf *Apponyi* Albert kultuszminister tette meg az első döntő lépést 1917. dec. 21-én.

A világkhaosz és a magyar nemzet válságos helyzete örvényekként tátonganak most is az autonomia felé, az egyházi függetlenség réve felé vezető utunkon. Bizunk Istenben, hogy a béke és nemzeti konszolidáció idejére a mi erős várunk is kiépül:¹ Szent István óta bírt,² de most korszerűen kiegészített katolikus autonomiánk.

valamint legalább részben, t. i. a főkegyúri jognak az autonomiára való átruházhatóságában *Kérészy* is (i. m. 25—28. l.), aki egyházhatalmi tartalmú rezervált felségjognak nevezi a főkegyúri jogot, amely azért, ha az autonomiára az átruházás meg is történne, az országgyűlés törvényhozói és a felelős kormány ellenőrző hatásköre alól nem volna kivonva. Az 1917. decz. 21. t. javaslat az itt általam kifejtett álláspontot (a főkegyúri jog érintetlensége) foglalja el. — Felemlítendő még egy legújabban megjelent mű (*Radovics* László: A kath. autonomia szervezése, Bpest, 1917.), amelynek szerzője szerint az autonomiát kizárólag egyházi jogi alapon kell megszervezni, becikkelyezésre tehát szükség nincsen, újabb szervező kongresszus egybehívása teljesen felesleges, sőt káros is, a kath. egyház autonomiáját a püspökök vannak hivatva megszervezni és pedig egyházmegyéik keretében, az egyházközségekre és egyházmegyei gyűlésre helyezve a fősúlyt; a főkegyúri jog átruházására számítani nem lehet, mert ez a politikai hatalom kérdése. (I. m. 120., 170—172.) Szerző a maga álláspontjáról úgy véli, hogy a görög kath. románok is nem nemzetiségi szeparatizmusból, hanem a kongresszus laikus összetétele miatt foglaltak állást a kath. autonomiai kongresszusok ellen. Ez utolsó megjegyzése valóban megfontolást érdemel, ha a szerző több más tételével nem is értünk egyet.

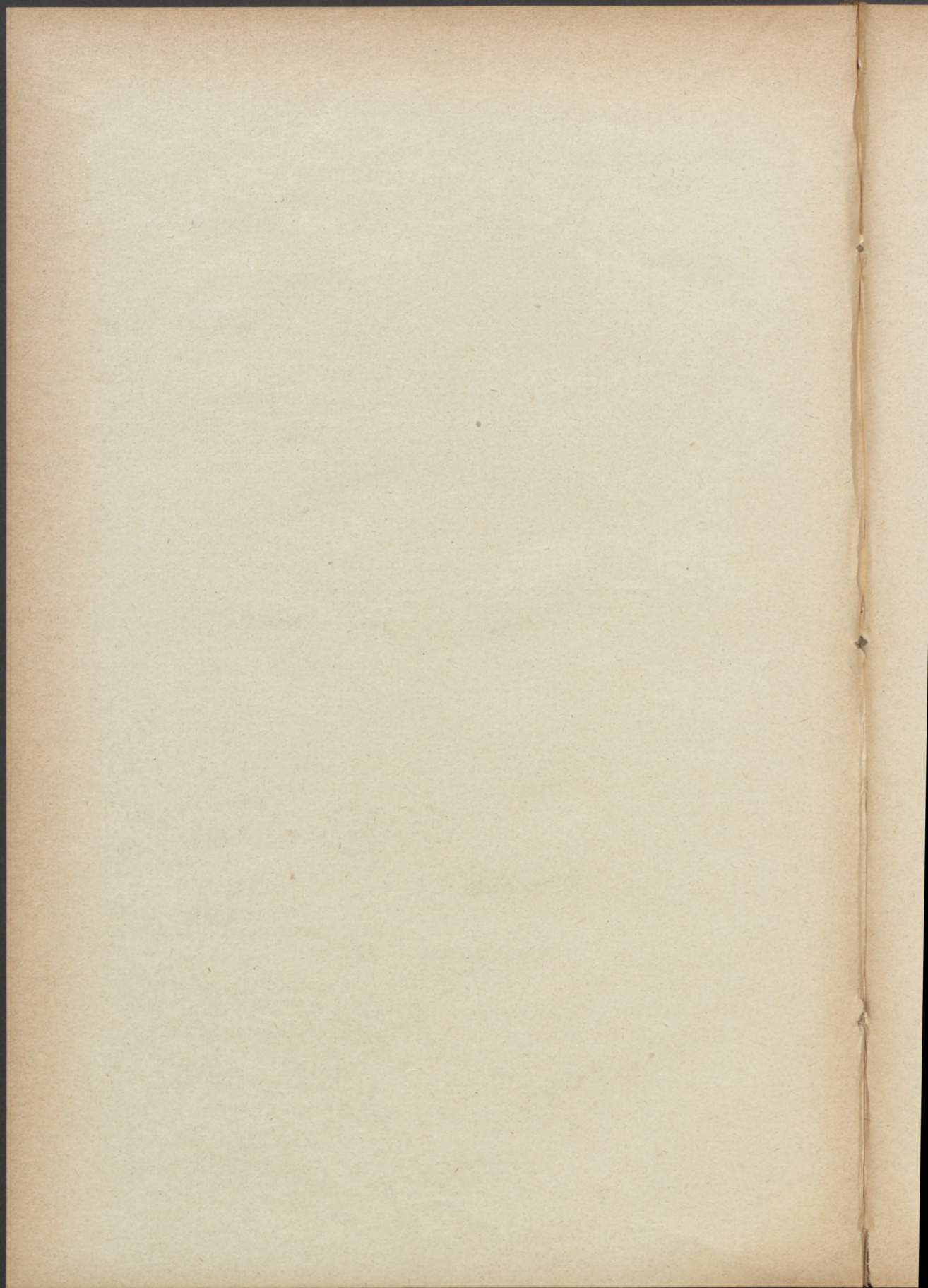
¹ Nem érthetünk egyet báró *Forster* Gyulával az általa kiejtett Cassandra-itéletben (i. m. 180. l.): «Akik az autonómia létrejöttét reménylették, azt hisszük, nem sokára kiábrándultak s belátták, hogy midőn Magyarország egyik legnagyobb államférfiát, ki hivatva volt arra, hogy az önrendelkezési jogát visszanyert nemzetet az államfentartó művelődés útjain vezérelje, sírboltba tették, ugyanekkor az ő koporsójának szemfödője letakarta a kath. egyház autonómiájának életbeléptetésére irányuló törekvéseit is.» — *Eötvös* minister halála (1871 febr. 2.), az I. szervező kongresszus befejezése és munkálatának tető alá hozása előtt, mindenesetre katasztrófa volt az I. szervező kongresszusra nézve és megfosztotta a kath. egyházat ilyen jeles államférfinak támogatásától, de a kath. egyház törekvései az autonómia után azóta is tovább élnek. Br. *Eötvös* József eszmehozó és alapvető érdeme feledésbe menni nem fog, és ha az autonómia megvalósul, br. *Eötvös* József neve fog ragyogni az általa megalapozott mű homlokzatán.

² *Decr. S. Stephani* I. (libr. II. cap. 2.): «Volumus, ut Episcopi habeant potestatem res ecclesiasticas providere, regere et gubernare atque dispensare, secundum canonum auctoritatem». Idézi e törvényt *Apponyi* minister is az aut. törvényjavaslat indokolásában (7. l.), valamint *Günther* is id. tanulmányában (Archiv. C. k. Kr. 80. köt. 740. l.) *Günther* erős érveket hoz fel amellelt, hogy a magyar kath. egyháznak ez az ősi autonómiája a bécsi békéig sértetlenül fennállott (U. o. 737—46.)

FÜGGELÉKEK.

I. FÜGGELÉK.

Az 1897—1902. évi kath. autonomiai II. szervező kongresszus által 1902. márc. 10-én elfogadott kath. autonomiai szervezeti szabályzat végleges szövege.

A magyarországi latin- és görög szertartású római katolikusok egyházi önkormányzatának szervezete. (A szervező gyűlés által elfogadott végleges szöveg.)

I. RÉSZ.

Az általános határozatok.

1. §. Az 1848:XX. t.-cikk 2. §-a alapján megváltozott helyzet jogszerű követelményeivel egyezően Ő Felsége, az apostoli király, mint legfőbb kegyúr legkegyelmesebb fölhívása következtében a katolikus egyház azon ügyei, a melyek az önkormányzati szervezet szabályzatában foglaltatnak, az egyházi és világi katolikusok közös részvételével és befolyásával intéztetnek.

2. §. Az önkormányzat hatásköre Ő Felsége, az apostoli király főkegyúri és törvényeinkben meghatározott legfőbb felügyeleti jogának sérthetlenségét nem érinti.

3. §. Az önkormányzatnak hatásköréből ki vannak zárva a hitelvi, hittanítási, liturgiai, egyházkormányzati és egyházfegyelmi ügyek, a melyek ugyanis kizárólag a római pápa Ő Szentsége egyházi legfőbb hatalma teljességének és a püspökök tanítói, rendi és joghatósági hatalmának körébe tartoznak.

4. §. Ha az országos katolikus gyűlés vagy az igazgatótanács oly határozatot hozna, mellyel az önkormányzatnak az apostoli király főkegyúri és legfőbb felügyeleti jogaira vonatkozólag megszabott hatáskörét túllépné, Ő Felsége az apostoli király e határozatot hatályon kívül helyezheti.

5. §. Az országos katolikus gyűlés és az igazgatótanács

jegyzőkönyvei 20 napon belül a vallás- és közoktatásügyi kir. miniszter útján Ő Felségéhez fölterjesztendők.

Ha Ő Felsége, az apostoli király az elnökség fölterjesztésétől számított 60 nap alatt a hozott határozatokra észrevételt nem tesz, azok jogerősekké válnak.

6. §. Ha az országos katolikus gyűlés vagy az igazgatótanács oly határozatot hozna, melyre nézve a püspöki kar kimondja, hogy azzal az önkormányzatnak e szervezeti szabályzat 3. §-ában megszabott hatáskörét túllépte, az ily határozat érvénytelen.

Ha valamely határozatról azt tartaná a püspöki kar, hogy az egyház érdekeit sérti, ez esetben aggályait vagy a gyűlés tartama, vagy berekesztésétől számítandó 15 nap alatt a gyűlés elnökével közli. Az ily határozat végrehajtása újabb határozat hozataláig függőben tartandó.

Oly általános érvényű határozatok, melyek a püspökök egyházmegyei kormányzatának jogkörét érintik, csak a püspöki kar hozzájárulásával válnak jogérvényesekké. Ha azonban a püspöki kar a határozathozataltól számított 40 nap alatt nem nyilatkozik, a határozat jogérvényre emelkedik.

7. §. Az önkormányzat hatásköre az erdélyi római katolikus statusnak az Approb. C., P. I. t. 1. art. 3., a Lipót-féle diploma 1. pontjában, Ferencz királynak 1792. évi május hó 26-án az országgyűléshez intézett levele 45. pontjában, Ő Felségének 1867. évi augusztus 19-én és 1893. évi november 4-én kelt legfelső elhatározásában, az 1868:XLIII. t.-cz. 14. §. és 1883:XXX. t.-cz. 41. §-ában gyökerező önkormányzati jogát nem érinti.

Mindamellett az erdélyi római katolikus statusnak szabadságában áll vagy egészen, vagy ügyeinek csak egy részével ezen önkormányzatba az országos kath. gyűlés beleegyezésével bármikor beolvadni.

8. §. Az önkormányzati szervezet mellett épségnek tartatnak a püspökök részére a római katolikus elemi-, közép-, fő- és szakiskolákban, valamint az elemi és polgári tanító-, tanítónő- és a kisdédóvónő (óvó)-képzőkben a vallásoktatás és a katolikus tanintézetek minden fokozatában, a katolikus tápintézetekben a vallás- és hitélet szempontjából az oktatás és nevelés intézése.

9. §. Az önkormányzat hatásköre nem érinti a megyés püspököknek és a káptalanoknak az utóbbiak által gondozott alapokra és alapítványokra vonatkozó, a kánonjogon, királyi rendeleteken és az alapítók szándékán nyugvó jogát.

Az egyházi vagy világi testületek, erkölcsi vagy jogi személyek, vagy magánosoknak mindazon hasonló jogai, melyek vagy a kánonjogon, országos törvényeken, királyi rendeleteken, vagy az alapító szándékán és rendelkezésén alapulnak, az önkormányzat által szintén tiszteletben tartandók.

10. §. Addig is, míg a magánkegyúri jogok és jogviszonyok az önkormányzat közreműködésével egyöntetűen szabályoztatni fognak, a magánkegyuraknak a kánonjogban, országos törvényekben és királyi rendeletekben gyökerező jogai és kötelességei csorbíthatatlanul fõntartatnak.

11. §. Az önkormányzat fõladata arról gondoskodni, hogy a római katolikus vallás-, tanulmányi- és egyetemi alapok, valamint a katolikus nevelési és oktatási, úgyszintén jótékonyági alapítványok, melyek ez idõ szerint a vallás- és közoktatási kir. miniszter kezelése alatt vannak, római katolikus eredetük, természetük és rendeltetésüknek teljesen megfelelõ módon kezeltesse.

Addig is, míg ez teljesen biztosítva lesz, az országos katolikus gyûlés, illetõleg az igazgató-tanács, a püspöki karral egyetértõleg, az alapok és alapítványok törzsvagyonának sértetlen fõntartására és helyes jövedelmeztetésére, valamint azok jövedelmének hovafoordítására nézve Ő Felsége, az apostoli király fõkegyúri jóváhagyásának fõntartásával a jelen szervezeti szabályzat 164—171. §-aiban körülírt jogokat gyakorolja.

12. §. Az önkormányzat fõladata arról gondoskodni, hogy a római katolikus tanulmányi alapból fõntartott királyi katolikus fõiskolák, királyi katolikus gymnasiumok, valamint egyéb katolikus alapítványokból és városok, községek által fõntartott kath. gymnasiumok, úgyszintén a fõpapok és szerzetesrendek által fõntartott, vagy ellátott középiskolák, melyek ez idõ szerint a vallás- és közoktatásügyi kir. miniszter rendelkezése, illetõleg vezetése alatt állanak: róm. kath. eredetük, természetük és rendeltetésüknek teljesen megfelelõ szellemben vezettessenek.

Ezen cél biztosítása végett az országos katolikus gyûlés, illetõleg az igazgató-tanács, a püspöki karral egyetértõleg, az egyes tanintézetek természetének megfelelõ módon a jelen szervezeti szabályzat 178., 181—184., 187., 189—195. §-aiban körülírt jogokat gyakorolja.

13. §. A mennyiben a 11. és 12. §. s az azokkal összefüggõ §-okban foglalt rendelkezések keresztûlvitele további tárgyaláso-

kat és részletes intézkedéseket igényelne, azokkal az országos katolikus gyűlés jóváhagyásának föntartása mellett az igazgatótanács bizatik meg.

14. §. Az esetre, ha az önkormányzati testületek és közegek hatáskörükben hozott szabályrendeleteiket, határozataikat vagy ítéleteiket saját hatáskörükben nem foganatosíthatnák, azok végrehajtása végett jogosítva vannak a közhatóságok segédkezését igénybe venni.

15. §. A közhatóságok segédkezése igénybevehető különösen:

a) az illetékes önkormányzati testületek s közegek által jogerősen kirótt, valamint az Egyházlátogatás (*Visitatio Canonica*) által, vagy más jogérvényes módon megállapított egyházi, iskolai és mindennemű adóknak, szolgálmányoknak, a lelkész s más egyházi vagy iskolai hivatalos személyzet, önkormányzati tisztviselő és alkalmazott járandóságainak és a kegyúri szolgáltatásoknak behajtása, vagy az önkormányzat gyűlésein a tanácskozási rend föntartása céljából;

b) az illetékes önkormányzati testületek és közegek által saját hatáskörükben hozott és jogerős olyan határozatok végrehajtása céljából, melyek által önkormányzati világi tisztviselő vagy alkalmazott elmozdítása, felfüggesztése vagy állásba behelyezése, visszahelyezése, az eljárási költségekben való marasztalás, vagy bármi egyéb hatáskörbe tartozó rendelkezés mondatott ki, de az illető tisztviselő vagy alkalmazott ellenszegül;

c) az önkormányzatnak birói hatósággal fölruházott illetékes testülete, vagy közege által beidézett, de vallomást tenni vagy megjelenni jogos ok nélkül vonakodó tanú kihallgatása, valamint a tanúvallomás megfelelő megerősítése céljából.

16. §. Az egyházközségi adók, valamint a lelkész és egyházközségi világi alkalmazottak járandóságainak behajtásánál az egyházközségi tanács útján az elsőfokú közigazgatási hatóságnak közreműködése, — sikertelenség esetén a törvényhatóság első tisztviselőjének rendelkezése kérhető.

Az egyházmegyei tanács részéről kérendő ki a közhatóságok segédkezése, ha országos adó, kegyúri szolgáltatás behajtása, önkormányzati világi tisztviselő vagy alkalmazott elmozdítása, felfüggesztése, állásba behelyezése vagy visszahelyezése, tanú elővezettetése és tanúvallomás megerősítése (eskű, ünnepélyes fogadás) szükséges.

A közhatóságok a végrehajtásban való segédkezést meg

nem tagadhatják és kötelesek a végrehajtást saját közegeik által fogatosítani.

17. §. Az önkormányzati testületek által választott hatóságok minden tagja, az önkormányzati testületek vagy hatóságok által választott alkalmazott vagy kinevezett közeg és tisztviselő hivatalba lépésekor az országos katolikus gyűlés által megállapított hivatali vagy szolgálati esküt tartozik letenni (158. §.), melyben azt is kijelenti, hogy semmi, az egyház által tiltott társaságnak kötelékében nem áll.

18. §. Az önkormányzat minden közege és tisztviselője, megbízottja vagy kiküldöttje, alkalmazottja e minőségben elkövetett cselekvésének vagy mulasztásának következményeiért felelős és a szándékosan vagy vétkes gondatlanságából okozott kárt megtéríteni tartozik.

19. §. Az önkormányzat minden testületében és bizottságában, ha ez iránt más intézkedés nincs, a jelenlevő tagok érvényesen határoznak. Az elnök csak szavazategyenlőség esetén szavaz. Minden választás viszonylagos szótöbbséggel történik.

20. §. Ott, hol a jelen szervezeti szabályzat plébánosról szól, az alatt értendő a plébános-helyettes, a lelkész és a lelkész-helyettes is; néptanító elnevezés alatt pedig értendő a segéd-tanító, kántor-tanító is.

21. §. Az önkormányzat különböző fokozatán a következő testületek és közegek szerveztetnek:

Egyházközségi gyűlés, egyházközségi képviselőtestület és tanács;

Egyházmegyei tanács;

Országos katolikus gyűlés és igazgató-tanács.

II. RÉSZ.

Az önkormányzat szervezete.

I. fejezel. Az egyházközség szervezete.

22. §. Minden római katolikus plébánia rendszerint (24. §.) külön egyházközséget képez.

Az anya- és fiókegyházak egymáshoz való viszonya egyezés útján szabályozandó, mely jóváhagyás végett az egyházmegyei hatósághoz fölterjesztendő.

Ha ily egyezés az érdekeltek közt létre nem jöhetne, a

viszony megállapítása és esetleg a fiókegyházak külön egyházközséggé szervezése iránt az egyházmegyei tanács javaslata alapján az egyházmegyei hatóság intézkedik. (131. §.)

23. §. Minden római katolikus azon egyházközségnek tagja, mely egyházközség (plébánia, anyaegyház, fiókegyház) területén ingatlannal vagy hat héten túl állandó lakással bír.

24. §. Ha egy politikai község vagy város területén több plébánia, tehát több egyházközség van, az egyházközségek bármelyikének kezdeményezésére, ha az egybeolvasztásba az összes érdekelt egyházközségek beleegyeznek, azokat az egyházmegyei tanács javaslatára az egyházmegyei hatóság egy összesített egyházközségbe egyesíti.

25. §. Az egyházközség a maga jogait és kötelelességeit:

- a) az egyházközségi gyűlés,
- b) az egyházközségi képviselőtestület és
- c) az egyházközségi tanács által gyakorolja.

A) Az egyházközségi gyűlés.

26. §. Az egyházközségi gyűlés elnöke a plébános, ki a gyűlést egybehívja, annak tanácskozásait vezeti, örködik a rend föntartása s a napirend megtartása fölött; a tárgytól eltérő szónokot a tárgynál maradásra figyelmezteti; azt pedig, a ki sértő kifejezéseket használ, sikertelen megintés után rendreutasítja; ha a rendreutasított még tovább is sértené a tanácskozást, tőle a szót megvonja; a határozatokat kimondja, a napirend letárgyalása után a gyűlést bezárja, mit előbb is megtehet, ha a tanácskozást kellő nyugodtsággal és szabadsággal folytatni nem lehetne.

27. §. Az egyházközségi gyűlés világi másodelnökét, — ki a plébánost annak fölhívására, vagy akadályoztatása esetén az elnöklésben helyettesíti — és jegyzőjét az egyházközségi gyűlés saját kebeléből három évre választja.

28. §. Az egyházközségi gyűlésnek tagja minden 24 éves kort betöltött római katolikus önálló férfiú, ki az egyházközség területén legalább egy év óta állandó lakással bír. Önálló az, kinek saját háztartása, vagy hivatala, vagy saját üzlete van, vagy mint közösségben élő családtag a család gazdaságát vezeti.

Ezenkívül az egyházközségi gyűlésnek tagjai:

- a) a kegyúr, ha római katolikus, tekintet nélkül arra, hogy az egyházközség területén lakik-e, vagy annak kijelölt katolikus megbízottja;

b) az a katolikus férfiú, ki az egyházközségi terheket az egyházközség területén lévő vagyona után viseli, még ha nem is lakik az egyházközség területén;

c) hivataluknál fogva az egyházközség területén alkalmazott áldozópapok, segédlelkészek, nyugdíjas lelkészek, tanítók, kántorok, továbbá az egyházközség vagy az önkormányzat által főtartott, vagy más katolikus iskolák, intézetek tanárai, tanítói és tisztviselői.

29. §. Az egyházközségi gyűlésnek tagja nem lehet:

a) a ki gyámság, gondnokság vagy csőd alatt áll;

b) a ki egyházi bíróság által kiszabott fenyíték hatálya alatt áll, vagy a ki a házasságát egyházilag meg nem kötötte, a ki született gyermekét egy éven belül meg nem kereszteltette és a ki az egyház által kárhozottatott valamely társulatnak tagja;

c) a ki büntett, nyereségvágyból elkövetett vétség, vallás-és közszemérem elleni bűnös cselekmény miatt jogérvényesen szabadságvesztésre ítéltetett, az ítélet hatályának tartama alatt;

d) a ki a hadsereg, haditengerészet, magyar kir. honvédség és csendőrség tetteles állományában szolgál.

30. §. Az egyházközség azon tagja, ki az Egyházlátogatás (Visitatio Canonica) által vagy egyéb szabályszerű módon megállapított és jogérvényesen kivetett szolgálmányokkal egy év óta hátralékban van, mindaddig, míg e kötelességét nem teljesíti, nem választó és nem választható, ha pedig már megválasztva volna, tisztjében felfüggesztendő.

31. §. Ha valakire nézve a 29. és 30. §-okban meghatározott esetek egyike főnforog, azt bárki, a ki valamely egyházközségi gyűlésnek igazolt tagja, bejelentheti:

a) az egyházközségi gyűlési tag, egyházközségi képviselő-testület tagja, egyházközségi tanács tagja és tisztviselő ellen az illető egyházközségi tanácsnál;

b) az egyházmegyei tanács tagja ellen az illetékes egyházmegyei tanácsnál;

c) az országos katolikus gyűlési tag, vagy az igazgató-tanács tagja ellen az országos katolikus gyűlésnél vagy igazgató-tanácsnál és csak ennél, ha az illető annak alkalmazottja, közege vagy tisztviselője.

A mennyiben a bejelentés az igazgató-tanácsnál történt, de az eset az országos katolikus gyűlés hatáskörébe tartozik, illetékes elbírálás végett a bejelentés oda haladéktalanul átteendő.

32. §. Ezen bejelentés fölött a 31. §. a) pontja esetében előzetes vizsgálat alapján első fokon az egyházközségi tanács, másodfokon az egyházmegyei tanács és harmadfokon az igazgató-tanács határoz.

A 31. §. b) pontja esetében, ha a bejelentés egyházmegyei tanács tagjára vonatkozik, előzetes vizsgálat alapján első fokon az egyházmegyei tanács, másodfokon az igazgató-tanács határoz; ha tisztviselőkre vonatkozik, úgy első fokon az egyházmegyei tanács fegyelmi választmánya, másodfokon az igazgató-tanács fegyelmi bírósága határoz.

A 31. §. c) pontja esetében, ha a bejelentés országos katolikus gyűlési tag, vagy igazgató-tanács tagjára vonatkozik, úgy az igazgató-tanács által teljesített előzetes vizsgálat és az országos katolikus gyűlés állandó igazoló bizottságának jelentése alapján az országos katolikus gyűlés határoz, ha pedig tisztviselőre vonatkozik, úgy az igazgató-tanács fegyelmi bírósága határoz első fokon, másodfokon az országos katolikus gyűlés. A felebbezés csak birtokon kívül van megengedve.

33. §. A 29. §. alkalmazása esetén nemcsak a képviselői megbízatás és hivatal elvesztése, hanem az illetékes névjegyzékből való törlés is kimondandó.

A 30. §. alkalmazása esetén a képviselői megbízatás elvesztése szintén kimondandó; a tisztviselőre, a képviselőtestület tagjára és az egyházközségi tanács tagjára nézve azonban csupán a felfüggesztés is kimondható; a névjegyzékben a választási jog felfüggesztésének följegyzése elrendelendő. Azonban a 30. §. esetében, ha az eljárás folyama alatt a tartozás lerovatik, akkor a további eljárás haladéktalanul megszüntetendő.

34. §. Ha valakire nézve a 29. §. b) esete fönforog, az ítélet kimondása, további felebbezés kizárásával, az illetékes püspökhöz tartozik, ki az ítéletet végrehajtás végett az illetőnek önkormányzati testületével közli.

35. §. Az egyházközségi gyűlés tagjainak névjegyzéke az egyházközségi tanács által állíttatik össze és évenként hivatalból igazíttatik ki.

Az egyházközségi gyűlés tagjai névjegyzékének összeírására s évenként való kiigazítására az egyházközségi tanács a plébános elnöklete alatt három tagból álló küldöttséget választ.

Az összeíró küldöttség elnöke meghatározza a napot, melyen az összeírás föganasíttatni fog.

E nap az összeírást nyolcz nappal megelőzőleg alkalmas módon kihirdetendő, közbejött elháríthatatlan akadály esetén új határnap tűzendő ki, mely hasonlólag nyolcz nappal előbb kihirdetendő.

A ki a jelen szervezeti szabályzat 28. §-a szerint egyházközségi gyűlési tagsági jogosultsággal bír, az a névjegyzékbe fölveendő, habár személyesen nem is jelentkezett. Ha valaki a küldöttség előtt egyházközségi gyűlési tagsági jogosultsága végett személyesen megjelen, meghallgatandó.

Minden egyházközségi gyűlési tag azon egyházközség névjegyzékébe veendő föl, melyben legalább egy év óta állandóan lakik.

E szabály alól kivételt képeznek az egyházközségi gyűlés következő tagjai:

a) a kegyúr, ha róm. katolikus, vagy az akatholikus kegyúrnak katolikus megbízottja;

b) az áldozópap, néptanító, tanár, kath. intézeti tisztviselő;

c) az a róm. kath. férfiú, a ki az egyházközségi terhek viselésében az egyházközség területén levő vagyona után állandóan résztvesz, még ha nem is lakik az egyházközség-területén.

A névjegyzék évenként való kiigazításánál ugyanazon eljárás alkalmazandó, mely az első összeíráskor követtetett.

A kiigazításnál mindazok, kik meghaltak, jogosultságukat elvesztették, a névjegyzékből kihagyandók, a felfüggesztettekről külön névjegyzék vezetendő, ellenben azok, a kik jogosultsággal bírnak és a névjegyzékben fölvéve nincsenek, a névjegyzékbe fölveendők.

Az egyházközségi tanács hirdetményt bocsát ki, melybe fölveendő, hogy az összeállított ideiglenes névjegyzék hol és mikor lesz közszemlére kitéve; továbbá, hogy a kimaradt egyházközségi gyűlési tag a névjegyzék ellen írásban, a névjegyzék nyilvános kitételét követő tíz nap bármelyikén az egyházközségi tanács előtt fölszólalhat.

Az egyházközségi tanács határozata a fölszólalóval írásban közlendő.

A fölszólaló a kézbesítéstől számított tíz napon belül az ellen az egyházmegyei tanácshoz felelkezhet. Ennek határozata végérvényes.

A felelkezések végérvényes elintézése után az egyházközségi tanács által hitelesített névjegyzék egy eredeti példánya az

egyházközségi tanácsnál marad, egy-egy eredeti példány az egyházmegyei, illetőleg az igazgató-tanácsához fölterjesztendő.

E hitelesített névjegyzékben foglalt egyházközségi gyűlési világi tagok egyszersmind országos katolikus gyűlési képviselő-választók. (86. §.)

36. §. Az egyházközségi gyűlések az egyházközségi képviselőtestületnek és az egyházközségi tanácsnak választás aló eső tagjait és póttagjait (58. §) hat-hat évre választják. A választás fölkiáltással történik az egyházközségi képviselőtestület és a tanács minden tagjára nézve külön, de ha az egyházközségi gyűlés 20 tagja szavazást kíván, az elrendelendő.

37. §. Az egyházközségi képviselőtestület és az egyházközségi tanács tagjává választható az egyházközségi gyűlés bármely egyházi tagja (28. §. c) pont), az egyházközségi gyűlés világi tagjai közül pedig azok, kik életük 30-ik évét betöltötték s írni és olvasni tudnak s kiknek önálló háztartásuk van, vagy kik mint családtagok a családi gazdaságot vezetik.

38. §. A választás foganatosítására az egyházközségeket a megyés püspök hívja föl.

39. §. Azon egyházközségi gyűlést megelőzőleg, melyen az egyházközségi képviselőtestület és az egyházközségi tanács választás alá eső tagjai választandók, az egyházközségi tanács a szavazatszedő küldöttségbe két tagot és egy póttagot akár saját kebeléből, akár az egyházközségi gyűlés tagjai sorából (112. §. h) pont) választ. A szavazatszedő küldöttség elnöke a plébános, ennek akadályoztatása esetén a világi másodelnök.

40. §. A szavazás, ha az egyházközségi gyűlés 20 tagja (36. §.) szavazást kíván, az egyházközségi tanács által hitelesített (35. §.) névjegyzék szerint úgy történik, hogy az egyházközségi gyűlés igazolt, szavazási jogukban föl nem függesztett tagjai személyesen adják be zárt szavazó-lapjaikat, külön az egyházközségi képviselőtestület és külön az egyházközségi tanács tagjaira a szavazatszedő küldöttség elnökének, ki a szavazó nevét följegyzí és a szavazó-lapokat átveszi.

41. §. A szavazó-lapokra annyi név irandó, a hány egyházközségi képviselőtestületi tag, illetőleg egyházközségi tanács tag a póttagokkal együtt választandó. Ha egy szavazó-lapra ennél több név van írva, az utolsó nevek érvénytelenek.

42. §. A szavazatszedő küldöttség összeszámítja a beadott szavazatokat és a választás lefolyásáról jegyzőkönyvet vezet,

melybe a szavazás megkezdésének és bezárásának ideje, a visszautasított szavazók neve és a visszautasítás oka, a szavazásnál felmerült és a szavazás eredményét befolyásolható körülmény, valamint annak elintézési módja, végül a szavazás eredménye vétetik föl, mely jegyzőkönyv egy másodpéldánya nyolcz napon belül az egyházmegyei hatósághoz beküldendő.

43. §. Azok, a kik viszonylagosan legtöbb szavazatot nyernek, lesznek az egyházmegyei képviselőtestületnek, illetőleg az egyházközségi tanácsnak választott, rendes és póttagjai. Ha többen az utolsó helyen egyenlő számú szavazatot kaptak, az elnök a választás színhelyén azonnal sorshúzással dönti el, ki tekintendő megválasztottnak.

44. §. Az egyházközségi képviselőtestület és az egyházközségi tanács választott tagjának megbízó levelét a szavazatszedő küldöttség által kiállított jegyzőkönyvi kivonat képezi, mely minden tagnak külön-külön kiállítandó s melyet a szavazatszedő küldöttség elnöke és jegyzője írnak alá.

45. §. Az egyházközségi képviselőtestület tagjainak és az egyházközségi tanács tagjainak választása ellen esetleg emelendő panaszok a választás napjától számított 15 napon belül az egyházmegyei tanácshoz (125. §.) nyújtandók be, mely a beadott panaszok fölött az esetleg szükséges vizsgálat befejezése után végérvényesen dönt és a választás megsemmisítése esetén az egyházközséget új választás kötelességszerű megejtésére hívja föl.

B) Az egyházközségi képviselőtestület.

46. §. Minden egyházközségben egyházközségi képviselőtestület alakítandó.

A fiókegyházak a 22. §-ban előírt módon akár külön, akár az anyaegyházzal együtt alakíthatnak egyházközségi képviselőtestületet.

Ha az anyaegyház és a fiókegyházak az egyházközségi képviselőtestület alakítása iránt megegyezni nem tudnak, az egyesítést az egyházmegyei tanács javaslata alapján az egyházmegyei hatóság határozza meg.

47. §. Az egyházközségi képviselőtestület rendes tagjainak száma mindig az illető egyházközség egyházközségi tanácsa rendes tagjainak háromszorosa.

A póttagok száma pedig az egyházközségi képviselőtestületi rendes tagok számának egyharmad része.

A póttagok szavazattal csak az esetben bírnak, ha a rendes tagok akadályoztatása esetében az elnök által helyettük behivatnak.

48. §. Az egyházközségi képviselőtestület tagjai hat évre választatnak (36., 39—45. §§.). A jelen szervezeti szabályzat alapján első alkalommal megválasztott képviselők fele három év leteltével az elnök által a képviselőtestület gyűlésen eszközölt sorshúzás útján kilép. Azontúl pedig minden három év leteltével azok lépnek ki, a kik a szabályszerű hat évet már kitöltötték.

A kilépettek a 28—30. §§-ra figyelemmel újból megválaszthatók.

Az időközben megüresült helyre, a hat év hátralevő tartamára, a választási sorrendben legközelebbi póttag lép be; valamint azon tag helyébe is, ki megbízatását elvállalni vagy gyakorolni vonakodik, mit a választást követő nyolcz napon belül az elnöknek bejelenteni köteles.

49. §. Az egyházközségi képviselőtestület tagjai:

a) hivatalból: azok, kik az egyházközségi tanácsnak (58. §.) hivatalból tagjai;

b) választás útján: azok, kik a 37. §. szerint az egyházközségi képviselőtestületi tagságra megállapított minősítéssel bírnak.

50. §. A ki az egyházközségi képviselőtestület választott tagja, az egyidejűleg az egyházközségi tanács választott tagja nem lehet és viszont. Ha valaki mindkettővé megválasztatnék, annak a választás napjától számítva nyolcz napon belül az elnök-nél nyilatkoznia kell: melyik tiszttel kívánja megtartani.

51. §. Az egyházközségi képviselőtestület elnöke a plébános, ki a 26. §. szerint jár el.

52. §. Az egyházközségi képviselőtestület világi másodelnökét, ki a plébánost akadályoztatása esetén az ő fölhívására helyettesíti, és jegyzőjét 3—3 évre választja.

53. §. Az egyházközségi képviselőtestület alakíthat a képviselőtestületen kívül állók bevonásával is egyes bizottságokat, de a határozathozatal joga a képviselőtestületet illeti.

54. §. Ha az egyházközségi képviselőtestületi tagok kötelességeik teljesítését makacsul elhanyagolják vagy megtagadják, vagy ismétellen oly ügyeket tesznek tanácskozás vagy határozat tárgyává, melyek nem tartoznak az egyházközségi képviselőtestület hatáskörébe, ez esetben az egyházközségi képviselőtestület az egyházmegyei hatóság által az egyházmegyei tanács meghallgatása után föloszlatható.

Új választás rendelő el akkor is, ha a képviselőtestületi tagok többsége vonakodik a választást elfogadni.

55. §. Ha az egyházközségi képviselőtestület választása egyáltalában nem jönne létre, vagy ha az újból választott képviselőtestület tagjainak többsége ismét vonakodik a megbízást elvállalni vagy gyakorolni, vagy ha az újonnan választott egyházközségi képviselőtestületet is föl kell oszlatni, ez esetekben az egyházmegyei hatóság, az egyházmegyei tanács véleményes jelentése alapján, jogosítva van az ügyeknek biztos által való ellátását esetről-esetre meghatározandó időtartamra elrendelni.

C) Az egyházközségi tanács.

56. §. Minden egyházközségben egyházközségi tanács alakítandó.

A fiókegyházak a 22. §-ban előírt módon akár külön, akár az anyaegyházzal együtt alakíthatnak egyházközségi tanácsot.

Ha az anyaegyház és a fiókegyházak az egyházközségi tanács alakítása iránt megegyezni nem tudnak, az egyesítést az egyházmegyei tanács javaslata alapján, az egyházmegyei hatóság határozza meg (131. §.).

57. §. Az egyházközségi tanács elnöke a plébános, ki a 26. §. szerint jár el.

A tanács saját világi tagjai sorából választ egy másodelnököt, ki a plébánost ennek fölhívására, vagy akadályoztatása esetén az elnöki tiszttel teljesítésében helyettesíti. A tanács szintén tagjai sorából egy jegyzőt választ.

58. §. Az egyházközségi tanács tagjai:

a) hivatalból: a plébános, ki egyszersmind elnök (57. §.), a káplán, hitoktató, tanító; hol több káplán, hitoktató s tanító van alkalmazva: a helyben idősb két káplán, illetőleg helyben idősb káplán s hitoktató és a rangidősb két tanító;

oly egyházközségben, hol kath. óvó-, tanító-, tanítónő- és katolikus polgári iskolai képző, kath. középiskola, katolikus főiskola, vagy legalább ezek egyike van: ez intézetek igazgatói, esetleg helyetteseik;

oly egyházközségben, hol katolikus kegyúr van, ő maga, vagy katolikus megbízottja; hol több katolikus kegyúr van, a maguk közül választott kegyúr;

b) választás útján:

az egyházközségi gyűlés választható tagjai közül (37. §.)

egyházközségenként annyi választott tag, hogy az *a)* pont alattiakkal együttesen

2000 lélekszámig...	10
2000—4000-ig ...	15
4000—6000-ig ...	20
6000—10.000-ig ...	25

10.000-en túl — mindig csak a katolikusok lélekszámát értve — 30 rendes tag legyen.

Ezenkívül minden egyházközségben a választott rendes tagok egyharmadának megfelelő számban póttagok választandók.

59. §. Minden egyházközségben gondnok választandó.

A gondnokot, illetve gondnokokat (112. §. *e)* pont) világi tagjai sorából az egyházközségi tanács választja.

A megválasztott gondnokot az egyházmegyei hatóság erősíti meg és erről az egyházközségi tanácsot értesíti.

60. §. Az egyházmegyéhez tartozó egyházközségi tanácsok választják hat évre az egyházmegyei tanács világi tagjait és pedig 20 rendes és négy póttagot.

A választás fogyanatosítására az egyházmegyei hatóság hívja föl az egyházközségi tanácsokat.

61. §. A szavazás az egyházmegyei tanácstagokra akként történik, hogy az egyházközségi tanács tagjai tanácsülésben adják be zárt szavazólapjaikat, melyekre annyi név irandó, a hány egyházmegyei tanácstag és póttag választandó; ha egy szavazó-lapra ennél több név van írva, az utolsó nevek érvénytelenek.

A szavazatok ugyanazon tanácsülésben számíttatnak össze; a szavazás lefolyása és eredménye jegyzőkönyvbe foglalandó és a jegyzőkönyvet a zárt szavazó-lapokkal együtt, az egyházközségi tanács elnöke az egyházmegyei hatósághoz lepecsételve küldi be.

62. §. Az egyházközségi tanácsoktól beérkezett szavazó-lapokat a megyés püspök vagy annak helyettese és az egyházmegyei tanács által kiküldött két világi tag számítja össze.

A legtöbb szavazatot nyert férfiak lesznek az egyházmegyei tanács világi, rendes és póttagjai. Megválasztásukról őket a megyés püspök értesíti, csatolván az egyházmegyei tanácsülés jegyzőkönyvének erre vonatkozó kivonatát.

63. §. Az egyházmegyei tanács tagjává az egyházmegye bármely egyházközségének azon tagja választható, ki az egyházközségi gyűlés tagja, írni és olvasni tud és 30-ik életévét betöltötte.

64. §. Ha valamely egyházközségi tanácsnak egy, vagy több tagja az egyházmegyei tanácstag választása ellen a választás napjától számított 15 napon belül panaszt emel: e panasz fölött az esetleg szükséges vizsgálat befejezése után végérvényesen az egyházmegyei tanács által kiküldött igazoló bizottság dönt. E bizottság elnöke a megyés püspök vagy ennek helyettese; két tagját az egyházmegyei tanács választja (126. §.).

65. §. Ha az egyházközségi tanácstagok kötelességeik teljesítését makacsul elhanyagolják vagy megtagadják, vagy ismételtelen oly ügyeket tesznek tanácskozás vagy határozat tárgyává, melyek nem tartoznak az egyházközségi tanács hatáskörébe, ez esetben ez az egyházközségi tanács az egyházmegyei hatóság által az egyházmegyei tanács meghallgatása után föloszlatható. A föloszlatás után legott elrendelendő az új választás.

66. §. Ha valamely egyházközségi tanácstag vonakodik megbízatását elvállalni vagy gyakorolni, ez esetben új választás rendelendő el. Ha az új tanácstag is vonakodik a megbízást elvállalni vagy gyakorolni, ez esetben az egyházmegyei hatóság az egyházmegyei tanács meghallgatásával, jogosítva van az egyházközségi tanácstagot az egyházközség választható tagjai közül kirendelni.

67. §. Ha az egyházközségi tanács választása egyáltalában nem jönne létre, vagy ha az újból választott tanácstagok többsége ismét vonakodik a megbízást elvállalni vagy gyakorolni, vagy ha a föloszlatás után újonnan választott egyházközségi tanácsot is föl kell oszlatni, ez esetekben az egyházmegyei hatóság az egyházmegyei tanács véleményes jelentése alapján jogosítva van az ügyeknek biztos által való ellátását esetről-esetre meghatározandó időtartamra elrendelni.

II. fejezet. Az egyházmegyei tanács szervezete.

68. §. Minden püspöki megyében a püspök, a pannonhalmi főapátság területén pedig a főapát elnöklete alatt egyházmegyei tanács szerveztetik, mely a jelen szervezeti szabály szerint hozzá utalt ügyeket intézi.

69. §. Az egyházmegyei tanács üléseit a megyés püspök székhelyén tartja.

70. §. A megyés püspök, illetve coadjutor magát az egyházmegyei tanács ülésein bármikor helyettesíttetheti.

Széküresedés esetében a megyés püspök és a pannonthalmi főapát jogát a káptalani helynök gyakorolja.

71. §. Az egyházmegyei tanács tagjai:

a) az egyházmegyei tanfelügyelő és székeskáptalan, illetve társaskáptalan által a káptalan gondozása alatt levő alapok és alapítványok kezelőségének képviselőjével megbízott kanonok (Pannonthalmán conventi tag);

b) nyolcz választott egyházi férfiú, ezek közül kettőt a káptalan (Pannonthalmán a convent), illetve a székes- és társaskáptalanok együttesen kebelükből választanak; hat rendes és két pótagot az egyházmegyei áldozópapok a 82. §-ban foglalt módon választanak;

c) 20 világi rendes tag és négy pótag. Ezeket az egyházmegye egyházközségi tanácsai választják (61. §.).

Az egyházi és világi pótagok csak rendes tagság megüresedése esetén hivatnak be a rendes tagsági jogok gyakorlatára.

72. §. Az egyházmegyei tanács saját kebeléből választ egy egyházi és egy világi jegyzőt, három tagú fegyelmi választmányt (32. §.) és az igazoló bizottság (64. §.) két tagját.

Az országos katolikus gyűlés és az igazgató-tanács.

A) Az országos katolikus gyűlés.

73. §. Az országos katolikus gyűlés elnöke az ország hercegprimása, ha az esztergomi érseki szék betöltve nincs, az a főpap, kire a primási teendők hármlanak.

74. §. A püspöki kar minden tagjának joga van az országos katolikus gyűlésen jelen lenni és a tárgyalásokban résztvenni.

75. §. Az országos katolikus gyűlés egyházi tagjai:

a) a zirczi apát, a jászói és a csornai prépost, a kegyes tanítórend és a conventualis minorita tanítórend tartományi főnöke, széküresedés esetén a kormányzó perjel, illetve a helyettes rendfőnök; továbbá a benczés-rend rangidősb fiókapátja és a Jézus társaság magyar rendtagjai sorából rendileg kijelölt képviselő;

b) az esztergomi, kalocsai, egri és gyulafehérvári érseki tartományokhoz tartozó káptalanok által érseki tartományonként a káptalani tagok közül választott két-két tag;

c) az egyházmegyek részéről a megyei áldozópapok és az

egyházmegye területén lakó, de külön nem képviselt szervezetek (a) pont) áldozópapjai által saját kebelükből választott 68 egyházi képviselő: jelesen:

az esztergomi egyházmegyéből...	4
a besztercebányai egyházmegyéből	2
az eperjesi gör. szertart. egyházmegyéből	2
a győri egyházmegyéből...	3
a munkácsi gör. szert. egyházmegyéből	3
a nyitrai egyházmegyéből	3
a pécsi egyházmegyéből	3
a székesfehérvári egyházmegyéből	2
a szombathelyi egyházmegyéből	3
a váci egyházmegyéből...	3
a veszprémi egyházmegyéből	3
a kalocsai egyházmegyéből	4
a csanádi egyházmegyéből...	3
az erdélyi egyházmegyéből	3
a nagyváradi lat. szert. egyházmegyéből	2
az egri egyházmegyéből...	4
a kassai egyházmegyéből	3
a rozsnyói egyházmegyéből	2
a szatmári egyházmegyéből	2
a szepesi egyházmegyéből	2
a gyulafehérvári és fogarasi egyházmegyéből	4
a lugosi gör. szert. egyházmegyéből	2
a nagyváradi gör. szert. egyházmegyéből	2
a szamosújvári gör. szert. egyházmegyéből	3
a pannonhalmi egyházmegyéből	1

76. §. Az országos kath. gyűlés világi tagjai:

a) a világi kath. kegyurak által kebelükből választott hat tag és pedig az esztergomi, kalocsai és egri érseki tartományhoz tartozó kegyurak két-két tagot választanak;

b) a katolikus főiskolák tanárai által kebelükből együttesen választott négy világi tag;

c) a kath. középiskolák tanárai által kebelükből együttesen választott 10 világi tanár;

d) a kath. tanító- és tanítónő-képezdek tanárai által kebelükből együttesen választott négy világi tanár;

e) a katolikus népiskolák világi tanítói által kebelükből együttesen választott 10 tag;

f) az egyházmegyék részéről, ideszámítva a pannonhalmi főapátság területét is, választott 134 világi képviselő, jelesen:

az esztergomi egyházmegyéből	16
a besztercebányai egyházmegyéből	3
az eperjesi gör. szert. egyházmegyéből	3
a győri egyházmegyéből	6
a munkácsi gör. szert. egyházmegyéből	7
a nyitrai egyházmegyéből	5
a pécsi egyházmegyéből	7
a székesfehérvári egyházmegyéből	3
a szombathelyi egyházmegyéből	5
a váci egyházmegyéből	7
a veszprémi egyházmegyéből	7
a kalocsai egyházmegyéből	8
a csanádi egyházmegyéből	10
az erdélyi egyházmegyéből	5
a nagyvárad i. szert. egyházmegyéből	2
az egri egyházmegyéből	8
a kassai egyházmegyéből	5
a rozsnyói egyházmegyéből	3
a szatmári egyházmegyéből	2
a szepesi egyházmegyéből	4
a gyulafehérvári és fogarasi gör. szert. egyházm.	6
a lugosi gör. szert. egyházmegyéből	2
a nagyvárad i. gör. szert. egyházmegyéből	2
a szamosújvári gör. szert. egyházmegyéből	7
a pannonhalmi egyházmegyéből	1

77. §. Az országos katolikus gyűlésre küldendő egyházi és világi képviselők választásánál a választók csak egy helyen és csak egy jogcímen gyakorolhatják választói jogukat.

78. §. Egyházi képviselőnek választható minden áldozópap, a ki valamely egyházközségi gyűlés tagja, ha 30. életévét betöltötte, ha egyházi fenyték hatálya alatt nem áll.

79. §. Világi képviselőnek választható bármely egyházközségi gyűlésnek írni és olvasni tudó világi tagja, ki 30. életévét betöltötte.

80. §. Tanári, tanítói képviselőnek választható, ki a 79. §. minősítésével bir és fegyelmileg nincs elítélve.

81. §. Az összes választott, úgy egyházi, mint világi képviselők hat évre választatnak; ha valamelyik választott képviselő

időközben meghal, lemond, vagy választói képességét elveszti (29. és 30. §§.), az országos katolikus gyűlés elnöke új választást rendel. Az ilyen módon választott képviselő megbízása csak a legközelebbi általános választásig tart.

82. §. Az egyházmegyénként választott 68 egyházi képviselő választása ekként történik:

a) minden egyházmegye világi papsága és az egyházmegye területén lakó, de külön nem képviselt szerzetek (75. §. a) pont) áldozópapjai az országos katolikus gyűlésre választanak annyi egyházi képviselőt, a hány az illető egyházmegyére esik (75. §. c) pont);

b) a választás maga az esperesi kerülethez tartozó áldozópapok részéről az e végett egybehívott esperes-kerületi gyűlésen az esperesi kerületekhez be nem osztott püspöki székvárosok vagy más helyek papsága és az egyházmegye területén lakó, de külön nem képviselt szerzetek (75. §. a) pont) áldozópapjai részéről pedig az illető főesperes által e célból összehívott külön papi gyülekezeten akként történik, hogy beadatván a szavazó-lapok, azok összeszámláltatnak és arról, ki mennyi szavazatot nyert, jegyzőkönyv vésztetik föl, mely a megyés püspökhöz küldetik be.

Azon áldozópapok részéről, kik egyházmegyéjükön kívül, de az országban tartózkodnak, a szavazás olykép fogantatottatik, hogy annak nevét, illetve azoknak neveit, kikre szavazatjukat adják, lepecsételt boríték alatt, melyre följegyeztetik, hogy e levél az önkormányzati választásra vonatkozik, saját megyés püspökhöz küldik be; az átvett levél pedig annak idején fölbonthatlanul az egyházmegyei tanács elé terjesztetik;

c) a megyés püspök, vagy annak helyettese és az egyházmegyei tanács által kiküldött két egyházi tag a szavazatokat összeszámlítja, annak, illetve azoknak, kik viszonylagosan legtöbb szavazatot nyertek, a megbízó-levelet kiállítja, azok lesznek az egyházmegye megválasztott egyházi képviselői.

83. §. Az érseki tartományonként választandó világi katolikus kegyurak választása ekként ejtetik meg: egy-egy érseki tartomány katolikus kegyurai két nevet magában foglaló zárt szavazó-lapjaikat az illető érsek által megállapított záros határidőn belül közvetlenül az illető érsekhez küldik, ki a legtöbb szavazatot nyertek részére a megbízó-levelet kiállítja és a megválasztottak neveit az ország hercegprímásának tudomására hozza.

84. §. A katolikus főiskolák, középiskolák, tanítóképezdek

tanárai, főiskolai, középiskolai, tanítóképezdei tanári értekezleten annyi világi képviselőre adják le zárt szavazó-lapjaikat, a hány képviselőt a 76. §. b), c), d) pontjai szerint külön-külön küldenek.

A katolikus népiskolák tanítói (76. §. e) pont) érseki tartományonként az esztergomiban és az egriben 3—3, a kalocsai-ban és gyulafehérváriban 2—2 képviselőre szavaznak. Az értekezleti jegyzőkönyvek a lepecsételt szavazó-lapokkal az ország hercegprímásához a megállapított záros határidőn belül beküldetnek, ott a szavazatok az iskolák fokozata, illetőleg a népiskoláknál még érseki tartományok szerint is külön-külön összeszámláltatnak. A legtöbb szavazatot nyertek részére az ország hercegprímása a megbízó-leveleket kiállítja.

85. §. A 76. §. f) pontja szerint választandó 134 világi képviselő választása céljából minden egyházmegyében annyi választókerület alakítandó, a hány világi képviselő az illető egyházmegyére esik.

E választókerületek alakításánál figyelembe tartandó, hogy az egy esperességi kerülethez tartozó egyházközségek együtt osztassanak be egy választókerületbe.

A választókerületek beosztását az egyházmegyei tanács javaslata és az igazgató-tanács előterjesztése alapján az országos katolikus gyűlés állapítja meg.

86. §. Az orsz. kath. gyűlésre küldendő világi képviselők választása egyházközségenként ejtendő meg.

Minden egyházközségbeli választó (35. §.) egy, az illető választókerületből küldendő képviselőre adja szavazatát.

87. §. A választást megelőzőleg mindegyik egyházközségben szavazatszedő küldöttség alakítandó. Hogy mely fiókegyház részére alakítandó szavazatszedő küldöttség, azt az egyházmegyei tanács állapítja meg eleve.

E küldöttség elnöke a plébános; helyettes elnököt a megyés püspök nevez ki.

A küldöttség két rendes tagját és egy póttagját az egyházmegyei tanács jelöli ki.

88. §. A választás napját, illetőleg napjait és a választás megkezdésének óráját minden egyházközségre nézve a megyés püspök állapítja meg akként, hogy az egy választókerülethez tartozó egyházközségekben a szavazás lehetőleg ugyanazon napra tűzendő.

A helyiséget, melyben a választás fogantatosítandó, a vá-

lasztási elnök jelöli meg. Mindezt a megállapítást a plébános legalább 15 nappal a választás előtt megfelelő módon a választók tudomására hozza.

A megyés püspök határozza meg a napot, melyre a szavazatszedő küldöttség elnöke a választási jegyzőkönyvet az egyházmegyei hatósághoz beküldeni köteles.

89. §. A választás következőleg ejtetik meg:

a) a választók személyesen jelennek meg a szavazatszedő küldöttség előtt szavazataik leadására;

b) a küldöttség a szavazás lefolyásáról szavazási névsort vezet, melyben minden szavazó neve azon jelölt neve alá irandó, kire szavazott;

c) csak annak neve veendő föl, a szavazási névsorba, ki a választók hiteles névjegyzékében befoglaltatik és akinek választójoga fölfüggesztve nincs;

d) a választás megállapított napján, illetőleg ha több napra tűzetik ki a választás, az utolsó napon este 7 órakor még egy óra tűzendő ki a szavazás befejezésére;

e) a záróra elteltével a szavazás befejeztetik, a szavazási névsor lezáratik és az elnök és a küldöttségi tagok által aláíratik.

90. §. A választás lefolyásáról jegyzőkönyv vezetendő, ebbe fölveendő:

a) a szavazás megkezdésének — a záróra kitűzésének — és a szavazás befejezésének ideje;

b) névszerint följegyzendő a szavazásra jelentkezett, de elutasított szavazók, az elutasítás okának megjelölésével;

c) a szavazás eredményét esetleg befolyásoló körülmény és annak elintézési módja;

d) a szavazási névsor végeredménye, illetőleg minden jelöltre hány szavazat adatott be;

e) a jegyzőkönyv az elnök és a küldöttségi tagok által aláírandó;

f) úgy a jegyzőkönyv, mint az annak mellékletét képező szavazási névsor a küldöttség elnöke által a kitűzött határidőre az egyházmegyei hatósághoz beküldendő.

91. §. A püspök az egyházközségektől beérkezett választási jegyzőkönyveket és szavazási névsorokat az egyházmegyei tanácsnak adja át; a szavazatok összeszámítása ezen jegyzőkönyvek alapján választókerületenként nyilvános ülésben történik.

A ki a választókerülethez tartozó választók részéről viszony-

lagosan legtöbb szavazatot nyert, az lesz a választókerület által hat évre megválasztott világi képviselő.

A megbízó leveleket egyénenként a megyéspüspök állítja ki, mellékelve az egyházmegyei tanács jegyzőkönyvi kivonatát.

Az egyházmegyei tanácsülés választási jegyzőkönyve az igazgató-tanácsához beküldendő.

92. §. Az országos kath. gyűlés minden ülésszaka szentmisével nyittatik meg.

Hat évi időszakának első napján a tagok a szent mise után a gyűlésteremben megjelenvén, elnök egy egyházi és két világi korjegyzőt kijelöl, kik helyeiket elfoglalván, elnök fölhívására a gyülekezet a kérvénnyel meg nem támadott képviselők közül két egyházi és négy világi tagból álló igazoló-bizottságot választ. Az igazoló-bizottság működése alatt az ülés fölfüggesztendő.

Az igazoló-bizottság a korjegyzők segédkezése mellett a megbízó leveleket átveszi és az igazgató-tanács jelentése alapján (197. §.) átvizsgálja. A kifogástalan megbízó leveleket külön, a kifogásolt, vagy kérvénnyel megtámadott megbízó leveleket szintén külön jegyzékbe veszi és erről az ismét megnyílt ülésen az elnöknek jelentést tesz.

Azon képviselők, a kiknek megbízó levele rendben találtatott, igazoltatnak. Ha pedig a képviselők általános többsége igazoltatott, akkor ezek a következő napra alakuló gyűlésre elnöki-leg összehivatnak.

93. §. Az alakuló gyűlés saját kebeléből hat évre világi elnököt választ, ki az ország Herczegprimásának akadályoztatása esetén elnököl. Választ ezenkívül két egyházi és négy világi jegyzőt, valamint háznagyot; végül választ egy állandó igazoló-bizottságot, mely a kifogásolt és kérvénnyel megtámadott megbízó levelek tárgyában és a 31—32. §§. eseteiben a vizsgálatot teljesíti és a gyűlésnek javaslatot tesz.

A választás eredményének kihirdetésével elnök a gyűlést megalakultnak jelenti ki.

94. §. Az országos katolikus gyűlés igazgató-tanácsot hat évre választ. (96. §. b) pont.)

B) Az igazgató-tanács.

95. §. Az igazgató-tanács élén az ország Herczegprimása áll, annak másodelnöke az országos katolikus gyűlés által választott világi elnök. (93. §.)

96. §. Az egyházi elnök és a világi elnökön kívül az igazgató-tanács tagjai:

a) a magyar püspöki kar által kebeléből hat évre választott öt tag;

b) az országos katolikus gyűlés által hat évre választott hat egyházi és 23 világi tag, kik közül legalább egy egyházi és két világi a görög szertású katolikusok sorából választandó.

A halálozás vagy lemondás által megüresedő helyre időközben a hat év hátralevő részére új tag választatik

97. §. Az igazgató-tanács tagjává nem választható az, a ki a jelen szervezeti szabályzat 11. §-ában felsorolt katolikus alapok és alapítványok valamelyik uradalmának alkalmazottja, bérlője, vagy aki az uradalommal szemben bármennemű szerződéses viszony által érdekelttségben áll.

98. §. Az igazgató-tanács kebeléből előadót választ, kinek fizetését az igazgató-tanács állapítja meg. És választ öttagú fegyelmi bíróságot. (32. §.)

III. RÉSZ.

Az önkormányzat hatásköre.

I. fejezet. Az egyházközségi gyűlés, egyházközségi képviselőtestület és tanács hatásköre.

A) Az egyházközségi gyűlés hatásköre.

99. §. Az egyházközségi gyűlést a plébános hívja össze. A meghívónak, mely legalább 14 nappal a gyűlést megelőzőleg közzéteendő, tartalmaznia kell a tárgysorozatot.

100. §. Az egyházközségi gyűlés választja hat évre az egyházközségi képviselőtestületnek és az egyházközségi tanácsnak választás alá eső tagjait. (58. §.)

101. §. Az egyházközségi tanács tagjai jogosítva vannak arra:

a) hogy az egyházközségi tanácsnak az adók és szolgáltatások egyénenként való kivetése és behajtása körüli intézkedéseit betekintsék;

b) hogy az egyházközségi költségvetést és zárszámadást az egyházmegyei hatóság jóváhagyása előtt betekintsék;

c) hogy az egyházközségi tanács évi jelentését betekintsék.

Elnök köteles értesítést kifüggeszteni a templom ajtaján,

vagy egyéb megfelelő módon, hogy hol és mikor lehet betekinteni a jelentésbe, a költségvetésbe, a zárszámadásba és a 101. §. a) pontjában említett intézkedésekbe.

Az a) b) és c) alatti ügyekben az egyházközségi gyűlés tagjai a kifüggesztéstől számított 15 napon belül az egyházmegyei hatósághoz fölbbezhhetnek.

B) Az egyházközségi képviselőtestület hatásköre.

102. §. Az egyházközségi képviselőtestület évenként legalább két rendes gyűlést tart, egyiket ősszel az egyházközségi költségvetés, a másikat tavasszal az egyházközségi zárszámadás és az egyházközségi tanács évi jelentésének tudomásulvétele céljából.

A képviselőtestületet a plébános hívja össze.

A meghívónak, mely legalább 14 nappal a gyűlést megelőzőleg közzéteendő, tartalmaznia kell a tárgysorozatot.

103. §. Az egyházközségi képviselőtestület állapítja meg az egyházközségi tanács javaslata alapján az esetleg kivetendő egyházi és iskolai adók nemét és mértékét; vállalhat az egyházmegyei hatóság jóváhagyásával minden rendkívüli teherviselést. (143. §.)

104. §. Az egyházközségi képviselőtestület határoz az egyházközségi tanács javaslata alapján az egyházközségi szerzeményből alakult egyházi iskolai vagyon elidegenítése, elcserélése vagy megterhelése, illetőleg ingatlanok szerzése iránt. Az egyházközségi képviselőtestület ilyen határozata csak egyházmegyei hatóság hozzájárulása után jogérvényes.

A plébániai javadalom az egyházközségi képviselőtestület hatáskörén kívül áll.

105. §. Az egyházközségi képviselőtestület az iskolai és jótékonyági vagyonnak az alapítók, jóltevők rendelkezése szerinti kezelését ellenőrzi.

106. §. Az egyházközségi képviselőtestület véleményezőleg nyilatkozik mindazokban az ügyekben, a melyeket e célból az egyházmegyei hatóság hozzá utal.

107. §. Az egyházközségi képviselőtestület minden határozata 15 napon belül az egyházmegyei hatósághoz fölbbezhető, mely e fölbbezhést, a mennyiben e szervezeti szabályzat szerint az egyházmegyei tanácshoz utalt tárgyra vonatkozik, az egyházmegyei tanácshoz átteszi.

108. §. Az egyházközségi képviselőtestület gyűléseiről az

elnök, jegyző és az elnök által kijelölendő két hitelesítő tag aláírásával rendes jegyzőkönyv veendő föl.

Ezenkívül a következő ülésen a múlt jegyzőkönyve tudomásvétel végett mindig bemutatandó.

109. §. Az egyházközségi képviselőtestület minden tagja a vétkes gondatlanság vagy mulasztás által okozott károkért vagyoni felelősséggel tartozik. Azonban ezen kártérítési kötelezettség sem azokat, kik a káros, vagy hátrányos intézkedésekben részt nem vettek, sem azokat, akik a határozatot vagy intézkedést ellenezték, nem terheli.

Épen ezért egyházi vagyon- és iskolai vagyonügyekben intézkedő határozatok hozatalánál a mellette és ellene szavazók a jegyzőkönyvben névszerint kitüntetendők.

110. §. Oly egyházközségi képviselőtestületi tag, ki valamely határozatnál érdekelt, a tárgyaláson nem lehet jelen és a szavazásban nem vehet részt.

C) Az egyházközségi tanács hatásköre.

111. §. Az egyházközségi tanácsot évnegyedenként rendesen, ha szükséges, többször is, a plébános hívja össze. Érvényes határozat hozatalára legalább is a tanácstagok egyharmadának jelenléte szükséges. Ha azonban ugyanazon tárgysorozattal másodszori összehívásra sem jelennének meg annyian, úgy a jelenlevők többsége érvényesen határoz.

112. §. Az egyházközségi tanács:

a) kezeli az egyházközségben levő egyházközségi vagyont;
b) ellenőrzi a templomi és alapítványi vagyont;
c) javaslatot készít, ha az egyházközség szerzeményéből alakult egyházi, vagy iskolai vagyon elidegenítésének, elcserélésének, megterhelésének, vagy ingatlan szerzésének szüksége forog fön;

d) végzi a katolikus iskolaszék teendőit;

e) választja a gondnokot, illetve a gondnokokat világi tagjai sorából, kinek, illetőleg kiknek választása csak akkor érvényes, ha azt az egyházmegyei hatóság jóváhagyja;

f) választja a névjegyzék összeíró és kiigazító küldöttség két tagját (35. §.);

g) választja az egyházmegyei tanács világi tagjait (60., 61. §§.);

h) az egyházközségi képviselőtestület és az egyházközségi

tanács világi tagjainak (58. §.) választásához a szavazatszedő küldöttségbe két tagot és egy póttagot választ (39. §.);

i) az egyházközségi gyűlési és képviselőtestületi tagságra vonatkozó jogosultság tekintetében első fokon határoz;

j) a közhatóság segédkezését kikéri (15., 16. §§.);

k) évi működéséről az egyházközségi képviselőtestület részére jelentést készít.

113. §. Az elnök képviseli az egyházközségi képviselőtestületet és tanácsot az egyházi és politikai hatóságok előtt, valamint harmadik személyekkel szemben. Ugyancsak az egyházközségi tanács határozata alapján a közhatóságok segédkezését (15. és 16. §§.) az elnök kéri ki.

114. §. Minden ülésről pontos és kimerítő jegyzőkönyv vezetendő, annak hitelesítésére egy tag kiküldendő. Ezen kívül a következő ülésen a mult ülés jegyzőkönyve tudomásvétel végett mindig bemutatandó.

115. §. Az egyházközségi tanácsnak minden tagja a vétkes gondatlanság vagy mulasztás által okozott károkért vagyoni felelősséggel tartozik. Azonban ezen kártérítési kötelezettség sem azokat, kik a káros vagy hátrányos intézkedésekben részt nem vettek, sem azokat, kik a határozatot vagy intézkedést ellenezték, nem terheli.

Épen ezért egyházi vagyoni- és iskolai vagyoniügyekben intézkedő határozatok hozatalánál a mellette és ellene szavazók a jegyzőkönyvben névszerint kitüntetendők.

116. §. Oly egyházközségi tanács tag, ki valamely határozatnál érdekelt, a tárgyaláson nem lehet jelen és a szavazásban nem vehet részt.

117. §. A gondnok ügyel a templomnak és az iskolának az egyházközségben létező vagyonára és jelentését évenként legalább egyszer az egyházközségi tanács elé terjeszti. (112. §. *b)* pont.)

Kisebb egyházközségekben az egyházközségi tanács megbízásából a gondnok végzi az iskolai látogatói teendőket is. (121. §. *h)* pont.)

Nagyobb egyházközségekben ezen hatáskör elkülöníthető, vagyis egyik gondnok ügyel a vagyonra és a másik gondnok az iskolára.

118. §. A gondnok, illetve gondnokok hatáskörét a fennálló szabályok s az országos katolikus gyűlés szabályrendeletei alap-

ján a püspöki hatóság jóváhagyása mellett az egyházmegyei tanács állapítja meg.

119. §. Az egyházközség vagyoni ügyeire nézve az egyházközségi tanács hatáskörébe tartozik:

a) az egyházközség költségvetésének megállapítása s a zárszámadások vizsgálása (142. §.);

b) a vagyongondnok működésének ellenőrzése és a gondnoki számadások felülvizsgálása;

c) az Egyházlátogatás (*Visitatio Canonica*) által, vagy más szabályszerű módon, vagy az egyházközségi képviselőtestület által megállapított és a püspöki hatóság által jóváhagyott egyházi adónak vagy egyházi köztehernek egyénenkint való kivetése és behajtása, valamint a plébános, káplán, néptanító, tanítónő, kántor, kántortanító és egyéb személyzet járandóságainak behajtása;

d) a templom, paplak építésére, vagy javítására, esetleg beruházásokra az Egyházlátogatás (*Visitatio Canonica*) által, vagy más szabályszerű módon, valamint az egyházközségi képviselőtestület által megállapított terhek és szolgáltatmányok kivetése és behajtása;

e) az egyházi adó kivetésének előkészítése, az egyházközségi gyűlés által kivetett és az egyházmegyei hatóság által megerősített adó behajtása.

Az adók és szolgáltatmányok egyénenkinti kivetése és behajtása körüli intézkedés az egyházközség bármely tagja (23. §.) által a közzétételtől számított 15 napon belül az egyházmegyei tanácshoz fölbbevezhető.

120. §. Az egyházközségi tanács hatásköre az egyházközség által fenntartott iskola vagyoni ügyeit illetőleg:

a) az iskola ingatlan és ingó vagyonát és jövedelmeit az országos katolikus gyűlés által alkotandó szabályrendelet szerint kezeli;

b) az iskola személyi és dologi szükségletéről — utalással az iskola jövedelmi forrására — költségvetést készít, melyet az egyházmegyei hatósághoz felterjeszt (142. §.);

c) felügyel az iskolai épület és tanítólak jókarban tartására, ez iránt a szükséghez képest intézkedik;

d) új és nagyobb iskolai építkezések iránt terv- és költségvetés melléklésével az egyházmegyei tanácshoz felterjesztést intéz; az építést az engedély megnyerése után az egyházmegyei hatóság rendelete szerint foganatosítja (144. §.);

e) halasztást nem tűrő javításokat az iskolaépület és tanító-lakon az egyházmegyei hatósághoz való utólagos felterjesztés mellett rögtön foganatosíttat;

f) az iskolai leltárt évenként elkészíti és rendben tartja (141. §.);

g) az iskola zárszámadását megvizsgálja és felülvizsgálat céljából (142. §.) az egyházmegyei tanácshoz felterjeszti;

h) az iskolai adó kivetését előkészíti, az egyházközségi képviselőtestület által kivetett és az egyházmegyei hatóság által megerősített iskolai adót behajtja.

121. §. Az egyházközség által fentartott iskola tanügyére nézve az egyházközségi tanács hatásköre a következő:

a) a néptanítói, tanítónői, óvónői, kántori állásokra a pályázati hirdetéseket elkészíti, az egyházmegyei hatósághoz felterjeszti és annak jóváhagyása után közzéteszi. Az iskola-társfentartók s más jogosultak szerzett jogainak sértetlen megóvása mellett választja a néptanítókat, tanítónőket, óvónőket, kántort. A választási jegyzőkönyv a tanítói, tanítónői, óvónői, kántori fizetést megállapító díjlevél tervezetével és az illető igazolványaival együtt helybenhagyás céljából az egyházmegyei tanács útján az egyházmegyei hatósághoz felterjesztendő. Gondoskodik a néptanítók, tanítónők, óvónők, kántorok illetményeinek pontos kiszolgáltatásáról;

b) szigorúan felügyel a néptanítók, tanítónők, óvónők, kántorok erkölcsi magaviseletére, hivatali kötelességük pontos teljesítésére, a tanulókkal való bánásmódjukra, valamint arra is, hogy a népiskolai törvény 141. §-a értelmében a tanító kántori teendőkön kívül semmi más hivatalt ne viseljen, vagy az egyházmegyei tanács által meg nem engedett mellékfoglalkozást ne gyakoroljon (139. §.);

c) az olyan néptanítót, tanítónőt, óvónőt, kántort, aki ellen a fegyelmi vétség elkövetésének alapos gyanuja forog fenn, az egyházmegyei tanácsnak bejelenti (133. §), ellenben a szorgalmas és kitűnő néptanítót, tanítónőt, óvónőt, kántort jutalmazásra és kitüntetésre ajánlja (137. §.);

d) felügyel arra, hogy a néptanítók, tanítónők, óvónők az igazgató-tanács által megállapított (179. §.) tantervet, szünnapokat és szorgalmi időt szorosan megtartsák;

e) felügyel arra, hogy a kath. népiskolákban oly könyvek és taneszközök ne használtassanak, melyek miniszteri rendelet

szerint tiltvák, vagy az egyházmegyei hatóság, illetve az igazgató-tanács által engedélyezve nincsenek (179. §.);

f) gondoskodik a népiskolának tanszerekkel való ellátásáról;

g) az összeírt tankötelesek névsorát a községi előljáróságtól átveszi és szigorúan felügyel, hogy ezek az iskolába, templomba rendesen eljárjanak; a mulasztók szüleit, gondviselőit első ízben megintí, az iskolamulasztók jegyzékét minden két hétben a községi előljáróságnak a büntetések kiszabása végett átadja, attól a behajtott büntetéspénzeket átveszi;

h) iskolai gondnoka által az iskolákat meglátogatattja. E gondnok a tanításba bele nem szólhat, hanem csak a tanítás menetét szemléli; különösen tudomást szerez arról, vajjon a gyermekek rendesen járnak-e az iskolába, az előírt imádságokat elvégzik-e, a tapasztaltakról és az iskola szükségai felől az egyházközségi tanácsnak jelentést tesz;

i) az évi vizsgálatokon képviselteti magát s erről nyert jelentése alapján a kitünő és jó magaviseletű tanulók jutalmazásáról gondoskodik;

j) a tanügyi statisztikai adatokat elkészíti és az egyházmegyei tanácshoz felterjeszti;

k) felügyel az iskolákban a közegészségügy állapotára és az országos törvényekben foglalt rendelkezések megtartására;

l) intézkedik a tandíj összege és elengedése iránt, tekintettel a népiskolai törvény rendelkezésére, melyben a szegények tandíjmentessége van kimondva;

m) általában felügyel, hogy az igazgató-tanácsnak és az egyházmegyei tanácsnak az iskolaügyre vonatkozó rendeletei pontosan végrehajtassanak.

122. §. Az egyházközségi tanács minden határozata 15 napon belül az egyházmegyei hatósághoz felebbezhető, mely a felebbezést, amennyiben e szervezeti szabályzat szerint az egyházmegyei tanácshoz utalt tárgyra vonatkozik, az egyházmegyei tanácshoz átteszi.

II. fejezet. Az egyházmegyei tanács hatásköre.

123. §. Az egyházmegyei tanács a megyéspüspök székhelyén havonként legalább egyszer tartja üléseit, melyekről jegyzőkönyvet vezet. Határozatai csak akkor érvényesek, ha azokat a

püspöki hatóság az ügyek természete szerint vagy megerősíti, vagy tudomásul veszi; ha a püspöki hatóság 20 napon belül nem nyilatkozik, a határozat jóváhagyottnak tekintetik.

124. §. Minden ügyirat a püspöki hatósághoz címezetik. Az egyházmegyei tanács közreműködését igénylő ügyiratokat a püspöki hatóság teszi át az egyházmegyei tanácshoz.

125. §. Az egyházmegyei tanács határoz másodfokon az egyházközségi gyűlési tagságra vonatkozó jogosultság tekintetében. Határoz az egyházközségi képviselőtestületi és tanácsstagok választása ellen beadott panaszok fölött (45., 64. §§.), közhatóságok segédkezését kikéri (15., 16. §§.), határoz az egyházközségi képviselőtestület és tanács végzései ellen beadott, e szervezeti szabályok szerint hozzáutalt tárgyakra vonatkozó felebbezésekben, valamint az adók és szolgálmányok kivetése és behajtása esetén az egyházközségi tag felebbezésében (119. §. e) pont) és az egyházközségi tanács eljárása következtében fölmerülhető sérelmek és panaszok fölött. A választókerületek beosztására javaslatot készít. (85. §.)

126. §. Az egyházmegyei tanács két tagot választ saját kebeléből az igazoló bizottságba, mely az egyházmegyei tanács világi tagjainak választása ellen beadott panaszok fölött dönt. (64. §.)

127. §. Az egyházmegyei tanács az országos katolikus gyűlési világi képviselők választásához az egyházközségi székhelyekre két tagot és egy póttagot jelöl ki (87. §.), kik a választási jegyzőkönyvet és a szavazási névsort aláírják.

128. §. Az egyházmegyei tanács az egyházmegyei hatósághoz az egyházközségi székhelyekről beérkezett, a képviselőválasztásra vonatkozó jegyzőkönyvek alapján a szavazás eredményét megállapítja. (91. §.)

129. §. Az országos katolikus gyűlésre választott képviselők választása ellen a választás eredményének kihirdetésétől számított 15 napon belül lehet az egyházmegyei tanácshoz panaszt beadni, mely azt az igazgató-tanácshoz fölterjeszti.

130. §. A káptalanoknál kezelt templomi, iskolai, jótékonyági és közművelődési alapok és alapítványok zárszámadását egyházmegyei hatósági jóváhagyás után az egyházmegyei tanács átveszi és azokat tudomásvétel céljából az igazgató-tanácshoz fölterjeszti. (176. §.)

131. §. Az anyaegyháznak a fiókegyházzal egy egyházköz-

séggé való egyesítését, valamint úgy az anyaegyház, mint a fiókegyháznak külön-külön egyházközséggé való alakulását, amint azt érdekükben fekvőnek találja: az egyházmegyei tanács javaslatára az egyházmegyei hatóság állapítja meg.

Az esetre, ha az egyesítendő anya- és fiókegyházak az egyházközségi képviselőtestület, egyházközségi tanács alakítására, vagy az egyházközségi képviselőtestület, illetve az egyházközségi tanács tagjai arányára nézve nem tudnak megegyezni, ezt is az egyházmegyei tanács javaslatára az egyházmegyei hatóság állapítja meg. (56. §.)

132. §. Az egyházmegyei tanács felügyel arra, hogy az egyházmegye területén levő kath. fő-, közép-, szakiskolákban, néptanító-, néptanítónő- és kisdédóvónő-(óvó)-képzőkben az országos kath. gyűlés és az igazgató-tanács által hozott határozatok végrehajtassanak.

Felügyel arra, hogy az egyházmegye területén levő kath. iskolák, mint ilyenek fõntartassanak, azok katolikus jellege megóvassék, mely célból ezen iskolákhoz az egyházmegyei hatóság jóváhagyásával vizsgáló biztost küld ki.

133. §. Az egyházmegyei tanács a katolikus népiskolák világi tanítói, tanítónői, óvónői és kántorai ellen az egyházközségi tanács jelentése (121. §. c) pont) vagy panasz alapján az 1876:XXVIII. t.-cikk 7. §. 5. pontja és az 1893:XXVI. t.-cikk 13. §-ának szem elõtt tartásával az orsz. kath. gyűlés által megalkotandó fegyelmi szabályrendelet értelmében a szükségesnek ítélt fegyelmi eljárást elrendeli, foganatosítja, fegyelmileg bíraskodik.

A néptanítók, néptanítónők, óvónők, kántorok fegyelmi ügyében hozott határozat foganatosításához az egyházmegyei hatóság jóváhagyása szükséges.

134. §. Ha bármely katolikus iskolai tanár, tanító, tanítónő vallási kötelemeinek teljesítését elhanyagolja, ha vallásellenes tanokat hirdet, vallásgúnyoló nyilatkozatokat tesz, ha botrányt okozó erkölcstelen életet él, vagy ilyennemű kihágást követ el, ha az egyház által tiltott társulathoz tartozik, ha a házasságát egyháziilag meg nem kötötte, vagy született gyermekét egy év alatt meg nem kereszteltette, ez esetben a fegyelmi eljárás keresztülvitele és az ítélet kimondása a 185. §-ban foglalt jogok épségben tartásával a püspöknek tartatik fõnn, ki az ítéletet végrehajtás végett az igazgató-tanáccsal közli.

135. §. A kath. világi tanárok, néptanítók, néptanítónők, óvónők, kántorok nyugdíjazása, illetve hivatali képtelensége ügyében, amennyiben az 1875:XXXII. és 1891:XLIII. t.-cikkek még szükségessé teszik, az orsz. kath. gyűlés által alkotandó szabályrendelet (152. §.) értelmében az egyházmegyei tanács határoz.

136. §. Az egyházmegyei tanács a katolikus néptanítók, néptanítónők, óvónők és kántorok járandóságai vagy hátralékos követelései iránt intézkedik. (119. §. c) pont.)

137. §. Az egyházmegyei tanács a szorgalmas és kitűnő néptanítók, néptanítónők, óvónők, kántorok jutalmazásáról az egyházközségi tanács ajánlata (121. §.) vagy saját községének jelentése alapján gondoskodik.

138. §. Az egyházmegyei tanács a néptanítói, néptanítónői, óvónői, kántori díjlevelek; néptanító-, néptanítónő-, óvónő, kántor-előd és utód, valamint a néptanítók özvegyeinek járandósága tárgyában fölmerülhető vitás kérdésekben határoz.

139. §. Az egyházmegyei tanács az egyházmegye területén katolikus népiskolák fölállítása, új néptanítói, néptanítónői, óvónői, kántori állomások szervezése, a néptanítók, néptanítónők, óvónők, kántorok által gyakorolható mellékfoglalkozások tekintetében határoz és intézkedik.

140. §. Az egyházmegyei tanács az egyházmegye területén katolikus bölcsődék, óvódák, gyermekmenedékházak fölállításáról és főtartásáról egyházmegyei hatósági jóváhagyás mellett a rendelkezésre álló anyagi eszközök erejéig gondoskodik.

141. §. Az egyházmegyei tanács fölügyel arra, hogy az egyházmegye területén levő egyházközségi iskolai, egyházi és egyéb egyházközségi alapítványi ingatlan vagyon rendeltetésének kitüntetésével helyesen legyen tulajdonjogilag telekkönyvezve és úgy az ingatlan, mint az ingó vagyont leltári főkönyvben nyilvántartja.

142. §. Az egyházmegyei tanács az egyházközségi tanácsok által készített egyházközségi költségvetéseket és zárszámadásokat (119. §. a) pont), valamint az iskolai költségvetéseket és zárszámadásokat (120. §. b) és g) pontok) fölülvizsgálja és a fölmentés megadása iránt az egyházmegyei hatóságnak javaslatot tesz.

143. §. Az egyházmegyei tanács az egyházközségi képviselőtestületek által megállapított (103. §.) egyházi vagy iskolai adót vagy rendkívüli teher vállalását, az egyházközség szerzeményéből alakult egyházi és iskolai vagyon elidegenítését, elcse-

rélését, megterhelését, ingatlan szerzését (104. §.) vizsgálat alá veszi és jóváhagyás végett az egyházmegyei hatóságnak javaslatot tesz.

144. §. Az egyházmegyei tanács az egyházmegyei hatóság jóváhagyásával új iskolaépítkezések tervét (120. §. d) pont) és költségvetését jóváhagyja, azokon az esetleg szükséges módosításokat elrendeli.

145. §. Az egyházmegyei tanács felügyel arra, hogy a világi kegyurak kegyúri kötelességeiket pontosan teljesítsék s erre nézve az egyházmegyei hatóságnak jelentést tesz.

III. fejezet. Az országos katolikus gyűlés és igazgató-tanács hatásköre.

A) Az országos katolikus gyűlés hatásköre.

146. §. Az országos katolikus gyűlés az ország Hercegprimása által évenként egyszer Budapestre hivandó össze.

147. §. Az országos kath. gyűlés a legfőbb önkormányzati hatóság, mely az e szervezeti szabályzatban foglalt ügyekre nézve az önkormányzatot képviseli. Az országos katolikus gyűlésnek végrehajtó közege az igazgató-tanács.

148. §. Az országos kath. gyűlés tárgyalja az igazgató-tanács évi jelentéseit és javaslatait s azok fölött határoz. Az önkormányzat körében fölmerült sérelmek és szabálytalanságok orvoslása iránt intézkedik.

149. §. Az országos kath. gyűlés a katolikus egyetemet az e célra létező alapok fölhasználásával létesíti.

150. §. Az országos katolikus gyűlés a rendelkezésére álló források fölhasználásával a törvény által megállapított föltételek mellett egyéb katolikus fő-, közép- és szakiskolákat, valamint mindennemű felsőbb népoktatási intézeteket alapít, fejleszt; létező ilyen intézeteket szükség esetében megszüntet vagy leszállít, de fő- és középiskolákat Ő Felsége, a legfőbb kegyúr jóváhagyása mellett.

Az önkormányzat által létesítendő katolikus középiskolákra nézve az országos kath. gyűlés a püspökkel egyetértőleg mindazon jogokat gyakorolja, melyeket az 1883. évi XXX. t.-c. a felekezeti középiskolák tekintetében a hitfelekezetek részére biztosít.

151. §. Amennyiben a katolikus köznevelésnek és az egyházi szolgálat ellátásának szükségletei a katolikus önkor-

mányzat rendelkezése alatt álló jövedelmi források fölhasználása mellett csak a hivek adóztatásával volnának fedezhetők, az országos kath. gyűlés állapítja meg ez adóztatásnak mértékét.

152. §. Az országos katolikus gyűlés a katolikus fő- és középiskolák tanárainak, továbbá szakiskolák és népoktatási tanintézetek tanárai- és tanítóinak, tanítónői- és óvónőinek fegyelmi és nyugdíj-szabályzatát, valamint az összes iskolák hallgatói- és tanulóinak fegyelmi szabályzatát az állami törvények rendelkezéseinek, valamint a püspökök részére a jelen szervezeti szabályzat 8. és 134. §-ában föntartott jogoknak, nemkülönben az iskola-föntartók jogainak és az iskolákat ellátó szerzetesrendek egyházi szabályainak figyelembe tartásával, az igazgató-tanács előterjesztése alapján megállapítja s amennyiben a törvények és ezen szervezeti szabályzat intézkedései megkívánják, Ő Felsége, a legfőbb kegyúr, illetőleg a vallás- és közoktatásügyi kir. miniszterhez fölterjeszti.

153. §. Az országos katolikus gyűlés a püspöki karral egyetértőleg külön szabályzattal megállapítja a római katolikus tanulmányi alpból föntartott királyi katolikus fő- és középiskolák igazgatói és tanárai kinevezésének módozatát.

154. §. Az orsz. kath. gyűlés az igazgató-tanács előterjesztése alapján, a püspöki kar hozzájárulásával az egyházközségi tanácsnak iskolaszéki szabályzatát (112. §. *d*) pont), az iskola és vagyongondnok hatáskörét (118. §.), az egyházközségben levő egyházközségi (112. §. *a*) pont) s a kath. népiskolai (120. §. *a*) pont) ingatlan és ingó vagyon kezelési módját szabályrendelettel megállapítja. (118. §.)

155. §. Az országos kath. gyűlés a világi képviselő választókerületeket az egyházmegyei tanács javaslata és az igazgató-tanács előterjesztése alapján szabályrendelettel megállapítja. (118. §.)

156. §. Az országos kath. gyűlés az érseki vagy püspöki székhelyesedés esetében és az érseki vagy püspöki javadalmasok életében az igazgató-tanács által kiküldött megbízott eljárását szabályrendelettel megállapítja. (175. §.)

157. §. Az országos kath. gyűlés jegyzőkönyvei 20 napon belül a vallás- és közoktatásügyi királyi miniszter útján Ő Felségéhez, az apostoli királyhoz fölterjesztendő. (5. §.) Határozatai, tekintettel a 6-ik §-ban kitűzött határnapra, kellő időben a püspöki kar tudomására hozandók.

158. §. Az országos kath. gyűlés tanácskozási ügyrendjét

önmaga készíti, az igazgató-tanács világi tagjai, valamint az önkormányzati tanácsstagok, tisztviselők és közegek által teendő hitvallásos hivatali, szolgálati eskü szövegét a püspöki karral egyetértőleg megállapítja és a jelen szervezeti szabályzat szerint saját hatásköréhez tartozó ügyekben kötelező szabályrendeleteket alkot.

B) Az igazgató-tanács hatásköre.

159. §. Az igazgató-tanács rendszerint negyedévenként tartja üléseit Budapesten. Érvényes határozathozatalra az elnökön kívül 12 tag jelenléte szükséges.

160. §. Érseki szék üresedése esetében, az ország Hercegprimása (73. §.) által meghívottnak a kormányzó érsekek és a megüresedett érseki szék tartományához tartozó püspökök s az üresedésben levő érsekség káptalani helynöke, akik három oly méltó egyházi férfiút neveznek, kiket az érseki szék betöltésére érdemeseknek találhatnak.

Püspöki szék üresedése esetében az illető érsek hívja meg a tartományához tartozó püspököket s az üresedésben levő püspökség káptalani helynökét és ezek neveznek három oly méltó egyházi férfiút, kiket a püspöki szék betöltésére érdemeseknek találhatnak.

Az érseki tartomány e véleménye az ország Hercegprimásához fölterjesztendő.

Az igazgató-tanács kebeléből évenként egy bizottság alakítandó, melynek elnöke a Hercegprimás s tagjai: az igazgató-tanács püspök tagjai által saját kebelükből választott két püspök és a teljes igazgató-tanács által választott két világi férfiú.

Az ország Hercegprimása az előző pontok értelmében az érseki vagy püspöki méltóságra érdemesnek talált férfiak névsorát bizalmasan közli e bizottsággal.

E bizottság meghallgatása után az ország Hercegprimása az érseki vagy püspöki méltóságra érdemeseknek talált férfiak nevét a bizottság és saját véleményével együtt a vallás- és közoktatásügyi királyi miniszter útján Ő Felségéhez fölterjeszti.

161. §. A gyulafehérvári görög szertartású római katolikus érseki és metropolitai szék üresedése esetében az érvényben levő gyakorlat szerint a megejtett jelölésnek fölterjesztése Ő Felségéhez, az apostoli királyhoz az igazgató-tanács elnöke útján történik, aki mind a jelölést, mind a királyi kinevezést az igazgató-tanácsnak bejelenti.

162. §. Oly szerzetesrendi apátságok és prépostságok székesüresedéseinek esetében, melyeknél egyfelől a jelölés a rendtagok választása által történik, melyek másrésről Ő Felségének, az apostoli királynak kinevezését igénylik, úgy a megüresedett szék betöltésére irányuló eljárás, mint a megejtett jelölésnek fölterjesztése Ő Felségéhez, az apostoli királyhoz az igazgató-tanács elnökének közreműködésével foganatosíttatik, aki mind a jelölést, mind a királyi kinevezést az igazgató-tanácsnak bejelenti.

163. §. A kizárólag Ő Felsége főkegyúri adományozásától függő apáti vagy préposti javadalmak üresedése esetében a 160. §. szerint az igazgató-tanács kebeléből alakítandó bizottság, melynek elnöke az ország Hercegprimása, három oly méltó egyházi férfiút nevez, kiket a javadalomra érdemesnek talál.

Az ország Hercegprimása az érdemeseknek talált férfiak nevét bizalmasan közli illetékes püspökükkel és azzal a püspökkel, akinek egyházmegyéjéhez a javadalom tartozik.

Ezek meghallgatása után az ország Hercegprimása a javadalomra érdemeseknek talált férfiak nevét saját és a meghallgatott püspökök véleményeivel együtt a vallás- és közoktatási királyi miniszter útján Ő Felségéhez fölterjeszti.

164. §. Az igazgató-tanács a római katolikus vallás-, tanulmányi és egyetemi alap, valamint egyéb, jelenleg a vallás- és közoktatásügyi királyi miniszter által kezelt katolikus egyházi, iskolai és jótékonyági alapok és alapítványok költségvetését (beleértve a gazdasági és erdészeti költségvetéseket is) évenként megállapítja és indokolásával együtt Ő Felségéhez, az apostoli királyhoz, mint a magyarországi katolikus egyház főkegyurához a vallás- és közoktatásügyi kir. miniszter útján jóváhagyás végett fölterjeszti s erről jelentést tesz az országos katolikus gyűlésnek.

165. §. Az igazgató-tanács a római katolikus vallás-, tanulmányi és egyetemi alap, valamint egyéb, jelenleg a vallás- és közoktatásügyi királyi miniszter által kezelt katolikus egyházi, iskolai és jótékonyági alapok és alapítványok zárszámadásait (beleértve a gazdasági és erdészeti zárszámadásokat is) évenként megvizsgálja és észrevételeivel együtt Ő Felségéhez, az apostoli királyhoz, mint a magyarországi katolikus egyház főkegyurához a vallás- és közoktatásügyi királyi miniszter útján jóváhagyás végett fölterjeszti és erről jelentést tesz az országos katolikus gyűlésnek.

166. §. Az igazgató-tanács ügyel a római katolikus vallás-, tanulmányi és egyetemi alap, valamint egyéb, jelenleg a vallás- és közoktatásügyi kir. miniszter által kezelt katolikus egyházi, iskolai és jótékonyági alapok és alapítványok törzsvagyonának, nemkülönbén egyéb vagyonának sértetlen épségben tartására. Az igazgató-tanács az e §-ban felsorolt vagyonok leltározását elrendeli és folytonosan világlatban tartatja.

167. §. Az igazgató-tanács elé tartoznak mindazon ügyek, melyek a római katolikus vallás-, tanulmányi és egyetemi alap, valamint egyéb, jelenleg a vallás- és közoktatásügyi kir. miniszter által kezelt katolikus egyházi, iskolai és jótékonyági alapok és alapítványok törzs- és egyéb vagyonának kezelésére vonatkozó rendszer megváltoztatását vagy módosítását célozzák, jelesen: ha valamely birtok házi kezelés alá vétele, ha házilag kezelt jószág bérbeadása, ha bérleti szerződés meghosszabbítása, illetőleg megújítása, ha valamely erdőtest kiírtása és az erdészeti üzemtervektől való bármely eltérés, ha három vagy több évi fahozam egyszerre való eladása forog kérdésben. Hasonlókép az igazgató-tanács elé tartoznak továbbá mindazon ügyek, melyek kölcsönök adására vagy fölvételére, perek megindítására vagy beszüntetésére, perbeli vagy perenkívüli egyezsége, valamint amelyek tisztí állások szervezésére vagy beszüntetésére, tisztí fizetések és nyugdíjak rendszeresítésére vonatkoznak.

168. §. Az igazgató-tanács, ha a római katolikus vallás-, tanulmányi és egyetemi alap, valamint egyéb, jelenleg a vallás- és közoktatásügyi kir. miniszter által kezelt katolikus egyházi, iskolai és jótékonyági alapok és alapítványok törzsvagyonának, nemkülönbén egyéb vagyonának átváltoztatása, jelesen: ha pénztőkének átváltoztatása, alapok, alapítványok tőkéinek ingatlanba fektetése, tőkék fölhasználásával járó nagyobb építkezések fogantatosítása, ingatlan vásárlása, eladása, elcserélése céloztatik, Ő Felsége a legfőbb kegyúr jóváhagyását kieszközölni tartozik.

169. §. Az igazgató-tanács a római katolikus alapok és alapítványokból való utalványozást csak az előirányzat korlátai között gyakorolja; ha azonban mégis rendkívüli, előre nem látott esetek oly kiadások megtételét szükségelnék, melyeket az alapra vagy az önkormányzatra háruló kár nélkül halasztani nem lehet, ez esetekben, amennyiben áthelyezés által nem volna a szükséglet fedezhető, a költségvetés határán túl is saját felelősségére utalványozhat ugyan, de köteles ezen eljárását a 164. §. értel-

mében az országos katolikus gyűléshez intézendő jelentésben igazolni.

170. §. Az igazgató-tanács állandó vagy esetről-esetre kiküldött bizottságok által a római katolikus vallás-, tanulmányi és egyetemi alap, valamint egyéb, jelenleg a vallás- és közoktatásügyi kir. miniszter által kezelt katolikus egyházi, iskolai és jótékonysági alapok és alapítványok ingatlan és ingó vagyonának állapotát és kezelését megvizsgálja, az annak megőrzésére és megvédésére szükséges intézkedéseket szorgalmazza és a haszonbérleti szerződéseket, a haszonbérleti szerződések teljesítését ellenőrzi, hogy a jószágoknak se állaga, se értéke csökkenést ne szenvedjen.

171. §. Az igazgató-tanács a hatáskörébe tartozó — jelen szervezeti szabályzat 164—170. §-aiban felsorolt — ügyekkel kapcsolatos iratokba betekinthez; a vallás- és közoktatásügyi kir. miniszter azokat az igazgató-tanáccsal a körülményekhez képest eredetiben vagy másolatban közlendi.

172. §. Érseki vagy püspöki széküresedés esetében a javak átvételére, valamint az új javadalmas részére történő átadására az igazgató-tanács megbízottat küld ki.

173. §. Érseki vagy püspöki széküresedés tartama alatt a vagyonkezelés felügyeletére az igazgató-tanács megbízottat küld ki.

174. §. Az érseki vagy püspöki javadalmasok életében a javak állagának csonkítatlan épségben tartását az igazgató-tanács megbízottai által ellenőrzi, észlelt hiányok esetén pedig Ő Felségéhez, a legfőbb kegyúrhoz fölterjesztést intéz.

175. §. Az előző három §-ban foglalt esetekben az eljárás Ő Felsége, az apostoli király által helybenhagyandó szabályrendeletben lesz megállapítandó. A megbízottak e szabályrendelet szerint az illető káptalani kiküldötttel egyetértőleg járnak el.

176. §. Az igazgató-tanács a káptalanoknál kezelt templomi, iskolai, jótékonysági és közművelődési alapok- és alapítványokról készített zárszámadásokat nyilvántartja. (130. §.)

177. §. Az igazgató-tanács az egyházközségi tanácsok iskolaszéki hatásköréről (112. §. d) pont), az iskola és vagyongondnok hatásköréről (118. §.), az egyházközségben levő egyházközségi (112. §. a) pont) s a kath. népiskolai (128. §. a) pont) ingatlan és ingó vagyon kezelésének módjáról szabályzatot készít és megállapítás végett az országos kath. gyűléshez beterjeszti. (154. §.)

178. §. Az igazgató-tanács szabályrendeletbe foglalja az

önkormányzat által létesítendő katolikus főiskolák igazgatóinak, tanárainak, egyéb személyzetének alkalmazási módját, a tanárok fegyelmi és nyugdíjszabályzatát és a hallgatók fegyelmi szabályzatát. A tanulmányi-, vizsgálati-, leckepez-szabályzatot, a tanrendekeket az állami törvények rendelkezésének és a püspökök részére a jelen szervezeti szabályzat 8. és 134. §-ában föntartott jogoknak figyelemben tartása mellett szabályrendelettel megállapítja.

Az igazgató-tanács az önkormányzat által létesítendő középiskolákra nézve az 1883. évi XXX. t.-c. által a hitfelekezetek részére biztosított jogok gyakorlatáról a jelen szervezeti szabályzat 8. és 134. §-ában a püspökök részére föntartott jogok figyelemben tartása mellett szabályrendeleteket alkot.

179. §. Az összes létező, vagy létesítendő katolikus népoktatási tanintézetek és szakiskolákra nézve az igazgató-tanács a tanítási rendszert, módszert, a rendtartást, a tantervet, a szorgalmi időt, a szünnapokat, a tankönyveket és tanszereket az állami törvények rendelkezésének és a püspökök részére a jelen szervezeti szabályzat 8. és 134. §-ában föntartott jogainak figyelemben tartása mellett szabályrendeletbe foglalja.

Az általa alapítandó népoktatási tanintézetekben és szakiskolákban a tandíjat megszabja.

180. §. A szoros értelemben vett papi, zárdai, egyházi oktatásra és nevelésre az igazgató-tanács rendelkezései ki nem terjednek.

181. §. A római katolikus tanulmányi alapból föntartott királyi katolikus gimnáziumokban az igazgató-tanács:

a) új iskolai építkezések és nagyobb átalakítások esetében az építkezések terveit paedagogiai és műszaki szempontból való elbírálás és jóváhagyás végett a vallás- és közoktatásügyi királyi miniszternek bemutatja;

b) gondoskodik a középiskolák alapfelszereléséről s az évi költségátalányok megállapításáról, mi a közoktatásügyi királyi miniszterhez előterjesztett költségvetésben történik;

c) az igazgatói és tanári állások rendszeresítése, kinevezések, fizetések és nyugdíjak megállapítása, az igazgatóknak és tanároknak a mellékfoglalkozás megengedése a törvény korlátain belül az igazgató-tanácsot illeti meg; az igazgató és tanárok kinevezése azonban minősítő táblázat kíséretében a közoktatásügyi miniszternek nyomban bejelentendő;

az igazgató és tanárok kinevezésének módozatára az igazgató-tanács a püspöki karral egyetértőleg külön szabályzatot alkot;

d) megállapítja a tantervet, úgy az erre vonatkozó végrehajtási utasítást, továbbá az iskolai rendtartást és összeállítja a tanulók fegyelmi szabályait s a fegyelmi jog gyakorlásának szabályzatát és mindezt jóváhagyás végett fölterjeszti a közoktatásügyi miniszterhez; a tandíj megszabása és a fizetés alól való fölmentés kérdésében határoz;

e) a püspökök és a szerzetesrendek részére a 134. és 185. §-okban föntartott jogok figyelembevételével mellett összeállítja az igazgatók és tanárok fegyelmi szabályzatát, mely bemutatandó a közoktatásügyi miniszternek;

f) a fegyelmi jog gyakorlatáról alkotandó szabályzat szerint elrendeli, vezeti és elbírálja a világi igazgatók, tanárok és szolgák fegyelmi vizsgálatát; azonban a közoktatásügyi miniszter kívánságára az igazgatók és tanárok ellen a fegyelmi vizsgálatot elrendelni és ennek eredményéről a miniszternek jelentést tenni tartozik;

g) tanulóknak bár csak egy intézetből való kizárásánál is a miniszter erősíti meg a tanári testület ítéletét, melyet az igazgató-tanács a tankerületi főigazgató útján terjeszt föl a miniszterhez;

h) nagyobb erkölcsi vagy fegyelmi bajoknál, ha a tanári testület ebbeli kötelességét elmulasztaná vagy félreismerné, a miniszter megkívánhatja a fegyelmi vizsgálat elrendelését, az igazgató-tanács pedig tartozik a fölhívásnak megfelelni s a főigazgató útján az eredményről a miniszternek jelentést tenni;

i) választja a tankönyveket a közoktatásügyi miniszter által approbáltak közül és azok jegyzékét minden változtatás alkalmával jóváhagyó tudomás végett a miniszterhez fölterjeszti;

j) ajánlásba hozza a miniszternél a nyilvános és magántanulók osztályösszevonásának engedélyezését;

k) fölmentést ad a testgyakorlás, mértani rajz és szépírás alól; engedélyezi a tanév közben való fölvételt, a két tantárgyból való javító vizsgálatot és úgy a javító, mint a pótló vizsgálatoknak máshol való letételét; elbírálja a javító és pótló vizsgálat, valamint a föl vétel megtagadása esetében a fölebbezést; de mindezen határozatai azonnal közzelendők a tankerületi főigazgatóval és csak akkor hajthatók végre, ha a főigazgató azok

ellen 14 nap alatt kifogást nem tesz; a főigazgató ellenkező véleménye esetében a közoktatásügyi miniszter dönt;

l) a tanrendszer követelményeinek megfelelően megállapítja az üresedésben levő tanszék szakát és ezt a főigazgató útján azonnal bejelenti a miniszternek;

m) beterjeszti a főigazgatóhoz a magánvizsgálatok írásbeli dolgozatait és jegyzőkönyveit fölülvizsgálás céljából; beterjeszti továbbá a főigazgatóhoz a tárgyfölosztást, az ellenőrző és módszeres tanárértekezletek, valamint a főigazgatói látogatások jegyzőkönyveit és az évi záró jelentéseket; mindezek a főigazgató, illetőleg a közoktatásügyi miniszter által intézendők el, de ez az elintézés csakis az észlelt hiányok és hibák orvoslására vonatkozhatnak; az elintézés fogyanatosításáról az igazgató-tanács tartozik gondoskodni;

n) kisebb szabályzatokat bocsát ki és közöl a főigazgatóval, olyanokat tudniillik, amelyek meghaladják az egyes tanári testületek intézkedési körét, de még sem általános természetűek;

o) az érettségi vizsgálatokon a tankerületi főigazgató elnököl, de az igazgató-tanács is kiküldi ezekre a maga képviselőjét, aki az írásbeli dolgozatokat átnézi, a szóbeli vizsgálatokon kérdéseket intéz, szavazati jogot gyakorol, a bizonyítványokat aláírja, amely aláírás megtagadása esetében a bizonyítvány ki nem adatik; ily esetben a közoktatásügyi miniszter vegyes bizottság útján vizsgálatot rendel el, amelyen az igazgató-tanács képviselője kihallgatandó; a vizsgálat eredményéről szóló jelentés alapján a bizonyítvány kiadásának vagy ki nem adásának tárgyában a döntés a minisztert illeti;

p) a kimutatásokat és statisztikai adatokat a tanintézetek közvetlenül terjesztik be a tankerületi főigazgatóhoz, de azok egy-egy példányát egyidejűleg az igazgató-tanácsához is beküldik. Alaki vagy tartalmi hibák és hiányok kiigazítását, pótlását közvetlenül is kívánhatja a főigazgató a tanintézetiől;

q) a tankerületi főigazgató a tanintézeti igazgatókkal közvetlenül érintkezik az érettségi vizsgálatok tételeinek és dolgozatainak elintézésénél, továbbá a tanintézet állapotára és a tanulók személyi ügyeire vonatkozó kérdezősködéseknél, valamint pályázati és egyéb oly közhírré tételeknél is, amelyek általános természetűek;

r) a főigazgató a tanintézeti igazgatót és tanárokat az iskola hivatalos meglátogatása alkalmával hibáikra közvetlenül figyel-

meztetheti, a hiba ismétlődése esetében meg is intheti, ez azonban nem bír a fegyelmi eljárás jellegével.

182. §. Főpapok és szerzetesrendek, továbbá városok, törvényhatóságok, községek és egyesek által föntartott katolikus tanintézetekben az igazgató-tanács ugyanazon jogokat gyakorolja, mint a róm. katolikus tanulmányi alpból föntartott királyi katolikus gimnáziumokban, kivéve egyrésről azokat, amelyek a főpapok és szerzetesrendek által föntartott tanintézetekre nézve az illető föntartók jogköréhez tartoznak; ilyenek: a tandíj, iskolai felszerelés és költségátalányok, tanári állások rendszeresítése, igazgatók, tanárok és szolgák alkalmazása, fizetése, nyugdíjazása és mellékfoglalkozása, a tanszékek szakának megállapítása, a fegyelmi jog gyakorlása (185. §.); másrésről melyek a városok, törvényhatóságok, községek és egyesek által föntartott tanintézetekre nézve az 1883:XXX. t.-c. értelmében vagy a közoktatásügyi miniszternek vannak föntartva, vagy e törvény korlátain belül szintén akár az iskolaföntartókat, akár az iskolákat ellátó szerzetesrendeket illetik, amely jogok gyakorlásának módzatai az illetékes tényezőkkel egyetértőleg állapítandók meg.

183. §. Az igazgató-tanács felügyel arra, hogy az összes katolikus középiskolák mint katolikus iskolák föntartassanak s hogy azokban jellegüknek megfelelőleg a nevelés és tanítás katolikus szellemben történjék. E célból az igazgató-tanács biztost küld ki, kinek joga és kötelessége a vallástan kivételével bármely tantárgy előadásán és a vizsgálatokon megjelenni, továbbá az intézet könyvtárait, taneszközeit és a tanulók írásbeli dolgozatait minél behatóbban megtekinteni; szerzett tapasztalatai alapján az e végből egybehívott tanácsi tanácskozmányon a biztos megteszi észrevételeit s eljárásának eredményéről az igazgató-tanácsnak jelentést tesz.

184. §. Az igazgató-tanács az egyházmegyei tanácsok által fölügyeltet arra, hogy a katolikus alapokból és alapítványokból föntartott mindennemű középiskolákban a jelentkezők közül első sorban a katolikus tanulók vétessenek föl.

185. §. A főpapok és szerzetesrendek által föntartott vagy ellátott középiskolák tanárai a főpapok és a rend fegyelmi hatósága alatt állanak. (1883: XXX. t.-cz. 39. §.)

186. §. A hitfelekezetek számára tanintézeteik tannyelvének meghatározása tekintetéből országos törvényeinkben föntartott

jogokat a katolikus önkormányzat hatásköréhez tartozó tanintézetekre nézve kizárólag az igazgató-tanács gyakorolja.

187. §. Az igazgató-tanács hatásköréhez tartozik az alapítók szándékának megfelelő adományozása mindazon ösztöndíjaknak, a melyek jelenleg miniszteri kezelés alatt levő katolikus alapokból adományoztatnak.

188. §. A kir. kath. internatusoknál a tankerületi főigazgató csakis a szoros értelemben vett paedagogiai felügyeletet gyakorolja és fontosabb észrevételeit az igazgató-tanáccsal, illetőleg az internatus főntartójával kell közölnie, mivel az elhatározás és rendelkezés az önkormányzatot illeti meg.

189. §. Az érsekek, püspökök által főntartott kath. jogakadémiák tekintetében az igazgató-tanács hatásköre a 195. §-ban szabályozott felügyeleten kívül a főiskola-főntartók beleegyezésével állapítandó meg.

190. §. Az igazgató-tanács a királyi katolikus jogakadémiák igazgatóit és tanárait az arra képesítettek közül választja és megerősítés végett a vallás- és közoktatásügyi kir. miniszter útján Ő Felségéhez, az apostoli királyhoz fölterjeszti.

191. §. A királyi katolikus jogakadémiák igazgatóinak, tanárainak, hallgatóinak fegyelmi szabályzatát az igazgató-tanács Ő Felsége, az apostoli király főkegyúri jóváhagyásával megállapítja.

192. §. A királyi katolikus jogakadémiákon az igazgató, tanárok, hallgatók ellen a fegyelmi jogot az önkormányzat által a püspöki hatóság jogának tiszteletben tartásával (134. §.) alkotandó fegyelmi szabályzatban megjelölt fegyelmi hatóság gyakorolja.

193. §. A királyi katolikus jogakadémiák igazgatói és tanárai ellen a fegyelmi eljárást az igazgató-tanács elrendeli, de a közoktatásügyi miniszter kívánságára tartozik azt elrendelni és az eredményről a miniszternek jelentést tenni.

194. §. Az igazgató-tanács felügyel arra, hogy a királyi katolikus jogakadémiák mint kath. iskolák főntartassanak, azok katolikus jellege megóvassék, e célból biztost küldhet, ki bármely előadási órán megjelenhet, megfigyelheti, vajjon a tanítás módja, az előadás szelleme nem sérti-e az intézet katolikus jellegét.

A kiküldött biztos észleleteiről, tapasztalatáról az igazgató-tanácsnak kimerítő jelentést tesz.

195. §. Érsekek, püspökök, tanítórendek, községek vagy magánosok által föntartott katolikus fő-, közép-, szakiskoláknál, továbbá néptanító-, néptanítónő-, óvóképzőknél az iskola föntartóinak jogai épségben tartatnak, azonban arra, hogy ez iskolák, mint ilyenek föntartassanak s azok katolikus jellege megóvassék, az igazgató-tanács kiküldött biztosa által felügyel és e tekintetben támogatja az iskolaföntartókat.

196. §. Az igazgató-tanács a hozzá fölebbezett, jelen szervezeti szabályzat szerint saját illetékességéhez tartozó ügyekben határoz.

Az országos katolikus gyűlés elé javaslatokat terjeszt. (148. §.)

197. §. Az igazgató-tanács az országos katolikus gyűlési képviselők választásáról a hozzá beérkezett jegyzőkönyvek alapján jelentést állít össze és a kérvénnyel meg nem támadott, valamint a kifogásolható, vagy kérvénnyel megtámadottak névjegyzékét a választási jegyzőkönyvek és kérvények kapcsán az országos katolikus gyűlés elnökségéhez beterjeszti.

198. §. Az igazgató-tanács évi működéséről az országos kath. gyűlés részére évenként jelentést készít.

199. §. Általában az igazgató-tanács föladata, hogy az országos kath. gyűlés határozatainak és az egyházmegyei hatóság által a jelen szervezeti szabályzat 34. és 134. §-ai értelmében hozott ítéleteknek végrehajtásáról gondoskodjék; hogy hazánkban a katolikus egyház jogaira és érdekeire őrszemmel ügyet vessen egyházunk igazait oltalmazza és ezért, ha szükségesnek találja, az országos katolikus gyűlésnek az iránt javaslatokat tegyen, hogy azok teljes biztosítása végett intézkedjék és Ő Felségéhez, mint legfőbb kegyúrhoz vagy a törvényhozáshoz kérvénnyel, fölirattal járuljon.

IV. RÉSZ.

A vegyes határozatok.

200. §. Az erdélyi egyházmegyére eső egyházi és világ képviselőket a Statusgyűlés választja.

201. §. Budapest székesfőváros latin és görög szert. római katolikus egyházközségi szervezetére vonatkozó szabályrendelet alkotása a székesfőváros és az igazgató-tanács meghallgatása után az országos katolikus gyűlés föladata lesz.

202. §. Első alkalommal azok névjegyzékét, kik az egyház-

községi gyűlésen a 28. §. rendelkezései szerint résztvenni jogosítvák, a megyés püspök által kinevezett bizottság a 35. §. szerint készíti el. Ennek elnöke a plébános, tagjai a megyés püspök által fölkerített két világi katolikus férfiú.

203. §. Első alkalommal az egyházközségi képviselő-testület és az egyházközségi tanács választásához a szavazatszedő-küldöttség két tagját az egyházközségi gyűlés választja.

204. §. Első alkalommal az országos katolikus gyűlési képviselőválasztáshoz az egyházközségi szavazatszedő küldöttségbe (127. §.) küldendő tagokat; az egyházmegyei tanácsosok választásánál a szavazatok összeszámítása céljából elnököt és két tagot (62. §.) és az egyházmegyei tanács igazoló-bizottságát (126. §.) a megyés püspök nevezi ki.

205. §. Első alkalommal a megyés püspök alakítja meg az esperességi kerületekből a választókerületeket. (85. §.)

206. §. Első alkalommal az országos katolikus gyűlésre választott képviselők választása ellen, a választás eredményének kihirdetésétől számított 15 napon belül, az egyházmegyei tanácshoz beadott panasz az ország Herczegprimásához terjesztendő föl.

207. §. A létező, kormány-, vagy püspökhatóságilag megerősített szabályrendeleteken, avagy jogszokásokon nyugvó egyházközségek a jelen szervezeti szabályzat életbeléptetésétől számított két év leforgása alatt tartoznak szervezetüket a jelen szervezeti szabályzat egyházközségi alkatának megfelelőleg újjászervezni, ellenesetben az egyházmegyei hatóság a jelen szervezeti szabályzat 67. §-a szerint jár el.

II. FÜGGELÉK.

A gróf Apponyi Albert vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter által 1917. dec. 21-én a képviselőházban benyújtott kath. autonomiai törvényjavaslat szövege.

Törvényjavaslat a katolikus önkormányzatról.

A katolikus önkormányzat az 1848. évi XX. t.-c. 2. §-ának elvi kijelentése alapján jelen törvényben becikkelyeztetik a következőkben:

1. §. A magyarországi katolikus egyház önkormányzati jogánál fogva a főkegyúri jogintézmény és az állami jogok sérelme nélkül maga intézkedik a szervezetével és alkotmányával megegyező módon egyházi, vagyoni és iskolai ügyeiben, az alapítók szándéka szerint rendelkezik az összes egyházi oktatási, nevelési, jótékonyági célokra szolgáló alapjaival és alapítványaival; elemi, közép- és királyi jóváhagyással, főiskolákat állíthat, szükségleteinek fedezésére vagyont gyűjthet, igénybe veheti hiveinek, teherviselési képességük arányában, anyagi hozzájárulását, e célból egyházi adót és egyéb szolgáltatásokat vethet ki, amelyek közigazgatási úton érvényesíthetők.

2. §. Az önkormányzati jog gyakorlása céljából Ő Felsége az apostoli király, mint főkegyúr felhívása alapján, egyházi és világi férfiak bevonásával és azok közreműködésén nyugvó önkormányzati szervezet létesítendő. Az önkormányzati szervezet részletes szabályait az egyházi főhatóságok hozzájárulásával és Ő Felsége az apostoli király jóváhagyásával az Ő Felsége által egybehívatott szervező gyűlés állapítja meg, a főkegyúri jog és a katolikus egyház hierarchikus szervezetének szem előtt tartása mellett és fennálló törvények, különösen pedig a jelen törvény korlátai közt.

A Szervezeti Szabályzat állapítja meg az önkormányzati hatáskörhöz tartozó azon ügyeket, amelyek Ő Felsége legmaga-

sabb hozzájárulásának tartatnak fenn. Ezekben az ügyekben az önkormányzat illetékes szerve tartozik Ő Felsége döntését a vallás- és közoktatásügyi miniszter útján kieszközölni.

3. §. Az önkormányzat hatáskörének ekkép eszközendő meghatározása nem érinti az erdélyi római katolikus státusnak az Approb. 1. t. 1. art. 3-ban, a Lipót-féle diploma 1. pontjában, Ferenc királynak 1792. évi május hó 26 án az országgyűléshez intézett levele 45-ik pontjában, Ferenc József királynak 1867. évi augusztus hó 19-én és 1883. évi november hó 4-én kelt legfelsőbb elhatározásaiban, az 1868. évi XLIII. t.-c. 14. §-ban és az 1883. évi XXX. t.-c. 41. §-ban gyökerező önkormányzati jogát.

Az erdélyi római katolikus státus az országos katolikus önkormányzatnak kiegészítő részét alkotja, akkép, hogy az erdélyi római katolikus státus, szerzett jogainak sérelme nélkül és célszerűnek talált helyi szervezetének megőrzésével, lesz az országos önkormányzat szervezetébe beillesztendő, amire nézve az országos önkormányzat és az erdélyi római katolikus státus közt külön megállapodásnak van helye, amely, Ő Felsége által jóváhagyatván, a Szervezeti Szabályzat kiegészítéseül fog szolgálni.

4. §. Az 1. § elvi rendelkezése alapján a vallás- és közoktatásügyi miniszter kezeléséből átadandók a katolikus önkormányzatnak a magyarországi katolikus vallás- és tanulmányi alap és azokból fenntartott vagy segélyezett, valamint egyáltalán a miniszter rendelkezése alatt álló katolikus közép- és főiskolák.

A középiskolákat illetőleg az önkormányzatot az államkormánnyal szemben ugyanazon hatáskör illeti meg, amelyet az 1883. évi XXX. t.-c. 41. § az autonóm felekezetek középiskolái tekintetében megállapít, amennyiben azt a 2. § utolsó bekezdésének alapján a Szervezeti Szabályzat nem korlátozza.

A katolikus főiskolákra nézve a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendeleti úton intézkedik, hogy az alapításból eredő szerzett jogok tiszteletben tartása mellett, azok az államkormány részéről ugyanazon elbánás alá vétessenek, mint az autonóm felekezeti főiskolák.

Az erdélyi katolikus státusnak a kormány kezelése alatt álló alapjai és alapítványai átadása tekintetében a jelen törvénynek a magyarországi vallás- és tanulmányi alap átadására vonatkozó intézkedések megfelelően alkalmazandók.

5. §. A budapesti tudományegyetem fenntartására szolgáló

egyetemi alap mostani állapotában meghagyandó mindaddig, amíg a vallás- és közoktatásügyi miniszter az önkormányzati szervezettel az alap jövőendő kezelése, jövedelmeinek mikénti felhasználása iránt végleges megállapodásra nem jut. Végleges a megállapodás akkor, ha azt a törvényhozásnak mindkét háza a miniszter jelentése alapján tudomásul veszi és a főkegyúr jóváhagyja.

6. §. A vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelkezése alatt álló egyéb alapok, alapítványok, tan-, nevelő- és egyéb intézetek szorgosan megvizsgáltatván, azok, amelyek katolikus jellegűek, a vallás- és közoktatásügyi miniszter és az önkormányzati szervezet közös megállapodása alapján az utóbbinak átadandók. A megállapodás módjára nézve ugyanazon eljárás követendő, mint az egyetemi alapnál.

Meg nem egyezés esetében a vitás kérdések, valamint az alapok és alapítványok átadásából netalán eredő mindennemű követelések, amennyiben a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter és az önkormányzat szervezete közt kölcsönös egyezség útján kiegyenlíthetők nem lennének, avagy a törvényhozás valamelyik házának hozzá nem járulása okából végleges megállapodás elérhető nem volna, épúgy az egyesek által támasztott követelések a rendes bíróság előtt érvényesítendőek. Ezek a perek, tekintet nélkül a pertárgy értékére, a budapesti kir. törvényszék kizárólagos illetékességéhez tartoznak. Az eljárás bélyeg- és illetékmentes. Az ilyennemű pörök a felebbviteli bíróságok által soron kívül intézendők el.

7. §. Mindaddig, amíg a katolikus önkormányzati szervezet legfelsőbb jóváhagyást nem nyer, a mostani jogállapot a 8-ik §-ban foglalt módosítással fenntartandó. Köteles azonban a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter a jelen törvény kihirdetése után a szervező gyűlés egybehívását legfelsőbb helyen azonnal kérelmezni, a jelen törvény alapján alkotandó új önkormányzati szervezeti szabályzat legfelsőbb jóváhagyásától számított egy éven belül pedig tartozik a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter a vallás- és tanulmányi alapot az önkormányzat kezelésébe átadni, a többi alapítványok átadását is fokozatosan eszközölni, alapul véve a legutolsó naptári évben készült vagyoni kimutatásokat és a létező leltárakat. Jogában áll a katolikus önkormányzati szervezetnek valamely katolikus jellegűnek állított alap, vagy alapítvány kiadását kívánni, működésbe léptétől szá-

mított 15 éven túl azonban már csak rendes bírói úton. A bírói illetékességre és eljárásra a 6. § végső bekezdésében foglaltak ezen keresetekre is kiterjednek.

8. §. Arra az időre, amely a vallás- és tanulmányi alapnak az önkormányzat rendelkezése alá bocsátásáig eltelik (7. §), a szervező gyűlés saját kebeléből, vagy más katolikus férfiak köréből 15 tagot választ az Ő Felsége által az alapok kezelésének ellenőrzésére kinevezett bizottságba.

9. §. Jelen törvény hatálya a társországek kivételével a Magyar birodalom egész területére kiterjed.

10. §. A törvény végrehajtásával a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter bízatik meg.

TARTALOMJEGYZÉK.

<i>Hetvenéves küzdelem az autonomiáért</i>	Oldal 5
--	------------

Függelékek :

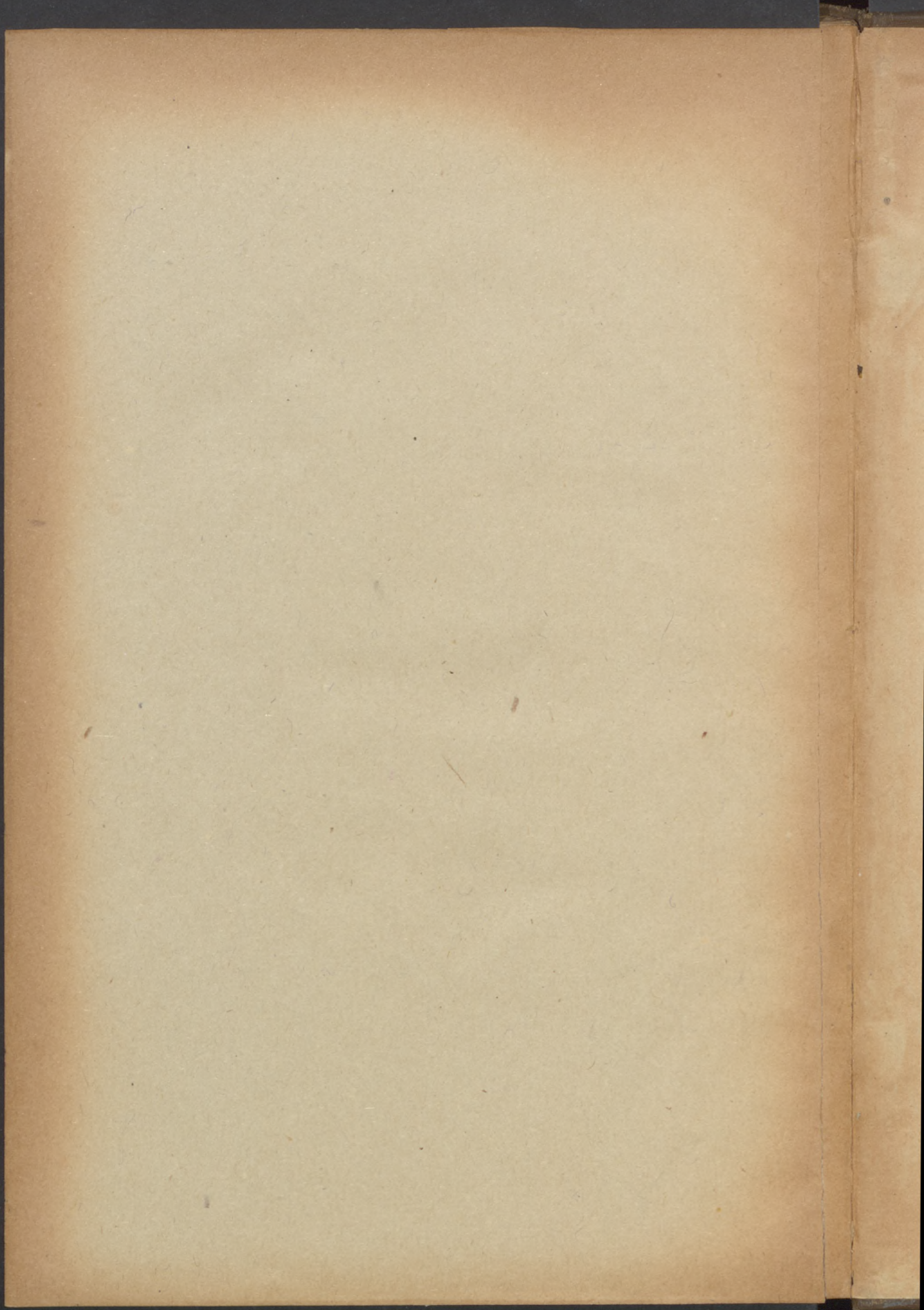
I. Az 1897—1902. évi kath. autonomiai II. szervező kongresszus által 1902. márc. 10-én elfogadott <i>kath. autonomiai szervezeti szabályzat</i> végleges szövege.....	43
I. A gróf Apponyi Albert vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter által 1917. dec. 21-én a képviselőházban benyújtott <i>kath. autonomiai</i> <i>törvényjavaslat</i> szövege	88

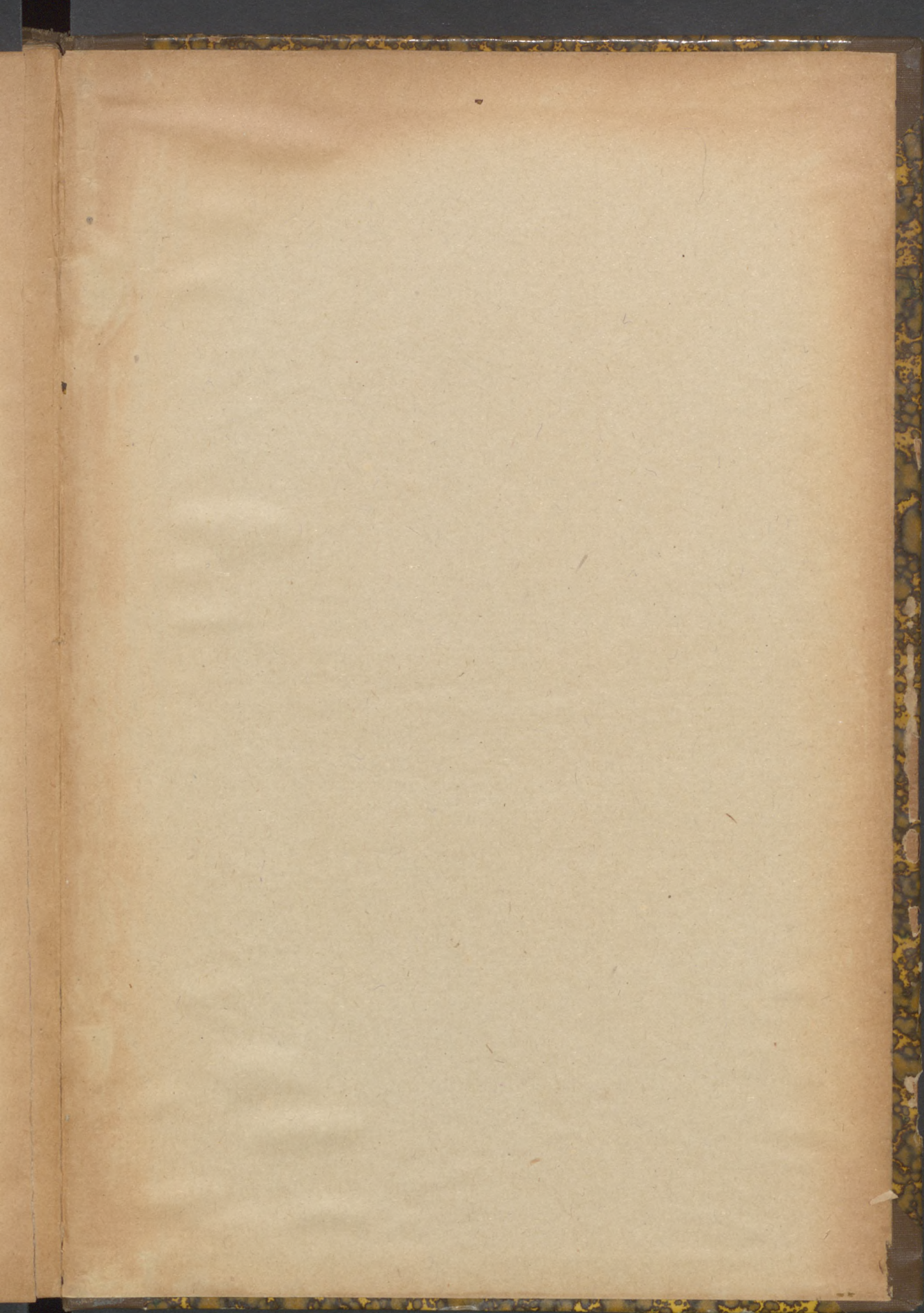

Hannu, Hetvenéves küzdelem